BHS-magisterupps. 1997:1

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
1997:1
ISSN 1401-5358

Iranska invandrare och svenska bibliotek

En sociokulturell studie

AKBAR GOLRANG

HÖGSKOLAN I BORÅS

Svensk titel	Iranska invandrare och svenska bibliotek : en sociokulturell studie
Engelsk titel	Iranian immigrants and Swedish libraries : a sociocultural investigation
Författare	Akbar Golrang
Färdigställt	1997
Handledare	Magnus Torstensson, Kollegium 1

Abstract

This thesis is an investigation of Iranian immigrants and their use of libraries in Sweden. It is based on a combination of a qualitative and a quantitative method.

Using a qualitative method, I give an outline of the history of Iran from ancient times up to the present, as well as the different ethnological groups in Iran and their cultures. The main objective of this part is to clarify the contrasts between Iranian and Swedish cultural, social, linguistic and family structures, and also the characteristics of the crisis that most immigrants go through on their arrival in the new country. The qualitative method also involves structured telephone interviews with eight highly educated Iranians.

This method was supplemented by a quantitative study through questionnaires of the attitudes of Iranian immigrants to libraries and reading. Iranians in Sweden turned out to be frequent library users. When reading newspapers and journals, they prefer those that are easy to read, e.g. comics, fashion magazines and technological magazines. When reading books, they seem to be more fond of the fine arts and less interested in religious and geographical books than Swedish library users.

Nyckelord Iran, Sverige, läsvanor, invandrare, kultur, identitet, bibliotek, kris

© Författaren/Författarna

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats – helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande av författaren/ författarna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning 1
1.1 Bakgrund 1
1.2 Syfte och frågeställningar 1
1.3 Material 2
1.4 Metod 3

2. Historisk bakgrund 7
2.1 Geografi 7
Karta över Iran 8
2.2 Historia 9
2.2.1 Iransk historia före arabernas invasion (1500 f. Kr.-651 e. Kr.) 9
2.2.2 Det iranska kulturmönstret före arabernas invasion (1500 f. Kr.-651 e. Kr.) 11
2.2.3 Kalifatets maktställning (mitten av 700-talet-början av 1000-talet) 12
2.2.4 Iran efter araberna (1000-1921) 14
2.2.5 Det iranska kulturmönstret efter araberna (1000-1921) 16
2.2.6 Den nordisk-iranska kontakten 18
2.2.7 Páhlávi-dynastin (1921-1979) 19
2.2.7.1 Reza-Shah (1921-1941) 19
2.2.7.2 Mohammad-Reza-Shah (1941-1979) 20
2.3 Diskussion: Irans samhälls- och kulturhistoria under tiden fram till Shahens avgång 1979 23
2.4 Iran under revolutionen 1979 26
2.5 Iran under imam Khomeinis tid 28
2.6 Kriget Irak-Iran 29
2.7 Iran efter imam Khomeini 30
2.8 Diskussion: Orsaker till revolutionen och påföljande förändringar i samhällets struktur och kulturella värderingar 31

3. Iranska folkgrupper 36
3.1. Diskussion: Iranska folkgrupper, vilka de är och förhållandet dem emellan 36

4. Ekonomi 38
4.1 Den iranska ekonomin 38

4.2 Diskussion: Den iranska ekonomin....39

5. Ut- och invandring....41
5.1 Utvandrings- och invandringsdata....41
Tabell 1.1 Antalet utlandsfödda som bodde i Sverige vid årsskiftet 92/93, uppdelade efter födelseland/-område....42
5.2 Iraniers utvandring till Sverige....43
5.3 Diskussion: Orsaker till iraniers utvandring....45

6. Kultur....47
6.1 Människans utveckling och förförståelse....47
6.2 Kulturdefinition....48
6.3 Diskussion: Kulturtolkning. Vad menar du med kultur?....49
6.4 Brist på kulturutbyte mellan Sverige och Iran....50
6.5 Diskussion: Skillnader mellan svensk och iransk kultur....53
6.6 Familjestrukturen....55
6.7 Diskussion: Familjestruktur i Iran och hur den påverkas för iranier i Sverige....56
6.8 Språket....58
6.9 Diskussion: Språket. Hur bygger man upp ett språk, modersmålet såväl som främmande språk?....61

7. Migrationens krissituation....63
7.1 Upplevelsen av flyttningen....63
7.2 Konsekvenserna av utvandring....64
7.3 Kris....65
7.3.1 Identitetskris....66
7.4 Diskussion: Kristillstånd och identitetskris. Vad för sorts kriser upplevde du när du kom till Sverige?....67

8. Bibliotek och invandrare....71
8.1 Svenska bibliotekens service till invandrare och språkliga minoriteter....71
8.2 Diskussion: Svenska bibliotek och invandrare. Hur tycker du att de svenska bibliotekens service till invandrare fungerar? Hur kan den förbättras?....75

9. Redovisning av enkät....77
9.1 Presentation....77
Tabell 2.1 Antal enkäter utskickade till olika städer i Sverige.

bortfall och svar....78
Tabell 2.2 Antal svarande och deras ålder i olika städer i Sverige....78
9.2 Redovisning av avdelning 1, Personlig bakgrund....79
Tabell 2.3 Iraniers personliga bakgrund....79
Tabell 2.4 Inhemska och utländska språk som talas av iranier i Sverige....80
9.2.1 Kommentar....81
9.3 Redovisning av avdelning 2, Information om biblioteket....81
Tabell 2.5 Tillgång till olika bibliotek och hur ofta bibliotek utnyttjas av iranier i Sverige....82
9.3.1 Kommentar....82
9.4 Redovisning av avdelning 3, Datorer inom biblioteket....83
Tabell 2.6 Iraniers användning av datorer på biblioteket....83
9.5 Redovisning av avdelning 4, Böcker....84
Tabell 2.7 Ämnesområden som iranier läser böcker om....86
9.5.1 Kommentar....87
9.6 Redovisning av avdelning 5, Personliga åsikter om böcker....89
Tabell 2.8 Iraniers personliga åsikter om böcker....91
9.6.1 Kommentar....92
9.7 Redovisning av avdelning 6, Tidningar/tidskrifter som du läser....92
Tabell 2.9 Tidningar/tidskrifter som iranier läser....94
Tabell 2.10 Språk på vilka iranierna läser tidningar/tidskrifter....96
9.7.1 Kommentar....96

10. Slutdiskussion och analys....98

11. Sammanfattning....102

12. Referenser....104
12.1 Skriftliga källor....104
12.2 Muntliga källor....106
12.3 Rekommenderad litteratur....107

Bilagor....109
Bilaga 1 : Frågeformulär på svenska....110
Bilaga 2 : Frågeformulär på persiska....115
Bilaga 3 : Kulturbarometern 1991-93, s. 2....120
Bilaga 4 : Kulturbarometern 1991-93, s. 18....121
Bilaga 5 : Kulturbarometern i detalj: Tema litteratur och bibliotek, s. 2....122

Bilaga 6 : Kulturbarometern i detalj, Tema litteratur och bibliotek, s. 8.....123
Bilaga 7 : Kulturbarometern i detalj, Tema litteratur och bibliotek, s. 9.....124
Bilaga 8 : Kulturbarometern i detalj: Tema litteratur och bibliotek, s. 22...125
Bilaga 9 : Kulturbarometern i detalj: Tema litteratur och bibliotek, s. 23,..126
Bilaga 10 : Irans härskare och dynastier genom historien.....127

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Anledningen till att jag skriver om iranska invandrare och svenska bibliotek är att jag vill studera iraniers emigration till Sverige med syftet att observera och jämföra deras kultur med svensk kultur och utvärdera deras läsvanor i Sverige. (Med iranier menas här alla de etniska grupper som har sina rötter i Iran, oavsett om de är födda och uppvuxna i Iran eller inte.)

Jag har inte funnit några undersökningar av iraniers läsvanor som jag skulle kunna jämföra med min undersökning, men jag har funnit två liknande undersökningar av snarlika ämnen, och de har kunnat ge mig en ledtråd om hur jag skulle gå till väga. Dessa undersökningar var *Läs- och lånevanor av facklitteratur på spanska bland spansktalande låntagare* av Sixten Ahlstrand och *Läsvanor - några reflexioner och empiriska resultat* av Harald Swedner.

1.2 Syfte och frågeställningar

För att kunna skriva om iranska invandrare och svenska bibliotek fann jag det nödvändigt att först ge en geografisk bild av landet och sedan presentera iranierna via deras historiska bakgrund, d.v.s. ge en klar bild av vilka omvälvningar landet har gått igenom, vilka folkvandringar som har skett i landet, vilka folkgrupper/folkkulturer som har skapats, dominerat eller demolerats, och till sist komma fram till den punkt som gjorde att hundratusentals, ja miljoner iranier blev tvungna att fly från landet. Varför lämnade vissa högutbildade iranier sitt hemland och emigrerade till Sverige? Vad hände dem i Sverige? Vad är kultur och vad är kulturkollision? Vilka svårigheter går de iranska invandrarna igenom? Vad är en krissituation? Varför drabbas emigranter av kriser? Hur kan emigranter bemästra dessa svårigheter? Kan man lättare övervinna en sådan kris när man har förkunskap om den nya kulturen? Vad betyder språket, och vilken roll kan språk spela för att man lättare skall kunna undvika kulturkrocken och krissituationen? Vilken roll spelar familjestrukturen i den nya kulturen? Varifrån skall flyktingarna hämta sina kunskaper, för att lättare kunna bekanta sig med den nya kulturen? Vad är ett bibliotek ur en iraniers

synvinkel? Vad vet en iranier om svenska bibliotek? Vad kan biblioteken erbjuda iranier? Hur utnyttjar de svenska bibliotek? Vad läser de ? Varför? Skiljer sig männens biblioteksanvändande från kvinnornas?

1.3 Material

Underlaget till uppsatsen är en teoretisk bakgrund och en empirisk undersökning.

De teoretiska bakgrundsfaktorerna är:

1. Irans geografi, som presenteras kort inför den historiska översikten. (Kapitel 2.1)
2. Irans historia fr.o.m. 1500 f.Kr. t.o.m. tiden efter imam Khomeini (1990-talet), särskilt Irak-Iran-kriget (2.2-2.8). Irans historia kan förklara många av dagens motsättningar i Iran och därmed utvandringen från Iran.
3. Iranska folkgrupper, vilka spelat en stor roll i Irans historia. (3)
4. Irans ekonomi, då ekonomin alltid präglar ett samhälle. (4)
5. En betraktelse över företeelsen ut- och invandring, eftersom den har vissa gemensamma drag i alla länder. (5.1)
6. Iraniers utvandring bl.a. till Sverige, eftersom denna också har sina speciella drag. (5.2-5.3)
7. Människans utveckling och förförståelse, en förutsättning för att invandrare, lika väl som andra människor skall fungera i ett samhälle. (6.1)
8. Kultur, inklusive språk och familjestruktur, då kulturen är en väsentlig del av samhället. (6.2-6.3)
9. Skillnader mellan iransk och svensk kultur. (6.4-6.9)
10. Svårigheter som leder till kris och identitetskris, då krisen invandraren genomgår måste övervinnas, för att han/hon skall finna sig till rätta i sitt nya hemland. (7)
11. Svenska bibliotekens service till invandrare och språkliga minoriteter, en granskning av vad biblioteken gör för just invandraren: (8)

Den empiriska undersökningen baseras på tre olika sorters teknik:

1. En strukturerad telefonintervju med 8 iranier, som behandlas i diskussionen efter varje teoretisk skildring.
2. Ostrukturerade telefonintervjuer med två chefer, nämligen chefen för utländska avdelningen på Bibliotekstjänst i Lund och chefen för invandrarlånecentralen. Dessa intervjuer tas upp i samband med förhållandet bibliotek och invandrare. (Kapitel 8)

3. En enkät, som duplicerades i 110 exemplar och skickades ut till 6 olika bekanta i 6 olika städer i Sverige, som de i sin tur delade ut till andra bekanta osv. Urvalet var dock inte slumpmässigt. Antalet besvarade enkäter uppgår till 71 stycken (64,5%). (Kapitel 9)

Enkäten bestod av 6 olika avdelningar med sammanlagt 62 frågor. Beroende på avdelningens frågeställningar hade frågorna olika svarsalternativ.

Frågorna har inte besvarats mangrant. På vissa frågor är det ett stort bortfall, vilket kan ge en viss snedfördelning i resultaten. Vilka frågor det gäller redovisas närmare i kapitel 9, där enkätresultaten kommer att presenteras.

Litteraturen som använts består främst av iranska och svenska böcker om Irans historia, svenska artiklar och böcker om iranska invandrare samt svensk och engelsk psykologisk litteratur om människans utveckling och kristillstånd.

1.4 Metod

Detta avsnitt belyser metoderna som använts vid insamlingen och redovisningen av materialet. Först beskrivs de teoretiska bakgrundsfaktorerna. Detta material har jag baserat på olika skriftliga källor på svenska, persiska och engelska. För att dels få en jämn stilistisk nivå, dels göra uppsatsen lätt begriplig för alla, tolkade jag alla texterna och omskrev innehållet med egna ord. Detta avsnitt behandlar till en början det iranska geografiska läget, landets historia från forntiden till tiden efter imam Khomeini, kulturella, språkliga och religiösa förändringar samt olika motståndsrörelser i Iran. Sedan ges några skäl till att en grupp iranier, för bara några år sedan, gav sig i väg och utvandrade från Iran. För att få ett bättre grepp om dessa iraniers bakgrund används tre begrepp, nämligen kultur, språk och familjestruktur. Med en sammanfattning förklaras flyktingens identitetskris och hur han/hon besegrar svårigheterna.

I samband med den kvalitativa undersökningen telefonintervjuade jag åtta iranier som bor i Sverige. Fyra av dessa iranierna kände jag sedan tidigare och jag visste att de trots sin respektive specialitet inom ett visst akademiskt område hade breda kunskaper om olika ämnen. De andra fyra iranierna valdes bland andra bekanta. Dessa iranier representerar, enligt min uppfattning, det iranska samhällets elit, och deras kommentarer används i diskussionen efter den teoretiska skildringen inom varje kapitel. Alla dessa

telefonintervjuer, som spelades in på en bandspelare och ägde rum på persiska, är strukturerade, så till vida att de elva frågorna nedan ställdes till alla de intervjuade. Frågorna förtydligades dock i enlighet med varje iraniers speciella önskemål. Resultatet blev 9 timmars inspelning på 9 kassetter. Samtidigt som jag sållade bort de irrelevanta fraser som förekommit under våra konversationer, skrev jag sedan ner dessa kassetters innehåll, och skickade utskriften till var och en av de intervjuade för kontroll och godkännande. Efteråt översatte jag deras godkända och eventuellt redigerade texter från persiska till svenska.

Redan i början av dessa intervjuer upptäckte jag att den relevanta informanten drog ut på tiden utan att svara konkret på frågan. Eftersom intervjuerna ägde rum per telefon, och det var dyrt, bestämde jag mig för att be informanterna att bara svara på de frågorna som jag ställde till dem utan att avvika från ämnet. Om de kände att de inte ville svara på någon fråga, var det bäst att säga direkt att de inte ville svara på frågan. Därför kommer vissa diskussioner i olika kapitel att sakna alla åtta iraniers synpunkter.

De intervjuade iranierna var:

En kvinnlig iransk studerande.
En kvinnlig iransk dramatiker.
En kvinnlig iransk hemspråkslärare.
En manlig iransk civilingenjör.
En manlig iransk fysiker.
En manlig iransk bibliotekarie.
En manlig iransk radiospeaker.
En manlig iransk handelsförvaltare.

De frågorna som jag ställde till dem gick ut på att de skulle utveckla sina tankar om följande teman:

1. Irans samhälls- och kulturhistoria under tiden fram till Shahens avgång 1979.
2. Orsaker till revolutionen och påföljande förändringar i samhällets struktur och kulturella värderingar.
3. Iranska folkgrupper, vilka de är och förhållandet dem emellan.
4. Den iranska ekonomin.
5. Orsaker till iraniers utvandring.
6. Kulturtolkning. Vad menar du med kultur?
7. Skillnader mellan svensk och iransk kultur.
8. Familjestrukturen i Iran och hur den påverkas för iranier i Sverige.
9. Språket. Hur bygger man upp ett språk, modersmålet såväl som främmande språk?
10. Kristillstånd och identitetskris. Vad för sorts kriser upplevde du när du kom till Sverige?
11. Svenska bibliotek och invandrare. Hur tycker du att svenska

bibliotekens service till invandrare fungerar? Hur kan den förbättras?

I samband med mitt studium av svenska biblioteks service till invandrare telefonintervjuade jag två chefer, nämligen chefen för den utländska avdelningen på Bibliotekstjänst i Lund och chefen för invandrarlånecentralen. Dessa intervjuer, som spelades in på en bandspelare, ägde rum på svenska och var ostrukturerade. Utskrifter av intervjuerna redigerades och godkändes av de intervjuade.

Så långt rör det sig om en kvalitativ analys, men den kompletteras med en kvantitativ undersökning. För att få ett exempel på en större population formulerade jag nämligen också en enkät bestående av 6 delar och innehållande 62 frågor, som bifogas. Beroende på avdelningens frågeställningar hade frågorna olika svarsalternativ. Grundtanken var att försökspersonerna i den första delen, som bestod av 10 frågor, skulle uppge sitt kön, sin utbildning, sitt språk och sina arbetslivserfarenheter. I del 2, som bestod av 4 frågor och 11 delfrågor, skulle försökspersonerna berätta om de över huvud taget hade tillgång till bibliotek i sin omgivning och i så fall hur ofta de utnyttjade det. I den tredje delen, som bestod av 18 frågor och 12 delfrågor, skulle försökspersonerna berätta om sina kunskaper om och sitt bruk av det datoriserade bibliotekssystemet. I den fjärde delen, som bestod av 3 frågor och 29 delfrågor, skulle försökspersonerna berätta om sitt intresse av olika ämnesområden. I den femte delen, som bestod av 10 frågor, skulle försökspersonerna berätta om sin läsglädje. I den sjätte delen, som bestod av 16 frågor, skulle försökspersonerna berätta om sitt intresse av att läsa tidningar och tidskrifter.

Först skrevs enkäten på persiska, p.g.a. att mottagarna var iranier. Anledningen var att de flesta iranier både kan läsa och skriva på persiska. Det visade sig dock att en stor del av iranierna som kom till Sverige som flyktingar under 1980-talet var unga pojkar, som var under 20 år gamla, samt att det fanns en del andra, som antingen var födda här i Sverige eller kom hit som barn tillsammans med sina föräldrar, och har vuxit upp och blivit utbildade här i Sverige. Dessa ungdomar hade lite svårt att förstå innebörden av enkätfrågorna på persiska. För att få en fullständigare bild av iraniers läsvanor kändes ett behov av att också ta hänsyn till denna grupp av iranier. Därför översatte jag samma enkätfrågor till svenska och bifogade den persiska versionen som alternativ vid behov.

Totalt har 110 kopior duplicerats av den formulerade enkäten. Såväl den persiska som den svenska versionen bestod av 5 sidor. Enkäten skickades ut till 6 städer i Sverige per post. 15 st sändes till Tranås, 20 st till Lund, 15 st till Malmö, 20 st till Falun, 20 st till Sundsvall och 20 st till Örebro. Bortfallet blev 39, vilket innebär att 71 besvarade enkäter kom mig till

handa. 33 kvinnor och 38 män besvarade enkäten. För att tydliggöra resultatet jämfördes i en del avdelningar av enkäten kvinnor och män i de 6 olika städerna med varandra, medan i en del andra avdelningar kvinnor generellt jämfördes med män.

Resultatet är dock begränsat till en liten grupp av iranier, d.v.s. 71 personer av 110, och är inte representativt för hela populationen av iranier bosatta i Sverige.

"Vid Babels floder, där sutto vi och gräto,
när vi tänkte på Sion.
I pilträden som där voro,
hängde vi upp våra harpor.
Ty de som höllo oss fångna
bådo oss där att sjunga,
och våra plågare
bådo oss vara glada.
'Sjungen för oss en av Sions sånger'.
Huru skulle vi kunna sjunga
Herrens sång i främmande land?"*

*Gamla Testamentet, Psaltaren, 137.

2. Historisk bakgrund

För att ha kännedom om vilka de iranska flyktingar är som kommit till Sverige, måste man ha kunskap om var Iran ligger, om vilka grannar som omringat landet, samt om vad som hänt landet under historiens lopp.

I detta kapitel beskriver jag det nuvarande Irans bakgrund, inklusive landets geografi. Med detta vill jag klargöra landets strategi och vilka förändringar som landet historiskt sett har genomgått. Min skildring av den iranska historien sträcker sig från tiden före arabernas invasion och dess kulturmönster (1500 f. Kr.-651 e. Kr.) och fram till imam Khomeinis hemkomst från exilen. De följande fundamentala förändringarna i landet och Irak-Iran-kriget (1980), som blev orsak till den massiva utvandringen från Iran, behandlas också nedan.

2.1 Geografi

Iran har alltid hetat Iran i Irans historia, men i västvärlden ändrade man namnet från Persien till Iran 1935. Landet omfattar 1 648 000 kvadratkilometer, d.v.s. 3,5 gånger Sveriges yta. Iran ligger som en korsning mellan Europa, Mellanöstern, Ryssland, arabvärlden och Fjärran Östern. Det gränsar i norr till Ryssland, i nordöst till Afghanistan, i sydöst till Pakistan, i nordväst till Turkiet, i väst till Irak, i sydväst till Kuwait och i syd till Persiska viken och Omanska viken.

Karta över Iran

Geografiskt sett hade och har Iran en strategisk position i världen som gjort att landet alltid ansetts möjligt att invadera, av såväl angränsande som mer avlägsna länder. Irans imperium, som tidigare, i 3000 år, sträckte sig från Rom, centrala Asien och alla de nuvarande republikerna i den södra delen av f.d. Sovjetunionen ända till Egypten, har under tusen sinom tusen år förlorat många delar av sitt territorium p.g.a. krig med andra länder och till sist förminskats till ett land i Mellanöstern som vi nu ser som en sittande katt på världskartan.

Internationellt har Iran alltid betraktats som ett mycket bra marknadsläge. Den berömda Sidenvägen, som var en markväg från Parthien (144-136 f. Kr.) till Sasaniderna (200-700), fungerade som en passage för att transportera varor från väst via norra Tigris och Eufrat eller via sydvästra Armenien till Iran och Mellanasien, för att sedan föra dem vidare till Kina och norra Indien. Förutom att det hade en central funktion för inrikes och utrikes handel, spelade Iran en politisk tunga-på-vågen-roll efter Safaviderna (1500-1722), för att man skulle kunna hålla balansen mellan de stora makterna i öst och väst.

Irans innersta del består av en högslätt med en medelhöjd på 1000 meter över havet. Dessa höglandsområden är på alla sidor omramade av

bergskedjor. Den centrala högslätten är till större delen obebodd, då stora ytor täcks av saltträsket Dasht-i-Kvair och av stenöknen Dasht-i-Lut. Iran har många avloppslösa saltsjöar som Uromyia-sjön, Hirmand-sjön och Kaspiska havet.

Huvudstad är Teheran, som med förorter har närmare elva miljoner invånare. Uppgiften är dock osäker. I början av 1988 beräknades befolkningen i landet till omkring 50 miljoner, varav drygt hälften bodde i städerna. (Nordström, *Iranier*, s. 5)

Klimatet uppvisar stora variationer. Somrarna är mycket varma. I landområden på visst avstånd från kusten är temperaturen ungefär +50°. På grund av den högt belägna, svårframkomliga marken är vintrarna kalla. Temperaturer på -30° kan förekomma. Närvaron av starka vindar ökar temperaturskillnaderna ytterligare. I synnerhet nordöstra delen av Iran, som gränsar till Afghanistan, inklusive staden Zabol i Sistan-provinsen, plågas på somrarna av en oavbruten 120-dagarsvind som kan nå upp till hastigheter på 160 kilometer i timmen. Klimatet i norr och nordväst, där landets befolkningsmittpunkt ligger, är varmt och fuktigt med årsnederbörden på upp till 2 000 millimeter. I södra och östra Iran är nederbörden däremot nästan icke existerande. (*Iran -Iranier : med innehållsförteckning för10 artiklar*, s. ? (saknar paginering) + Moïn, vol. 5, s. 642)

2.2 Historia

2.2.1 Iransk historia före arabernas invasion (1500 f. Kr.-651 e. Kr.)

Iran har en oskriven historia som sträcker sig över 10 000 år tillbaka, men dess skrivna historia utgörs av 2500 år.

År 1500 f. Kr. kom ariska stammar från Kaukasus stäpper till de centrala iranska högslätterna. De skulle bli kulturbärare och ofta även det styrande folket i området. Persernas historia börjar i detta område. Vid historisk tids början behärskade dessa stammar Iran och de kallade sig arier (fornpersiska ariya). De hade till största delen assimilerat eller utrotat underkuvade stammar.

Bauder skriver i boken *Inte bara Shi'a*, (s. 8-9) att de äldsta texter som nämner Iran är assyriska kilskrifter från senare delen av 800-talet f. Kr. med sitt omnämnande av Medien, vars fornpersiska namn var Mada. Medernas land var nordvästra delen av nuvarande Iran. De var ett ryttarfolk, som tillsammans med perserna bildade den västliga grenen av de ariska nomadstammar som bosatte sig på den centrala högslätten, som efter dem

fått namnet Iran (Ariyanam), d.v.s. ariernas land.

Efter att under mitten av 500-talet f. Kr. ha störtat mederna agerade perserna, d.v.s. Akhemeniderna, för första gången som en statsbärande etnisk grupp. I två sekel utövades politisk makt över området från Egypten i väster till Indus, d.v.s. en av främre Indiens största floder, i öster av den persiska akhemenider-ätten med säte i provinsen Fârs i sydvästra Iran. Riket kunde utgöra en fast enhet genom hög tolerans mot de många folk och etniska grupper som levde inom dess gränser. Under Darius III:s tid omkring år 331 f. Kr. erövrades Persiska riket av Alexander den store. Här grundade hans efterträdare den seleukidiska dynastin. På 200-talet f. Kr. åstadkoms två nya självständiga riken, det s.k. Nybaktriska riket och Parthien, av vilka Parthien inrättades av arsakidernas dynasti. (Bauer, *Inte bara Shi'a*, s. 12 och 95 + Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran*, s. 37)

Arsakiden Mithradates I (144-136 f. Kr.) upplöste såväl det baktriska som det seleukidiska riket i Iran och erövrade hela landet mellan floderna Indus och Eufrat. I mer än 350 år bestod Iran som en del av det parthiska riket. Partherna började bygga upp en persisk stormakt, vilken kom att förbli vid makten under 900 år. Under denna långa period framträdde Iran som en högt civiliserad stormakt. Parthernas historia kan betraktas som ett kulturmöte, eftersom det gällde ett folk som vandrade in i en helt främmande kultur och fogade sig efter den nya kulturens förutsättningar. Perserna, som levde i området, var från början ett nomadfolk som anpassat sig efter kulturen och miljön och skapat en högtstående civilisation och ett välorganiserat rike. Partherna antog persiska sedvänjor och följde traditionerna från akhemenidernas tid. Den parthiska perioden ledde till att den persiska nationalismen fick nytt liv. Under denna period rasade i tre århundraden varaktigt krig mellan Iran och Rom. Trots fortlöpande angrepp lyckades romarna aldrig besegra parternas rike. (Bauer, *Inte bara Shi'a*, s. 12)

Åren 200-651 e. Kr. återupprättades Iran som en motståndskraftig och enad stat under den sasanidiska dynastin, som var persisk. I ett fredsavtal med Bysantinska riket år 422 medgav Bahram V (420-438) sina kristna medborgare fri religionsutövning. När Bysans började jaga efter de kristna nestorianerna upphörde de kristna att vara ett inrikespolitiskt problem för sasaniderna. De persiska nestorianerna försvarade sig i storkonungens arméer mot Bysans. Efter att ha försvagats av gång på gång upprepade krig mot romare i väster och turkfolk i öster besegrades Iran totalt år 651 e. Kr., under konungen Yázd-i-gerd III, av araberna. Islam blev statsreligion och Iran ställdes under befäl av kalifatet. (Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 13 och 96 + Moïn, vol. 6, s. 2332)

2.2.2 Det iranska kulturmönstret före arabernas invasion (1500 f. Kr.-651 e. Kr.)

De akhemenidiska stormaktshärskarna mellan 550 och 330 f. Kr. var rättrogna zoroastrister. Zoroaster eller Zarathustra var en persisk religionsstiftare. Zoroasters verksamhet, som inträffade flera århundraden f. Kr., kan ej säkert dateras. Hans lära, *zoroastrism, mázdâism, pârsism,* finns nedlagd i den heliga skriften *Ávestâ.* Den domineras av dualism mellan tillvarons goda och onda makter. Hans religion hade tre slagord: Att tänka väl, att tala väl, att handla väl. Hans religionsprinciper baserades på hierarkier, d.v.s. noggrant fastställd över- och underordning och stränga krav på lydnad, exempelvis att en yngre person bör respektera de äldre. Hans mål var att man skulle nå renhet genom att respektera grönskan och behålla elden evigt levande. Hans tankar återkommer också i Mithras-mysterierna, mânikeismen, gnosticismen och vissa av medeltidens rörelser.

Akhemenidernas Iran hade tre officiella språk, fornpersiska, elamitiska och akkadiska, men det semitiska språket arameiska fungerade som ett blandspråk, som var begripligt för alla i riket. Befolkningen i de olika provinserna av landet fick behålla sin kultur, sin religion och sitt språk. På Darius den stores order byggdes två palats omkring 480 f. Kr. Det första var Shush-palatset i Khuzestân och det andra Persepolis i Fârs. Dessutom gav konungen order om att man skulle nedteckna nya skrifter och bevara de gamla i de båda palatsen, för att informera de kommande generationerna. Under Darius III:s tid, omkring år 331 f. Kr., erövrades det persiska riket av Alexander den store, som satte eld på Persepolis-palatset. Under Alexander den store och hans efterföljare, den seleukidiska dynastin, infördes en hellensk mysteriekult, d.v.s. en blandning av grekisk hellensk och orientalisk kultur i Iran. (Ohlmark, *Shi'a,* s. 19 + Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran,* s. 35 och 37)

På 200-talet f. Kr. talade partherna ett språk som stod den skytisk-sakiska dialekten nära. Senare gick partherna över till att tala en nordvästiransk dialekt, som vanligen kallades parthiska. I officiella sammanhang använde partherna inte i första hand sitt eget språk, utan de använde främst grekiskan, som var den seleukidiska byråkratins språk och påverkades av den grekiska kulturen. Under sasaniderna blev Pahlavi-språket, som i vanliga fall var medelpersiskan, sasanidernas rikskspråk och zoroastrismen statsreligion och medelpersiskan användes som den zoroastriska religionens språk. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 12, 13 och 95)

Redan under storkonungen Shapur I vidtogs religionspolitiska åtgärder som befrämjade att zoroastrismen fick större inflytande i landet. Detta åsamkade protester från de religiösa minoriteterna inom riket, bl. a. från anhängare till den nygrundade mânikeiska religionen. Denna religion

grundades under 240-talet e. Kr. av Mâni, som ville utvidga den till en ny nationalreligion. Han blev dock mördad och hans bekännare gjordes till föremål för förföljelser och jagades bort från sitt hemland. Samme konung, Shapur I, gav under 260-talet e. Kr. order om att olika böcker i medicin, filosofi och astronomi skulle översättas från grekiska och indiska till pahlavi. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 12-13 + Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran,* s. 42)

Efteråt, under Qubâd I (488-531 e. Kr.), kom en präst vid namn Mázdák, som försökte utveckla Mânis nationalreligion med ett socialreformistiskt underlag, vilket 494-506 ledde till olika provisoriska reformer i samhället. För att göra slut på Mázdáks anspråk accepterade dåvarande kronprinsen, A'noshe'rávân, först Mázdáks budskap, men bjöd under år 528 eller 529 honom och hans anhängare till sig i palatset, där man på A'noshe'rávâns befäl dödade hela sekten. A'noshe'rávân (531-579 e. Kr.) gav ansvaret till den store vetenskaps- och medicinmannen Borzuje för att hämta olika sorters böcker inom medicin, etik, filosofi, t.o.m. den berömda fabelboken *Kalila-vo-Demna* från Indien och översätta dem till pahlavi. Vidare översatte en viss Paulus Persa olika grekiska böcker, bl. a. en del logik av Aristoteles (384-322 f. Kr.), från grekiska till pahlavi. (Fashahi, *Az Gatha-ha ta Mashrutiyyat,* s. 50 + Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran,* s. 81-82)

Under sasanidernas dynasti fick såväl judendom som kristendom flera anhängare och större omfattning i höglandet mellan nuvarande Turkiet och Iran. De nestorianska kristna hade grundat en medicinsk skola och ett universitet i nuvarande Libanon, men p.g.a. förföljelse från det bysantiska riket tvingades de att först flytta till Syrien och därefter omkring år 489 e. Kr. söka sin tillflykt till Iran. Den persiske konungen välkomnade dem och deras bibliotek, och i staden Jundi-Shapur i sydvästra Iran, numera Áhwâz, började de uppföra sin medicinska skola, som fortsatte sin verksamhet under flera hundra år. Under 400-talet översattes på Shapur II:s uppdrag olika böcker från grekiska till pahlavi och han anställde också några grekiska läkare, som skulle komma och undervisa vid Jundi-Shapurs universitet. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 13 och 95 + Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran,* s. 81-82)

2.2.3 Kalifatets maktställning (mitten av 700-talet-början av 1000-talet)

Mohammad-ibn-i Ábd-o-llah, islams profet och religionsstiftare, föddes ca 570 e. Kr. i Mekka. Mohammad uppfostrades hos sin mor Ãmena och sin rike farbror Ábu-Tâlib, vars son Áli föddes tidigast 600, senast 602 och

därför var Mohammads ca 30 år yngre kusin. Mohammad var 24 år gammal då han gifte sig med den 16 år äldre rika köpmansänkan Khádidja, som födde honom fyra döttrar och två söner, vilka bägge dog i späd ålder. Sin kallelse att bli islams profet fick Mohammad ca 610, i fyrtioårsåldern, genom ärkeängeln Gabriel. Denne uppenbarade sig för honom sittande på horisonten och sade till honom: "Läs!" - Profeten var analfabet, men i kraft av Guds (Allahs) nåd kunde han genast 'läsa'. Khádidja blev hans första bekännare, och så länge hon levde tog Mohammad ingen annan hustru. (Ohlmarks, *Shi'a,* s. 11-12 + Moïn, vol. 6, s. 1916)

Mohammad sökte utbreda sin nya religion, en strikt monoteism, d.v.s. tillbedjan av en personlig gud och vägran att tro på andra gudars existens, med strikt ödmjukhet under Guds (Allahs) vilja som främsta bud, i ett antal lysande muntliga framställningar, s.k. suror (pluralis av sura; 114 stycken), vilka efter hans död samlades av Osman, det andra Kalifatet, till en bok, Koranen (al-Quran).

Profeten Mohammad dog år 632 enligt vår tideräkning. Kort efter detta splittrades islam i två huvudriktningar, shi'a och sunni. Anledningen var olika grundsyn om hur Mohammads ställföreträdare, kaliferna, skulle väljas. Sunni ville välja den dugligaste, medan shi'a ville välja profetens ättlingar, d.v.s. först Áli, profetens kusin. Senare har andra skillnader mellan sunni och shi'a växt fram. Shi'iterna ser på islam som en religion, en samhällsordning, ett juridiskt system för den ideala staten och utbildar ett väl organiserat prästerskap med politiska förhoppningar, medan sunni oftast underordnar sig den världsliga makten. Muslimerna ansåg i enlighet med Koranen att "Bokens folk", judar, kristna och zoroastristerna var bekännare av erkända religioner och hade rätt att behålla sin religion och utöva den, så länge de betalade skatt och lydde den islamiska överheten. (Nordström, *Iranier,* s. 9 + Moïn, vol. 5, s. 1193 + Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 96)

Med hänvisning till Georgi Zeidan, arabisk-kristen författare (1861-1914), sägs det i boken *Tarikh-i farhang-i Iran* (s. 94) att araberna, på samma sätt som de satte eld på det stora biblioteket i Alexandria när de erövrade Egypten, brände ner all sorts zoroastriska religiösa, vetenskapliga och litterära böcker när de satt sig i besittning av Iran. Deras motivering var att allt stod skrivet i Koranen och att det inte fanns något behov av några andra böcker. Araberna ansåg bl. a. att de oislamiska böckerna var hedniska och missledande, varför de antingen brände dessa böcker eller kastade dem i vattnet. Under Kalifatets tid vid makten i Iran spelade Jundi-Shapurs universitet en viktig roll genom att bevara medicinska, filosofiska, litterära och andra sorters böcker undangömda från muslimerna. Det var genom dessa böcker som kulturarvet kunde föras vidare till senare generationer.

Redan från 780-talet började de islamiska böckerna bli fler och antalet teologistuderande och religiösa skolor ökade markant. Under denna period

skaffade sig moskéerna bibliotek, för att bevara och låna ut de efterfrågade religiösa böckerna. (Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran*, s. 381)

Kalifatets maktposition började redan på 800- och 900-talen att försvagas av nationella rörelser och enskilda tronpretendenter. Vid hoven i Samarkand och Bokhara utvecklades en förfinad kultur, där litteratur på nypersiska, d.v.s. ett indoeuropeiskt språk som hör till den indo-iranska språkgrenen, uppmuntrades. (Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 96)

2.2.4 Iran efter araberna (1000-1921)

En turkmenisk stam, seldjukerna, erövrade Iran på 1000-talet. De invandrade turkiska nomaderna kom att ändra samhällsstrukturen, framför allt i Khorasan, kustområdena sydöst om Kaspiska havet och Azerbajdjan. Under denna period präglades den struktur som gjorde dessa och andra områden av Iran turkisktalande.

Mongoler erövrade Iran under 1230-talet, och Tabriz blev deras huvudstad. Från 1335 började mongolväldet falla sönder. Södra Iran blev en självständig stat under en arabisk-persisk dynasti, som gjorde Shiraz till huvudstad och ett persiskt kulturcentrum. Under mitten av 1400-talet erövrades Iran av turkmener. Efter detta drabbades Iran av inbördeskrig mellan olika tronpretendenter. Först omkring slutet av 1400-talet blev Iran återigen en enad stat under den shi'itiska safavidiska dynastin. Denna dynasti hade sitt ursprung i en religiös orden. Under denna orden lydde turkmeniska stammar bosatta i gränslandet mellan Mindre Asien och Iran. (Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 96)

Anledningarna till att safaviderna kom till makten var:

1. Att sufisterna förkastade den jordiska rikedomen och sociala orättvisor samt förstärkte sin makt under mongolerna genom att skapa en närmare relation till den fattiga befolkningen.
2. Det katolska Europa och Påvens hov, som ville hindra det sunniiska hotet från osmanerna mot Europa, förstärkte sufisternas position ekonomiskt för att de skulle komma till makten.
3. Den shi'a-islam som lovade social jämlikhet blev den enda ideologin för den fattiga befolkningen.

I det safavidiska riket blev shi'a-islam statsreligion. Den shi'itiska riktning som safaviderna presenterade i Iran var den som kallas tolvsekten eller imamiterna. Termen syftar på de tolv imamerna, vilka anses vara

rätt härledda, av vilka Áli (profetens kusin och svärson) var den förste. Hans efterkommande fortsatte i denna kedja fram till den tolfte imamen, Mohammad al-Mahdi, som under 800-talet försvann på ett övernaturligt sätt. Shi'iterna anser att han ännu i dag lever i det fördolda på ett överjordiskt sätt och en dag skall komma tillbaka. Han är enligt shi'iterna den levande imamen och av den anledningen den berättigade härskaren, som man är förpliktad att lyda.

Under safavidernas tid förekom också olika motståndsrörelser, som dock hade shi'tiskt underlag, med hoppet om att den tolfte imamen skulle återkomma och genomföra jämlikheten. (Fashahi, *Az Gatha-ha ta Mashrutiyyat*, s. 168)

Safavidernas ideologi räknades först som en iransk nationalism, men med tiden har det visat sig att statsmakten bestod av en extrem teokrati. Riket omfattade Iran och dess angränsande områden, men den persiska befolkningen spelade knappast någon politisk roll. Den safavidiska dynastin var turkisk, och makten och myndigheten bars upp av turkmeniska stammar. Den sociala strukturen var beroende av den militära säkerheten. Överklassen bestod främst av ledarskiktet inom de turkmenska Qizilbash-stammarna. Denna grupp blandades i slutet av 1500-talet upp med folk av georgisk eller armenisk härkomst. Båda grupperna var stora jordägare genom att de av kungen fått förläningar. Även perser aktiva inom byråkratin fick jordförläningar, och det var perserna som bar upp kulturen. (Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 16)

Överklassen, jordägarna, var bosatta i städerna, och stadsbefolkningen hade starkast ställning i samhället, fastän nomaderna med ringaktning såg ner på handelsmännen och basarhandlarna. Likväl blev civilisationen, som efter hand baserades på islamisk grund, mer och mer ett köpmannasamhälle. Rikedom tolkades som ett bevis på Guds bevågenhet. Det var från basarhandlarfamiljerna som de islamiska *mullorna* (prästerna) och *olama* (skriftlärde) rekryterades. Det uppstod en saklig, affärsmässig syn på Gud, som visade sig i shi'a-islams juridiska teologi.

Under slutet av safavidernas statsmakt förstärktes idén att det antingen var de teologiskt skolade, *olama*, kollektivt eller den främste ayat-o-llahen som var den dolde imamens ombud på jorden och i hans frånvaro hade den högsta andliga makten. Efter det att safavidernas dynasti förlorat makten ansåg *olama* kungarna vara orättmätiga maktinnehavare. Från 1700-talet fram till nutid har det i det iranska samhället funnits en inbyggd fiendskap mellan å ena sidan religionens ombud, *mullor* och *olama*, och å andra sidan staten, företrädd av kungen. (Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 97)

Efter den safavidiska statsmaktens fall utbröt politisk anarki, och grannstaterna Ryssland och det osmanska riket invaderade Iran. Endast rivaliteten dem emellan hejdade en uppdelning av landet. Det kom en period

av ihållande inre upplopp, som förminskade det persiska riket till dess nuvarande gränser. Under åren 1735-1747 styrdes Iran av en general, Nader-Shah, av enkel härkomst från áfshâr-stammen. Han vann över turkarna, och tvingade ryssarna att överge de delar av Iran som de tidigare erövrat. Nader-Shah grundade en stark centralregering och enade landet, men när han mördades av stormän föll riket samman. Grundaren av Zand-dynastin Karim-Khan inrättade på 1760-talet ett rike med huvudstad i Shiraz. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 18)

Qâdjârerna (1900-1921) hade, liksom många andra turkiska stammar, invandrat till Iran under 1300-talet, men hade inte gjort sig bemärkta tidigare annat än under 1600-talet, då de ingick i safaviderhovet i Isfáhân. Den förste qâdjâr-shahen, Agha-Mohammad-Khan, hade först och främst varit stamhövding. Han hade sökt, uppnått och stabiliserat makten genom stamnätverk, stamunderkuvanden och koalitioner. En karakteristisk egenskap för den iranska inrikespolitiken under qâdjârerna var att landet saknade en statsomfattande administration. De flesta guvernörer var maktlösa utanför provinshuvudstädernas närmaste omgivning. Fiaskot med att bilda en centraliserad administration betydde att lokalsamhällena kunde bevara administrativt självstyre och vara självständiga gentemot centralmakten. Kungarna skulle i teorin utnämna ämbetsmännen, men i praktiken var det folket och dess lokala ledare som valde dem. Kungarna fick godkänna och intyga utnämningarna. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 18-19)

2.2.5 Det iranska kulturmönstret efter araberna (1000-1921)

På 1000-talet grundade seldjukerna stora bibliotek inom moskéer runt om i landet. Bland de viktigaste var det som fanns i Aqil-moskéen och det i Jâme'e-Mániï-moskéen i Nejschâbur. År 1037 blev Khadje Nizam-al-Mulk visir under sultan Ãlp-Ársálân den seldjukiskes regering. Khadje beordrade år 1039 folket att bygga 'Nizamiyah', d.v.s. skolor med bibliotek i städerna Nejschâbur, Bálkh, Hárât, Khárgerd (eller Khávvâf), Márv, Ãmol, Isfáhân, Básrá, Musel och Bágdâd, av vilka den största var den som byggdes i Bágdâd. På 1100-talet grundade teologer ett stort bibliotek tillhörande Jâme'-i -Tooran-Shahi-moskéen i Kirman, sydöstra Iran. (Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran*, s. 149, 381 och 382)

Vid mongolernas invasion i Iran på 1220-talet förstördes tusen sinom tusen böcker, som var resultat av många århundradens forskning. Många städer, bibliotek och palats sattes i brand och befolkningen massakrerades. Mongolerna kom att påverkas av den persiska kulturen, och omgav sig med persiska lärda män, författare och arkitekter. Under mongoltiden blomstrade

den iranska kulturen. Den klassiska persiska litteraturens sista guldålder inträffade under 1200- och 1300-talen. Persiskan blev ett språk som användes sinsemellan över stora delar av Asien av människor som inte talade varandras modersmål. Khadje Nasir-al-Din-i-Tusi, en vetenskapsman och logiker, som utbildades vid Nejschâburs teologiskola, fick en betydande position hos mongolerna 1239, och på hans order byggde man ett observatorium med ett bibliotek, som omfattade 400 000 böcker, i Márâghe, i nordöstra Iran i Azarbajdjan-provinsen. År 1276 uppmanade mongolen Ghâzân folket att studera shi'a-teologi. Han befallde att man skulle förbereda en begravningsplats åt honom, nära Tebriz i Azarbajdjan-provinsen, med många kupoler och minareter runtom och med en skola, ett dervisch-kloster, ett sjukhus, ett bibliotek och ett observatorium. (Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran*, s. 161, 192, 208 och 209 + Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 96)

Safaviderna hade inget intresse för poesi, mysticism eller filosofi, men de satsade mycket på estetiska konster, såsom keramik, miniatyrmålning, mattknytning, kalligrafi, arkitektur och olika sorters hantverk i metall eller i trä. Den safavidiske shahen Abbas I gjorde på 1600-talet Isfáhân till huvudstad och beordrade ett stort antal armeniska hantverkare och köpmän att bosätta sig i staden. Shahens regeringstid var en guldålder för bl. a. arkitekturen. De kristna carméliterna i Isfáhân hade redan på 1630-talet ett eget tryckeri.

Under safaviderna förenklade man olika sorters religiösa böcker med teckningar, och spred dem bland befolkningen, både i städerna och byarna. Religionsmartyrers biografier bearbetades också till underlag för olika "Tá'ziyá", d.v.s. passionsspel. Exempelvis kunde biografin över den första shi'a-imamen, Áli, åskådliggöras genom passionsspelet under dagarna 19-21 i Ramadan-månaden, eller biografin över den tredje shi'a-imamen, Hussein, under Ãshurâ, d.v.s. den tionde dagen av Mohárrám-månden, p.g.a. att imamen och hans 72 anhängare blev mördade i Karbalas öknen (i Irak). (Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran*, s. 252, 255 och 304 + Moïn, vol. 1, s. 1100 + Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 96-97)

År 1739 invaderade Nader-Shah Indien. Efter Kornâl-kriget mot indiska styrkor överlämnade sig Mohammad-Shah, kung av Indien, till Nader-Shah, och köpte sig fri genom att betala stora summor av pengar och skänka dyrbara ägodelar, exempelvis 60 000 volymer handskrivna böcker, påfågelstronen, inklusive de två dyrbara diamanterna *Dáryâ-i noor* (havets ljus) och *Kooh-i noor* (bergets ljus). Dessa tog Nader-Shah med sig hem till Iran. (Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran*, s. 281 + *Tarikh-i Iran az douran-i bastan ta pajan-i sade-i hijdahom-i miladi*, s. 604)

Mirza-Taqi-Khan-i-Fárâhâni, senare Ámir-Kábir, (1797-1850) var visir under Naser-al-Din-Shah den qâdjâriskes regering. Under hans tid tog landet

stora steg i utvecklingen. En av hans viktigaste reformer var att han år 1850 grundade Dar-al-fonon, d.v.s. den första teknisk-vetenskapliga skolan, i Teheran, inbjöd olika utländska lärare att undervisa i skolan, samt förberedde tryckandet av nyhetstidningar i Teheran. Han blev mördad genom åderlåtning på Naser-al-Din-Shahs order i Fin-badhuset i staden Kâshân. Det allra första blytryckeriet för tryckandet av persiska böcker i Iran inrättades år 1809 i Tebriz. Lite senare samma år uppfördes ett blytryckeri i Teheran och ett år senare ett stentryckeri i Tebriz. Samma typ av stentryckeri inrättades i Teheran år 1827. Sedan tillkom olika sorters tryckerier i Isfáhân, Uromyia, Shiraz, Mash'had och Rasht. År 1835 trycktes den allra första tidningen i stentryckeriet i Teheran. Tidningens chefredaktör var Mirza-Saleh Shirazi. År 1872 grundade Hadj-Mirza-Hussein-Khan Sepahsalar det iranska kungliga biblioteket (Kitab-khane-i saltanati), och man byggde på hans uppdrag den största religiösa skolan i Teheran. Mirza-Áli-Khan Ámin-al-Dola var visir under Mozaffar-al-Din-Shah den qâdjâriskes regering. År 1897 grundade han det iranska nationalbiblioteket. (Seddiq, *Tarikh-i farhang-i Iran*, s. 298-300, 304, 357 och 358 + Moïn, vol. 5, s. 394)

2.2.6 Den nordisk-iranska kontakten

Nordisk-iranska relationer har faktiskt förekommit flera hundra år tillbaka i tiden. Det finns säkra belägg för att nordbor besökte Iran på 1600-talet. Den första var den legendariske "Resar-Bengt" (Bengt Bengtsson-Oxenstierna), som under åren 1617-18 fick besöka safavidernas rike. I december 1691 kom också en iransk delegation till Christian V:s hov i Köpenhamn. (*Brott mot mänskliga rättigheter i Iran*, s. 3)

Under 1700- och 1800-talen, då europeiska stormakters diplomater kom till Iran, skedde en vändpunkt i Irans historiska utveckling. Den tydligaste konsekvensen var att landet snart förlorade något av sin självständighet och blev underordnat främst Ryssland och England, vilka kom att kontrollera landet politiskt och ekonomiskt. Under Qâdjâr-dynastin (1795-1925) var centralmakten svag och stammarna kunde grundlägga självstyre i hela riket.

På grund av det utländska inflytandet i landet utbyttes protester mellan det shi'itiska samfundet, basarköpmännen och stamledare å ena sidan och kungen å den andra sidan. Kungens motståndare kritiserade utlandets maktställning och kungens koketteri gentemot utlandets fördelar samt hans despotiska kontroll och styrning gentemot den inhemska befolkningen. Protesterna ökade och demonstrationer leddes av *mullor* och *olama*. De s.k. konstitutionella gjorde uppror och basarköpmännen strejkade. År 1906

tvingades kungen införa en parlamentarisk författning. Det dröjde inte mer än ett år innan landet drabbades av tumult och sammandrabbningar mellan olika rivaliserande grupper. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 97)

År 1907, då engelsmannen d'Arcy lyckades utverka att regeringen gav honom ensamrätt till oljefyndigheter i hela landet, undertecknade Storbritannien och Ryssland en hemlig överenskommelse, där Iran uppdelades i den brittiska sfären i syd och den ryska sfären i norr. Centrala Iran räknades som en neutral zon, öppen för båda parter. Storbritannien och Ryssland accepterade att inte själva söka eller tillåta någon annan att utverka ytterligare ensamrätt inom dessa sfärer, utan de redan givna ensamrätterna skulle respekteras av båda parterna. (ibidem.)

Under första världskriget kom Iran att bli vittne till strider mellan de båda sidorna och andra oroligheter som flammade upp i olika provinser i landet. Frånvaro av styrande och kontrollerande makt inom den neutrala zonen ledde till att många städer proklamerade sig självständiga under en lokal stamhövding eller en religiös ledare. Många av de viktigaste karavanvägarna var osäkra, och därför var de stängda, bl. a. de mellan städerna Isfáhân, Shiraz och Bushehr. För att kunna passera genom vissa områden var man tvungen att betala tull till en rövare eller till en lokal stamhövding, såväl för karavanen som för de resande. Detta gav anledning till att den iranska regeringen via brittiskt förord kallade in svenska officerare under befäl av dåvarande översten, senare generalen i det iranska gendarmeriet, Harald Hjalmarsson, för att de skulle organisera ett gendarmeri. Han hade till uppgift framför allt att utvidga ordning och säkerhet inom den neutrala zonen och området intill och längs karavanvägarna. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 24-25)

2.2.7 Páhlávi-dynastin (1921-1979)

2.2.7.1 Reza-Shah (1921-1941)

Iran var viktigt för britterna. För det första kunde de genom att påverka landets styre upprätthålla balansen i Mellersta Östern. För det andra låg Iran geografiskt som en passage mellan Europa, arabvärlden och Indien, och denna passage var av yttersta betydelse för att Storbritannien skulle kunna ha kontroll över dessa länder, både före och efter första världskriget. Det var motivet till att britterna ville att Iran skulle ha en central regering med ett enväldigt system. Reza-Khan, som var överste i kosackgardet, kunde efter första världskriget genomföra en nationalistisk statskupp med hjälp av britter och sätta sig i besittning av all makt. År 1925 avsattes den siste

qâdjâren, Ahmad-Shah, och Reza-Khan blev shah under namnet Reza-Shah. Han centraliserade landet, och stammarna miste för alltid sin makt, samtidigt som landet fick en modern försvarsmakt. Reza-Shah startade en genomgripande modernisering av landet politiskt och ekonomiskt.

År 1934 förkunnade Reza-Shah, på uppdrag av Irans diplomatiska beskickning i Berlin, att namnet Persien skulle ersättas med Iran. Han förklarade att namnet Persien var förknippat med Qâdjâr-dynastin. Vidare påstod han att provinsen Fârs var födelseplatsen för den ariska rasen. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 27)

Mullorna och olama ville inte acceptera Reza-Shah som landets högste ledare. Inte heller ansåg de Reza-Shah vara den som skulle stå över det shi'itiska samfundet. (ibidem, s. 97)

Den politiska struktur som Reza-Shah byggde upp baserades på en högt disciplinerad armé och ett utvalt hov som närmaste omgivning, bestående av hans uppvaktande och betjänande familj. Hans politik var att splittra överklassfamiljerna genom att binda några av dem till sig och sålla bort andra. Hans regim hade inget klassunderlag att luta sig mot. Hans välde var starkt så länge det hade full möjlighet att utnyttja en förtryckande armé.

Så småningom blev han själv stor jordägare och uppträdde som jordägarnas skyddsängel. Skatterna lades på den person som hade avtal att bruka jorden och inte på den jordägande klassen. Överklassen hedrades med platser inom parlamentet, regeringen och den diplomatiska kåren. Många av hans ministrar tillhörde statstjänstemännen eller överklassen.

Reza-Shahs ansträngningar att utveckla landet hade många brister. Han strävade aldrig efter att ändra samspelet mellan storgodsägarna och jordbrukarna. Trots det spelade jordbruket en vital roll i ekonomin under Reza-Shah, men jordfördelningen var ojämn och densamma som den varit sedan safavidernas tid. Några få stora jordägare ägde hela byar och tusentals hektar jord. I motsats till dem fanns det oräkneliga fattiga bönder som var analfabeter och livnärde sig och sin familj på lantbruk.(Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 28)

2.2.7.2 Mohammad-Reza-Shah (1941-1979)

Även om Iran officiellt förklarade sig neutralt under andra världskriget, stödde man i realiteten Tyskland. Detta ledde år 1941 till att Iran ockuperades av de allierade (USA, Storbritannien, och Sovjetunionen), och Reza-Shah tvingades att abdikera. Tronen övertogs av sonen Mohammad-Reza, som skulle bli den siste shahen av Iran. Reza-Shah skickades år 1941 i exil till ön Mauritius i Madagaskar i östra Indiska oceanen, tills han dog onsdagen den 26 juli 1944 i Johannesburg i Sydafrika. (Moïn, vol. 5, s. 595-

596)

Mohammad-Reza-Shah övertog ett land med en kolonial, av stormakter behärskad ekonomi, men hade stora planer på en självbestämmande ekonomi och en stor industrisektor. (Nordström, *Iranier,* s. 18)

Strax efter tronskiftet rådde laglöshet, och upplopp var vanliga inom landet. Etnisk fientlighet förekom mellan olika stammar, och förföljelse och avrättningar av de religiösa minoriteterna ägde rum både i städer och på landsbygden.

Sovjetunionen och Storbritannien, som fortfarande hade sin uppdelning av Iran i behåll (jfr. 2.2.6), vållade splittring bland olika folkgrupper, för att kunna fortsätta att härska och styra. I Azerbajdjan, där sovjetiska förband hade uppsyn, grundades efter krigsslutet en kommunistisk republik med självstyre, och i Kurdistan upprättades en kurdisk folkrepublik. Då de ryska förbanden efter påtryckningar gav sig av från landet, gick iranska stridskrafter in och tvingade dessa områden att uppge sin självständighet.

Under en lavin av nationalism och politisk oro tvingades Shahen 1951 välja ledaren för Nationella Fronten, Mohammad Mosaddeq, till premiärminister. Mosaddeq, som i början hade stöd av en del klerikala samfund och landets nationalister samt basarköpmännen, nationaliserade det engelska oljebolaget, Anglo-Persian Oil Company. Oljebolaget arrangerade en omfattande köp- och transportbojkott mot Irans olja. År 1953 avlägsnades Mosaddeq från sin position som premiärminister genom en militärkupp, som i hemlighet stöddes av CIA. En ny överenskommelse om Irans olja undertecknades, och ett amerikanskt-engelskt-iranskt oljebolag grundades, Anglo-Iranian Oil Company.

Efter det att Fidel Castro tagit makten över Kuba 1959, uppmanade Kennedy-regimen u-länderna att utföra nödvändiga samhällsförbättringar, för att därigenom förebygga otillfredsställelse och politisk spänning bland de fattiga massorna. USA hoppades på att reformerna utfördes, och hotade annars med indragning av sitt och Världsbankens ekonomiska bistånd. Detta var anledningen till skapandet av Framstegsalliansen i Latinamerika samt reformprogram i tredje världen under 1960-talet. USA uppmanade även Shahen att utföra reformer. (Bauder, *Inte bara Shi'a,* s. 37)

Shahens jordreform, d.v.s. den vita revolutionen, som gjorde anspråk på att begränsa de stora jordägarnas makt, genomfördes år 1960. Den hade för avsikt att minska överklassens inflytande och ge makt åt en elitgrupp av framstående tekniker och ekonomer, helst utbildade i USA eller Europa, som skulle stå för sociala och politiska frågor, samt en byråkratisk oraganisation, som skulle kunna följa med den dagliga utvecklingen. Shahens verkställande organ var inom landet militären, polisen och Savak (den civila underrättelsetjänsten) och utomlands USA. Hans grundtanke var att genom 'styrd demokrati' och 'styrd kapitalism' utveckla Iran till en

modern industristat. För industrialiseringsplanerna ville man lösgöra överskottsbefolkningen från landsbygden och få den att söka sig till städerna. Därför såldes jorden i byarna till dem som hade brukningsrätten. Därmed fanns det inte längre något behov av daglönare på landsbygden. Dessa lantarbetare hade inget annat val än att lämna sina byar och söka sig till städerna. Detta var precis vad man var ute efter. Dessa lantarbetare, som kom till städerna, hade ingen kunskap om den tekniska utvecklingen, och passade därför inte in i landets industrialisering, som man hade börjat bygga upp. Det var därför de hamnade i utkanterna av de större städerna, d.v.s. i slumförstäder.

Några år senare gick en del av de bönder som köpt jorden samma väg som sina före detta kamrater hade gått, d.v.s. de lämnade jordbruket och sökte sig till städerna. Anledningen var de väldigt svåra avbetalningsvillkoren och brist på ekonomiskt stöd och statligt bidrag för att kunna bruka jorden. Inte heller detta var någon miss i planeringen.

Övriga bönder, som köpt jorden och med möda lyckats bruka den, krossades genom en ny ändring i jordbrukspolitiken, d.v.s. jordbruks- och industrialiseringsprojektet, och då utövade man tryck på bönderna att sälja den jord som de med svårighet förvärvat mot stora lån några år tidigare. På det här sättet leddes de i samma villospår som sina kollegor.

Även om industrin i Iran med utländskt bistånd började byggas upp redan på 60-talet fick denna utveckling full fart först efter oljeprishöjningen 1973. Shahen förkunnade vid ett tillfälle att det Japan hade gjort på hundra år, skulle Iran göra på tjugofem. För att industrialisera landet behövde man dock importera mycket, t.o.m. dem som skulle bygga industrierna. Detta orsakade att man även importerade all sorts arbetskraft, alltifrån kroppsarbetare, lastbilschaufförer och svetsare till läkare, ingenjörer, helikopterfabrikörer, militärexperter m.fl., både från Pakistan, Indien, Sydkorea, USA, Canada, Australien, Väst- och Nordeuropa, ja snart sagt alla håll i världen. Beklagligtvis passade dock iranierna själva bara in här och där, men inte i en sådan omfattning att man kunde sysselsätta alla dem som fördrivits från landsbygden. Konstigt nog utvandrade många iranska arbetssökande under just denna period till olika små, men rika arabländer runt om i Persiska viken, såsom Kuwait, Dubaj, Qatar, Ra's-ol-Khaime, Sharge, Bahrain etc.

Man beräknar att omkring 7 miljoner flyktingar och invandrare kom till Iran under åren 1973-1978. De flesta av dem var afghaner som flydde från kriget och sökte asyl i Iran. Dessa beräknades vara över 2 miljoner och spred sig i olika delar av landet, men etablerade sig för det mesta i Mash'had, Teheran, Zahedan och andra stora städer. Den andra stora gruppen var de religiösa iranier som många år tidigare utvandrat till Irak, p.g.a. sin shi'itiska tro, för att bo nära imam Alis begravningsplats i staden Najaf eller imams

Husseins i Karbala. Den irakiska regimen utvisade dem dock under denna period. De beräknades vara över en halv miljon människor. Den här gruppen spred sig i olika städer där de hade sina rötter eller kände sig hemma, men för det mesta slog de sig ner i Isfáhân, Teheran, Mash'had, Qom, Ãbâdân, Shiraz etc. Den tredje stora gruppen var kurder som hamnade i konflikt med den irakiska Ba'ath-regimen och sökte asyl i Iran. Dessa beräknades vara över 300 000 personer, och fick statlig hjälp att etablera sig i Karadj, Isfáhân, Teheran och några andra städer. Resten var olika grupper, som antingen själva kom till Iran som arbetssökande, eller inbjöds att komma och delta i landets stora s.k. jordbruks- och industrialiseringsprojekt. Bland de nya invandrarna fanns också omkring 25 000 nordbor, som deltog i olika aktiviteter i Iran, alltifrån att utveckla jordbruket, förse stads- och motorvägar med vita streck till att delta i anläggningsbranschen, hamnprojektet eller jobba med gas- och oljeindustrin. Nordeuropéerna kom i första hand från Sverige, men också från Finland, Danmark och Norge.

Att skaffa fram matvaror åt alla konsumenter i Iran under denna period var ett problem. Bristen på livsmedel, särskilt kött, kyckling, ägg och ris, var ett faktum. T.o.m. bristen på lök var så uppenbar att en modern guldsmedsaffär på en av Teherans kändaste gator, Lalezar-gatan, satte en lök i sitt skyltfönster som ett skämt.

2.3 Diskussion: Irans samhälls- och kulturhistoria under tiden fram till Shahens avgång 1979

Den intervjuade iranska dramatikern säger att den iranska historien är full av krig, speciellt efter den tid då araber invaderade Iran (mitten av 700-talet-början av 1000-talet), samt lite senare, då mongolerna anföll Iran (1220-1336). Före denna period var annars Iran civilisationens vagga, och hade zoroastrismen som religion. Efter arabernas invasion islamiserades iransk kultur och samhällsstruktur successivt, först med våld, men sedan med taktik. Det här religionsskiftet, som också hade språkförändringar till följd, dock utan att lyckas byta ut persiskan mot arabiska, var den viktigaste anledningen till att Irans civilisation avvek från sin tidigare inriktning, och kom att tillägna sig en avlägsen kultur, som dittills haft en underordnad position gentemot persisk kultur. Numera finns bara en lasyr av den gamla iranska prakten kvar; resten smälte sönder och försvann under historiens lopp. Under Shahen saknade Iran enligt den iranska dramatikern ett allmängiltigt kulturmönster som skulle kunnat skapa en stolthetskänsla av enighet och samhörighet hos olika etniska grupper. Det var därför att religionen kom in i bilden som ett verktyg som folk kunde visa sin vrede

mot Shahen, när han importerade en skenbart västerländsk kultur till Iran under sitt s.k. jordbruks- och industrialiseringsprojekt. Vad läsning beträffade var det skillnad mellan att läsa böcker och att läsa tidningar och tidskrifter under Shahens tid. Tidningarna hade varierande innehåll, inklusive aktuella nyheter som var viktiga för folk i gemen, för att de skulle få veta vad det var som pågick både nationellt och internationellt, dag för dag, men tyvärr fanns det bara två viktiga morgontidningar under denna period, nämligen Ãyándegân och Rástâkhiz och två viktiga kvällstidningar, nämligen Keyhân och Ettelâât, båda med höga upplagor. Samtidigt var intresset för bokläsning inom olika ämnesområden minimalt bland olika folkgrupper. Den högsta upplagan för en mycket omtyckt eller efterfrågad bok under detta skede var omkring 3000 exemplar i ett land med en befolkning som den statliga folkräkningen uppskattade till omkring 40 miljoner invånare, d.v.s. en bok per 13 000 invånare. Den här olusten mot bokläsning hade sina rötter i Shahens utbildningssystem, där man bara lärde barnen vad man ansåg vara nyttigt för regimens existens och inte vad det framtida samhället behövde. Naturligtvis fick en sådan generation en skev uppväxt med antipati mot böcker, och denna ståndpunkt reflekterades i samhället.

Den iranske bibliotekarien anser att olika förvandlingar ledde till att olika folkgrupper kom till Iran, sammansmälte med den inhemska befolkningen och utgjorde sina egna etniska grupper. Trots Shahens diktatur grundade man enligt bibliotekarien med hjälp av statliga resurser många olika bibliotek och högskolor, vilket skapade en grund för ett ökat intresse hos den yngre generationen för läsning och utveckling av rationalism. Problemet var att tyvärr Shahens projekt för landets modernisering var ofullkomligt, d.v.s. att det inte fanns ett samspel mellan regimen och folket på ett demokratiskt sätt, och folk hindrades att delta i sociala-politiska förmåner. Befolkningen hade nästan förlorat stoltheten över att tillhöra nationen.

Den iranske civilingenjören säger att så länge man inte protesterat mot vare sig Shahen eller regeringen, så hade man inte utsatts för något frihetsberövande från regimens exekutörer. Vad läsvanorna under detta skede beträffade, kanske inte intresset varit så betydande, men nästan allt fanns tillgängligt att läsa, dock inget med vänsterinriktat politiskt innehåll. Vanliga böcker inom vetenskap, kultur, handel, ekonomi etc. fanns det inga restriktioner om. Dessa böcker finns även nu för tiden, men man har numera inte samma välfärd som man hade under Shahens tid. Därför måste man ödsla en massa tid på att skaffa nödvändiga livsmedel, i stället för att satsa samma tid på läsning el dyl.

Fysikern beskriver sina åsikter som så, att Iran både under Shahens tid och i dag hade en hög andel analfabeter, och de som är läskunniga har inget läsintresse. Inte heller hos de högutbildade finns någon särskild läsglädje.

Han skiljer mellan läsning av tidningar/tidskrifter och böcker. Iranier läser mer tidningar och tidskrifter än böcker. Man läser tidningar och tidskrifter för att man är nyfiken på vad som är på gång i världen inom politik och ekonomi, men för att läsa en bok som fordrar löpande läsning behöver man extra tid.

Jag anser själv att Iran har 10 000 års oskriven historia bakom sig. De akhemenidiska stormaktshärskarna mellan 550 och 330 f. Kr. var rättrogna zoroastrister. Denna religion hade tre slagord: Att tänka väl, att tala väl, att handla väl. Dess religionsprinciper baserades på hierarkier, dvs noggrant fastställd över- och underordning och stränga krav på lydnad, exempelvis att yngre person bör respektera den äldre. Dess mål var att man skulle nå renhet genom att respektera grönskan och behålla elden evigt levande. Den här grundtanken dominerade persiskt samhällsmönster sedan många år tillbaka ända fram till arabernas invasion 651. Där efter ser vi ett samhällsmönster som i början var en blandning av zoroastrism och islam, men som efter safaviderna blev en strikt shi'ism. Dessa förvandlingar befrämjade att olika folkgrupper kom till det iranska klimatet, sammansmälte med den inhemska befolkningen och utgjorde sina egna etniska grupper, men generellt sett kan man säga att iranier numera är sentimentala, känslosamma, varmblodiga, gästfria och frikostiga. Dessa egenskaper orsakade beklagligtvis att kritikkulturen inte fått någon chans att utveckla sig i Iran, och därför ser man inga spår av rationalism i iransk historia tills för ungefär 200 år sedan, när den västliga civilisationen tar fart i landet. Den här civilisationen började under 1700- och 1800 talen, då europeiska stormakters diplomater kom till Iran, vilket visade sig senare i protester mot Mozaffar-al-Din-Shah den Qâdjâren, för att förminska hans envälde i form av en konstitutionell monarki. År 1906 tvingades Mozaffar-al-Din-Shah införa en parlamentarisk författning.

De viktigaste punkterna av den konstitutionella monarkin bestod av:
1. Lagstiftning, 2. Sedvanerätt i stället för kanonisk lag, 3. Upprättande av parlament för begränsning och ersättning av kungens makt, 4. Upprättande av ett modernt utbildningssystem.

Samtidigt som rationaliseringen börjar blomstra i Iran fr.o.m. denna tid vissnar successivt de chauvinistiska, kungliga, och metafysiska myterna. Vi ser en ny epok inom iransk historia med sina kulturella drag. Stora gestalter som Nima Yushidj inom poesi och Áli Hedjâzi och Sâdegh Hedâyát inom övrig skönlitteratur framträder inom iransk litteratur. Det formas en ny skola inom persisk skönlitteratur som kallas för "den moderna iranska litteraturen". Under Reza-Shahs tid grundas i tysthet 34 bibliotek för de bidrag som olika förmögna personer skänkt till skilda religiösa samfund, och år 1965, under Mohammad-Reza-Shahs tid, grundas ytterligare 35 stora bibliotek. Trots att ministeriet för kultur och konst satte många självständiga

bibliotek (t ex. Nationalbiblioteket i Teheran och i Tebriz, Farhangbiblioteket i Isfáhân, Parsbiblioteket i Shiraz) under sin regi, hade censuren, med sitt kontor i ministeriet för kultur och konst, hård kontroll över alla tryckerier som fanns runt om i landet och kontrollerade varje ord och rad av böcker som trycktes. (Exempelvis blev ordet Gol-i sorkh, d.v.s. den röda blomman, efter avrättningen av författaren Khosrow Golsorkhi 1973 förbjudet att använda i tryckta böcker i Iran och censuren var mycket känslig för det.) Censuren spårade upp oönskade böcker som publicerades, och arresterade, fängslade och t.o.m. avrättade de författare som skrev på annat sätt än det behagade regimen. Bevakningen genomfördes med argusöga och järnhand, både inom alla bibliotek, universitet, högskolor och bokhandlar, varför varje bok i var hand betraktades som ett vapen mot regimen. Det fanns då regler och mått för hur många år man skulle sättas i politiskt fängelse ifall man läst vissa böcker, så att t.ex. *En mor* av Maksim Gorkij medförde 10 års fängelse, hans andra bok *Mina universitet* 9 års fängelse o dyl. Allt detta gjorde att bokläsning, särskilt bland ungdomar, blev psykiskt betingad. De läsentusiaster som ville utnyttja bibliotekens resurser hade inget annat val än att nöja sig med de begränsade tekniska, religiösa och persiska klassiska böcker som redan fanns i de olika biblioteken.

Dessutom vill jag påstå att man, i samma tempo som man importerade all utländsk arbetskraft och alla fabriker under Shahens s.k. jordbruks- och industrialiseringsprojekts tid, också införde en livsstil som var mycket främmande för större delen av iranierna. Man införde en västerlandisering, som en del av det iranska samhället accepterade med behag, men som en annan del, den breda massan i det iranska samhället, kände mycket stark motvilja mot. Resultatet blev så att den här industrialiseringen fördjupade de klasskillnader som alltid funnits i Iran, och det ledde till en hård kollision. När strejker och upplopp blev allt vanligare i Iran 1975 och Shahen förbjöd politiska partier att ha aktiviteter, började man smygtrycka olika sorters olagliga böcker. Under 1978-1979 trycktes miljontals böcker med vita omslag i smyg i Iran. Dessa böcker var de förbjudna religiösa och maoistiska och marxistiska böcker som tidigare inte hade fått tillstånd att publiceras. Trots dålig kvalitet och oräkneliga tryckfel och kronologiska fel köpte man dessa böcker och läste dem.

2.4 Iran under revolutionen 1979

Det största motivet till den iranska revolutionen den 12 februari 1979 var ett samspel mellan den ekonomiska, kulturella och politiska utvecklingen i

landet, men revolutionens detonator var kulturell, d.v.s. en utbredd förargelse över den pågående västerlandiseringsprocessen som trampade på de nationella värderingarna, samtidigt som en massa främmande idéer med tillbehör trängde in i varje vrå av hemmet via radio, TV, tidningar och t.o.m. via olika konstlade mastodontföreställningar, som det kungliga 2500-årsjubileet el dyl.

De som bar upp den iranska revolutionen var en blandad samling, som stod bakom ayat-o-llah Ruh-o-llah Khomeini, när han besegrade Shahen i februari 1979. Där fanns de intellektuella, studenterna, författarförbundet och advokatförbundet i spetsen, vars underliggande motiv för att revoltera mot Shahens regim var bristen på demokratiska fri- och rättigheter. Det fanns också en nytillkommen medelklass, som gjorde sig rik på Shahens regim, men de fick ingen politisk makt. De som spelade en viktig roll under revolutionen var basarköpmännen, genom att de helt enkelt stängde basarerna. Deras motiv var av ekonomisk art, eftersom de traditionellt hade skött handeln, såväl inrikeshandeln som utrikeshandeln. De iranska arbetarna var också en grupp som ställde sig emot Shahen. De hade inte någon som helst rätt att organisera sig i fackföreningar som inte var statskontrollerade. Dessutom hotades de dagligen med att utländska arbetare var mera värda än iranska arbetare, vilket ju givetvis var en svår knäck för deras nationella medvetenhet om den egna personlighetens värde. Det fanns också de gamla gerillagrupperna, Mudjahedin-i Khalq och Fedaïyan-i Khalq, som hade jobbat underjordiskt redan under Shah-tiden och sedan ställde sig på revolutionens sida, när den tog fart.

Den breda massan som bar upp revolutionen, d.v.s. revolutionens fotfolk, var dock människorna som kom från städernas slumområden, d.v.s. den första eller andra generationen lantarbetare, som hade lämnat sina byar och sökt sig till städerna, de bönder som köpt jorden, men inte kunde klara av de svåra ekonomiska avbetalningsvillkoren och därför sökt sig till städerna, och slutligen de bönder som hade köpt jorden och lyckats bruka den, men krossats av regimens nya jordbrukspolitik och hamnat i samma villospår som sina kollegor. Deras gemensamma bakgrund av erfarenheter, föreställningar och värderingar var just shi'ismen och det var hos dem som ayat-o-llah Khomeinis budskap gick bäst fram. Det var de som i miljoner tågade på gator i alla städer i Iran.

Den avgörande drivkraften var givetvis ayat-o-llah Khomeinis person och speciella ställning. Han hade en viss karisma och en särskild förmåga att tala på ett enkelt språk, så att alla lätt kunde förstå honom. Det mest uppenbara av allt var att han ju hade en historia av offentligt motstånd mot Shahen bakom sig, som gick tillbaka till början av 60-talet. På den tiden markerade ayat-o-llah Khomeini sitt motstånd klart genom att 5/6 1962 uppvigla prästerskapet mot Shahen. Många präster hade skjutits till döds av militären

samma dag. Khomeini frikändes då från upprorsanklagelserna, men han arresterades ett år senare p.g.a. ett föredrag i prästskolan i Qom mot Kapitulationen - d.v.s. en lag som fråntog de iranska myndigheterna rätten att arrestera amerikanska medborgare eller kalla dem inför rätta, ifall någon av dem begått något brott i Iran. Redan år 1963 hade Shahen, efter att ha arresterat ett antal upproriska präster, landsförvisat ayat-o-llah Khomeini, först till Turkiet, men sedan till staden Najaf, shi'iternas heliga stad i Irak. Där etablerade han sig och fortsatte att vara en nagel i ögat på Shahen. (Moïn, vol. 5, s. 485-486)

Även om det var förbjudet med politiska möten under denna period, fanns det en ostörd plats, där man kunde samlas utan att bryta mot lagen, och det var i moskéerna. Även om Savak-spioner och infiltratörer mycket väl kunde underrätta regimen om vad som var i full gång inne i moskéerna, så gick Shahens exekutörer sällan in för att skingra möten. Moskéerna var i stor utsträckning självständiga och fristående från staten, eftersom den shi'itiska grenen av islam helt försörjdes av sina rättrogna.

Missnöjet med regimen nådde sin klimax under 1974. Strejker och upplopp blev allt vanligare, och 1975 förbjöd Shahen politiska partier att ha olika aktiviteter. Hösten 1978 infördes undantagstillstånd, och en militärregering ersatte den civila. I detta skede hade ayat-o-llah Khomeini flyttat från Najaf till Paris, där han med stöd av alla de olika oppositionella grupperna ledde kampen mot Shahens välde. Den av Shahen tillsatte premiärministern Shapur Bakhtiar tvingades avgå i januari 1979. Den 1 februari 1979 återvände ayat-o-llah Khomeini hem från exilen och inledde revolutionen. Den 9 februari slogs hela Shahens styrande statsmaskineri sönder, och den 11 februari hissade man gröna flaggor överallt runt om i landet, som tecken på revolutionens seger.

2.5 Iran under imam Khomeinis tid

Redan efter maktskiftet började hämndlystnaden vinna över demokratiseringen. De shahtrogna arresterades och många avrättades efter summariska rättegångar. I mars 1979 blev Iran en islamisk republik, och ledaren för den iranska frihetsrörelsen, Máhdi Bâzárgân, blev premiärminister. Mullorna, de mer än 100 000 shi'aprästerna, satte sig i besittning av den absoluta makten. Khomeinis klerikala titel ändrades från ayat-o-llah till imam, d.v.s. imam Khomeini.

Ett krig förklarades mot västerländska värderingar och en hatkampanj mot Israel och USA (av imam Khomeini döpt till 'Store Satan') byggdes upp. Den 4 november 1979 genomfördes det s.k. gisslan-dramat med invasion av den amerikanska ambassaden i Teheran. Gisslan-dramat fick både

inrikespolitiska och utrikespolitiska följder av betydelse för Iran - till att börja med ledde det till en ännu mer extrem och polariserad islamisk politik. Som en följd av stormningen av den amerikanska ambassaden lämnade Bâzárgân sin post och ersattes på imam Khomeinis önskan av Abol-Hassan Bánisádr. Senare i januari 1980 valdes Bánisádr till president.

I tron att den Islamiska Republiken var nära upplösning lät Saddam Hussein irakiska arméförband gå till anfall mot Iran den 22 september 1980. Det stod snart klart att kriget skulle bli långvarigt, då de stridande ej förmådde bryta igenom varandras försvar, utan stannade i befästa ställningar nära varandra i nästan 8 år. Under denna period blev Bánisádr likväl allt mer öppet kritisk mot imam Khomeini, och avsattes därför, efter gisslan-dramats upplösning, i juni 1981. Bánisádr tvingades först att gå under jorden och därefter fly tillsammans med Modjahedins ledare, Masoud Radjavi, till Paris. Efter det utfördes demonstrationer och attentat, för det mesta anförda av Modjahedin och dess anhängare. Många ledare för det Islamiska Republikanska Partiet dödades. Det Moskva-trogna Tudeh-partiets medlemmar avskedades ur statliga organisationer och år 1983 arresterades ledarna för partiet. I Kurdistan gick armén till angrepp mot den kurdiska separatiströrelsen. Balucherna och de arabiska stammarna som, liksom kurderna, ville ha självstyre i sina områden underkuvades. (*Iran : bakgrundsinformation om Iran och iranier i Sverige*, 1985, s. 8 + Nordström, *Iranier*, s. 17 och 24 + Bauder, *Inte bara Shi'a*, s. 100)

2.6 Kriget Irak-Iran

Utomlands tycktes Iran svagt i september 1980. Många av Shahens viktigaste generaler och militärstrateger hade avrättats eller flytt. Fiendskap mot USA gjorde att inga reservdelar kunde köpas till flygvapnet. Internationellt visade sig Iran stå ensamt. Med tanke på att den Islamiska Republiken var nära kollaps sade Irak upp Alger-avtalet om sträckningen av den södra delen av gränsen mellan Iran och Irak, och Saddam Hussein lät den 22 september 1980 irakiska arméförband gå över gränsfloden Shatt ol-arab. Det inledde ett massivt angrepp med flyg mot många städer i hela Iran och med infanteri mot Khuzestan, en oljerik provins i sydväst med övervägande arabisk befolkning. Irak ville få full äganderätt över gränsfloden, den enda kommunikationsvägen utåt sjövägen. För att säkra sjöfarten genom Hormuz-sundet begärde Irak bland annat att Iran skulle lämna tillbaka öarna Abu-Musa samt Stora och Lilla Tomb i Persiska viken. Tvisten hade också många andra orsaker, som i grunden kunde hänföras till två oförenliga religions- och statsbegrepp: det arabiska sunni-muslimska i Irak och det iranska shi'a-muslimska i Iran, det arabnationalistiska i Irak och

det shi'a-fundamentalistiska i Iran.

Nordström skriver om Iraks invasion i Iran i boken *Iranier* (s. 17) att Iran först led stora motgångar. Bl. a. utplånades det som tidigare var världens största raffinaderi, anläggningen i Ãbâdân. Men under 1982 lyckades Iran trots Iraks tekniska övermakt vända utvecklingen och befria så gott som hela det område som Irak hade ockuperat. Under 1987 drogs stormakterna in alltmer i kriget. Sovjetunionen närmade sig försiktigt Iran, medan USA gick in i Persiska viken med en flottenhet, för att skydda irakiska intressen. På för omvärlden obegripliga vägar lyckades Iran skaffa både amerikanska Stinger-robotar och kinesiska Silkesmask-robotar. FN:s säkerhetsråd antog i juli 1987 en skarpare resolution än tidigare, där Iran och Irak uppmanades att söka fred. Irak sade omgående ja, medan Iran svävade på målet och krävde en omformulering som pekade ut angriparen, innan fredsförhandlingar kunde börja.

Kerstin Bronner skriver i sin uppsats *Iranska flyktingar i Sverige* (s. 8) att krig i Västasien blir svårlösta och utdragna genom en oförmåga att kontrollera konfliktbeteenden. Denna har sin grund i svårigheterna att hålla ihop statsbildningar sammansatta av större och mindre grupper med olika etnisk, religiös och språklig tillhörighet. Någon historisk tradition finns inte heller, eftersom statsbildningarna ständigt växlat i Västasien under århundradenas gång. Genom de rika oljetillgångarna i området bevakas det intensivt politiskt-militärt av stormakterna, som till synes är mera intresserade av 'balans' i området än av att endera sidan vinner. Om balansen vinnes genom ett fortsatt och utdraget 'utnötningskrig' bekymrar föga. Genom den fanatism som utvecklats i krig med religiösa bevekelsegrunder hade kriget Irak-Iran bedrivits på ett särskilt grymt sätt, med användning av stridsgas och delvis med dåligt utbildade unga pojkar.

Ingegerd Bauder skriver i boken *Inte bara Shi'a* (s. 100) att i valet till parlamentet 1988 besegrades den radikala falangen av den styrande eliten. Däremot stärktes Rafsandjanis ställning, då imam Khomeini utsåg honom till sin ställföreträdare och överbefälhavare för krigsmakten. Efter att ha drabbats av bakslag på slagfälten och bombningar av iranska städer accepterade Iran sommaren 1988 plötsligt ett förslag till vapenvila.

2.7 Iran efter imam Khomeini

Imam Khomeini dog i juni 1989 och efterträddes av dåvarande presidenten Khâmeneï som högste andlige ledare. Vid presidentvalet i juli 1989 valdes Rafsandjani till president. På samma gång antogs ett antal författningsändringar. Presidenten fick större makt och

premiärministerposten avskaffades. Konsekvensen av Rafsandjanis maktövertagande blev så att den radikala falangen inom regimen trängdes tillbaka mer och mer från alla politiska maktcentra utom parlamentet.

Golfkriget, d.v.s. Iraks ockupation av Kuwait och deltagandet av USA och dess allierade i ett krig mot Irak, medförde stora framgångar för Rafsandjanis politik. Iran stödde FN:s aktioner mot Irak, som tvingades att godkänna 1975 års gränsdragning i Shatt ol-arab. Freden mellan Iran och Irak kom att slutas på Irans villkor. Iran hade på nytt agerat på den internationella arenan och återskapat sina diplomatiska förbindelser med en rad länder, bl. a. dem runt Persiska viken.

Ingegerd Bauder kommenterar i boken *Inte bara Shi'a* (s. 100-101) att Rafsandjanis politik har inneburit en 'avkhomeinisering'. Den har alltmer avlägsnat sig från Khomeinis rekommendationer i hans testamente. Irans ekonomi har blivit mer marknadsekonomiskt inriktad än tidigare. Detta har inneburit problem för den iranska befolkningen, som drabbats av inflation och hög arbetslöshet. I parlamentsvalet i april 1992 segrade falangen kring Rafsandjani. Detta innebar att han fått klartecken att genomföra sina ekonomiska och politiska reformer. Den Islamiska Republikens framtid vilar enligt Bauder på dess förmåga att lösa landets ekonomiska problem. De största problemen för landet är idag kraftig urbanisering, ökat behov av livsmedel och stor arbetslöshet, liksom den mycket kraftiga befolkningsökningen.

2.8 Diskussion: Orsaker till revolutionen och påföljande förändringar i samhällets struktur och kulturella värderingar

Den iranske bibliotekarien menar att revolutionen i Iran berodde på två grundläggande faktorer:

I. Interna faktorer, som just Shahens ofullkomliga projekt för landets modernisering, som åsidosatte medborgarna, i stället för att uppmuntra dem att ta del av landets sociala-politiska förmåner. Det gjorde att folk svävade i villfarelsen att det som ayat-o-llah Khomeini lovat dem skulle leda landet till en bättre framtid. En annan viktig intern faktor var den vilseledande roll som den intellektuella eliten spelade, för att radikalisera iranska samhället i detta skede, genom att uttrycka orealistiska anspråk i sina slagord. Å ena sidan hade man mött olika religiösa grupper med riktningar som avvek från varandra, såsom Áli Sháriáti, Jálâl Ãl-Áhmád, å andra sidan en beväpnad motståndsrörelse

som Mudjahedin-i Khalq, samt olika intellektuella grupper inom den vänsterinriktade politiken, främst gerillagruppen Fedaïyan-i Khalq. Gemensamt för alla dessa grupper var att de inte protesterade mot Shahens s.k. jordbruks- och industrialiseringsprojekt, utan var och en av dem protesterade endast mot den del av Shahens agerande som stod i opposition mot deras intresse. P.g.a. diktaturen, där det inte fanns någon demokratisk atmosfär, så att de kunde uttrycka sin begäran i form av en dialog, förvandlades denna till monologer inom de egna slutna organisationerna. Till sist hamnade alla dessa grupper i en sådan återvändsgränd, att de inte hade något annat val än att, trots sina motstridiga intressen och trots ovissheten om de fruktansvärda konsekvenserna, förena sig mot Shahen.

II. Bland externa faktorer som tryckte på utifrån för att den här regimomvandlingen skulle äga rum i Iran kan man peka på:
   1. Det kalla kriget mellan USA och f.d. Sovjetunionen.
   2. Den sovjetiska invasionen i Afghanistan.
   3. Upproret bland afghanska muslimer och förstärkningskravet mot sovjetiska trupper.
   4. Den kommunistiska kraften i Iran, som underjordiskt höll på att utveckla sig till en fara mot USA:s intressen i området.
   5. Shahens instabila roll i Mellanöstern, där han skulle bevaka USA:s intressen i Persiska viken.

Angående intresset för läsning efter den iranska revolutionen säger den iranske bibliotekarien att landets dåliga konjunktioner, inflation, arbetslöshet och skarpa klasskillnader gjort att enligt statens statistiska källor 40% av befolkningen i Iran lever under existensminimum. Under sådana förhållanden tänker man på sina ätvanor och inte på sina läsvanor. Han ser dock en tendens till både en ökad utgivning av olika trycksaker och en ökning av läsandet bland en del av elitsektionerna inom de 3 miljoner iranier som p.g.a. olika motiv utvandrat från Iran sedan 1979. Bland de utgivna böckerna utomlands ser man många nya memoarer av olika skribenter som själva hade ett finger med i spelet. Vidare finns det en ökad vilja bland läsarna att ta reda på vilka som var de riktiga aktörerna som agerade bakom kulisserna, varför de gav den intellektuella eliten extrema slagord och varför man låtit landet hamna i det läge som det nu befinner sig i. Allt detta framkallar frågetecken, som man vill hitta svar på via olika böcker, tidningar och tidskrifter. Enligt en undersökning av Márzbân, en iransk journalist, kommer det ut över 600 olika tidningar och tidskrifter på Irans olika etniska språk i USA, Tyskland, Frankrike, Sverige, England (i den storleksordningen) och andra länder runt om i världen, i synnerhet i Europa.

Den iranska dramatikern hävdar att det är svårt att säga att en verklig revolution ägt rum i Iran. Om en revolution definieras som en statsvälvning,

omstörtning eller genomgripande förändring, stämmer inte definitionen överens med en redogörelse för den islamiska revolutionen 18 år efter Shahen. Folk har inte bara förlorat samhälleliga politisk-ekonomiska förmåner som Shahen genomdrivit i landet under sitt s.k. jordbruks- och industrialiseringsprojekt, utan har också hamnat i ett religiöst läge med de restriktioner som detta innebär. Hon anser att folk 18 år efter revolutionen så småningom upptäckt att alla löften som makthavarna gav under revolutionen bara var en täckmantel. Meningen var bara att låta despotismen ömsa skinn. Förr, under Shahen, hade kulturen ett västerländskt skinn; nu, efter revolutionen, ett religiöst skinn. Om man gav ut någon bok tidigare, under Shahen, var självcensuren först och sedan ministeriet för kultur & konst de som tömde manuskriptet på icke önskvärt innehåll. Nu ökar utgivningen av olika slags böcker kvantitativt, jämfört med under Shahens period, men kvalitativt står dessa böcker på en lägre nivå. Anledningarna är för det första kunskapsbrist om det moderna tryckförfarandet och okunniga experter på den tekniska sidan och för det andra personbrist på den konstnärliga sidan, d.v.s. vad det gäller författare och översättare inom olika fackliga ämnesområden. Det finns skillnader mellan bokläsning och tidnings- eller tidskriftsläsning. Kvantitativt har antalet tidningar/tidskrifter efter revolutionen ökat markant, men kvalitativt står de på en lägre nivå jämfört med tidningar/tidskrifter som kom ut under Shahen. Utöver dessa publiceras både böcker, tidningar och tidskrifter utomlands men i mindre skala. Dessa publikationer är mer autentiska och är bättre arrangerade utifrån de konventionella tryckreglerna. Enligt dramatikerns tolkning är antalet bok-, tidnings- och tidskriftsläsare procentuellt högre bland iranier utomlands. Det kanske beror dels på att det bland de iranier som utvandrat utomlands finns många högutbildade och dels på att det trots olika svårigheter som iranier möter utomlands ändå inte finns någon som bestämmer för dem vilka böcker, tidningar eller tidskrifter de får läsa och vilka de inte får läsa.

Den iranska hemspråkslärarinnan anser att revolutionen i Iran hade bra förutsättningar i början, men att det uppstått någon sorts statskupp inom loppet av dess utveckling.

Den iranske civilingenjören säger att folk inte var tillfredsställda med Shahen. De hade frihet och var nöjda, men de ville få det ännu bättre. Det kunde tyvärr inte gå genom en dialog. Anledningen var att Shahens system hade skapat en ram för att folk skulle tänka inom dess mått. Under tiden, beroende på när Shahen ville verkställa vissa politiska åtgärder, så snävade regimen in storleken på den här ramen för att bättre kunna genomföra sin industrialisering. Shahens industrialisering av Iran hade en hastighet som det var svårt för det iranska samhället att hänga med i. I och med den här utvecklingen kom en västerländsk kultur till Iran, som var helt ny med sina särdrag och sitt mode, tillsammans med olika fabriker. Vissa ansåg att

landets accelererande industrialisering berodde på Shahens cancer, att han ville bevittna hur landet uppnådde "Den stora civilisationens portar" innan han dog. Dessa förändringar borde i ett land med traditionell bondekultur ha skett successivt under åratal, låt säga tio, tjugo år, kanske under ännu längre tid. Det var därför folk reagerade. I och med att Shahen inte ville lyssna på folk, blev läget spänt och till sist bröt allt samman. Han anser att iraniers intresse för tryckläsning generellt sett har minskat gentemot för tjugo år sedan. Anledningen är olika oönskade svårigheter som har drabbat iranier både i och utanför Iran.

Den iranska studeranden anser att revolutionen i Iran hade olika anledningar, men den viktigaste anledningen var just Rástakhiz-partiet, d.v.s. ett en-parti-system som Shahen genomförde i landet. Han ville att folk tvångsmässigt skulle bli medlemmar i detta parti. Den andra anledningen var USA:s politiska inriktning i Iran, vilken hade kolliderat med f.d. Sovjetunionens intressen. Den tredje anledningen var klasskillnader i samhället, som man trodde kunde upphävas via revolutionen, vilket i verkligheten visade sig vara fel.

Jag anser att anledningarna till att man revolterade mot Shahen kan definieras så här:

1. Folk var inte nöjda med Shahens s.k.'Vita revolution', som han genomförde år 1960, eller det s.k. jordbruks- och industrialiseringsprojektet efter oljeprishöjningen 1973.
2. Folk var inte nöjda med en del av den västerländska kulturen, som klingade främmande, men som Shahen importerade till Iran under sitt s.k. jordbruks- och industrialiseringsprojekt efter oljeprishöjningen 1973.
3. Alla högbetalda arbeten och fina hus var tillgängliga för utlänningar, medan det likvärdiga inhemska folket förvägrades dessa förmåner.
4. De arbetslösa ungdomarna var oräkneliga, samtidigt som man importerade arbetskraft från utlandet.
5. Iranier, särskilt arbetarna och de välutbildade, hotades dagligen av att utländska arbetare och akademiker var mera värda än sina iranska motsvarigheter.
6. Sociala och ekonomiska skillnader mellan olika grupper i samhället var mycket tydliga.
7. Regeringsmaskineriet var mycket korrumperat.
8. Savak, d.v.s. Shahens civila underrättelsetjänst, kastade med sina infernaliska fängelser en förföljelsens skugga över varje individs privata liv.
9. Poliskåren användes inte för att upprätthålla lagen inom riket, utan som vakter för att bevaka Shahens och hans anhängares intressen inom riket.

10. Militärkåren och Landsbygdspolisen, d.v.s. gendarmeriet, räknades inte som ett militärt organ, som skulle bevaka rikets territorium mot eventuella överfall från fientliga länder, utan som ett verktyg för att upprätthålla nationen vid uppror eller revolt.

Angående den islamiska revolutionen anser jag att den hade till följd en hejdlös fiendskap mot västerländska seder och levnadssätt, som av mullor och olama tolkades som urartade och överförfinade. Exempel på detta är förbud mot alkohol, tvång för kvinnor att täcka håret med en slöja, förbud mot annan tankeyttring är islamisk sådan etc. Livet fick också sin karaktär av en mängd andra lagar och förbud. Att återinföra det islamiska rättsväsendet, shária, d.v.s. den dömande verksamhet som samhället genom domstolar utövar för att upprätthålla rättsordningen, innebar bland annat att utmäta straff som offentlig prygling, att tillfoga svåra kroppsskador, att verkställa dödsstraff genom stening, t.ex. av kvinnor som dömts för äktenskapsbrott etc.

3. Iranska folkgrupper

I Iran finns i dag många olika folkgrupper. Varje folkgrupp har sitt eget språk eller sin egen dialekt med sin egen tro liksom sina egna anor och traditioner. Det finns vissa folkgrupper som skiljer sig fundamentalt från andra. Ibland frågar man sig varför iranier ur dessa grupper, som emigrerat till Sverige, inte umgås med varandra. Varför beter de sig fientligt mot varandra, trots att de inte är politiskt engagerade?

Nedan skall jag kort belysa detta ämne.

Iran är ett heterogent land med en mångfald etniska grupper: perser (som är den största gruppen), aimaq, araber, armenier, assyrier, ãzerier, báhâï, bálucher, giláker, házârâ, judar, kârâpâpâker, khâmesh (bâsseri), kurder, lurer (bákhtijârïer), mazándáranier, pásjtoner, qáshqâïer, shâhseváner, tâdjiker, turkmener, zigenare, zoroastrister. De skiljer sig från varandra i sin kultur, religion, klädsel, sitt språk, sina seder, vanor etc.

I boken *Brott mot mänskliga rättigheter* (s. 3) står att Iran religiöst sett är enhetligt. Bortåt 98% av befolkningen är muslimer. Den stora majoriteten, ca 85% av invånarna, är shi'iter, medan en relativt stor minoritet, ca 13%, är sunniter. De sistnämnda återfinns särskilt bland kurderna (ca 65% sunniter), bálucherna (ca 80% sunniter) och turkmenerna (ca 95% sunniter). Kristna, judar och bahaïer finns också i Iran, men i ett mindre antal.

Enligt CIAs uppgifter på Internet (http://www.odci.gov/cia/publications/95fact/ir.html) 961030 om iranska etniska minoriteter har Iran en befolkning på 64 624 455 (uppskattning i juli 1995) invånare, fördelade på 51% perser, 24% azarier, 8% giláker och mazándáranier, 7% kurder, 3% araber, 2% lurer, 2% bálucher, 2% turkmener och 1% övriga. Vad beträffar den språkliga sammansättningen anger samma källa att Irans befolkning fördelar sig på 58% persiska och persiska dialekter, 26% turkiska och turkiska dialekter, 9% kurdiska, 2% luriska, 1% báluchiska, 1% arabiska, 1% turkmenska och 2% övriga. Av hela befolkningen är 66% läskunniga, d.v.s. 74% av männen och 56% av kvinnorna.

3.1. Diskussion: Iranska folkgrupper, vilka de är och förhållandet dem emellan

Den iranska dramatikern säger att det finns en del vandrande etniska grupper i Iran, t. ex. lorer (bákhtijârïer). P.g.a. att de vandrar till varmare områden på

vintrarna och till kallare områden på somrarna med sina nötkreatur, så har de tydligen blivit påverkade av en vandrande kultur, men de har också en lång historia bakom sig med ett eget språk och sin egen tro och egna sedvanor. De andra etniska grupperna som är bofasta bor för det mesta i gränsstäderna. De som bor i norra delen av Iran har till viss del påverkats av turkisk kultur, p.g.a. grannländerna i norr, Ryssland och Turkiet. I södra delen av Iran syns en viss påverkan av arabisk kultur, p.g.a. grannländerna i söder, som Irak, Kuwait etc. Därtill finns i östra delen av Iran spår av kulturellt inflytande från grannländerna Pakistan och Afghanistan.

Den iranske civilingenjören säger att dessa etniska grupper alla är iranier, men var och en av dem delar en viss kulturell samhörighet med respektive grannland. Det finns t.ex. bland de kurder som gör anspråk på att bli självständiga, som de i staden Máhâbâd, en tendens att känna mer samhörighet med kurderna som bor på andra sidan gränsen än med perserna. Många av Irans etniska grupper är sunniter. Det gör att de skiljer sig från majoriteten, som är shi'iter. Just den här religionsskillnaden medför också kulturella skillnader. Klimatet har också en stor betydelse för den etniska gruppens bakgrund och utveckling. Uppenbarligen har grannländerna under tidens lopp haft kulturellt inflytande på befolkningen inom provinserna på iranskt territorium. Ändå hörde man nyligen på nyheterna att Iran påverkat sina grannländer religiöst. Om vi tittar på kartan, ser vi att i Turkmenistan (i Centralasien, öster om Kaspiska havet, gränsar i söder till Iran och Afghanistan), Azarbajdjan (vid Kaspiska havet) och vissa andra republiker i södra delen av den gamla Sovjetunionen, liksom vidare i Turkiet, Irak, Förenade Arabemiraten (förbundsstat på Arabiska halvön, vid Persiska viken), Pakistan, Afghanistan, och även lite längre bort, i Egypten, Algeriet och Somalia, ja t.o.m. i det forna Jugoslavien har det förekommit islamiska signaler. Det är ett tecken på att Iran har påverkat dessa länder snarare än motsatsen. Dock vet man inte om detta kanske är ett tillfälligt inflytande som kommer att avta efter några år.

Jag anser att detta inflytande, i fråga om livsmönster och likheter med iraniernas grannar, syns på ytan, d.v.s. det skapar flexiblare synsätt i fråga om t. ex. trafikkultur och gästfrihetskultur etc.; annars behåller man kulturens kärna, d.v.s. de synsätt som är viktigast för gruppen eller samhället och som är svåra att förändra. Således är t. ex. kvinnlig omskärelse i verkligheten inte utförbar i Iran, p.g.a. att det nationella kulturmönstret fungerar som ett hinder eller skydd mot att en sådan tradition rotar sig i kärnkulturen.

4. Ekonomi

I detta kapitel vill jag ge en bild av den iranska ekonomin. Jag har funnit några få källor, vilka för det mesta var svenska, såsom några publikationer från Statens Invandrarverk. Dessa uppgifter var inte färska, men ändå värdefulla, eftersom mitt försök att nå färsk information från Iran var fruktlöst. Meningen med detta kapitel är att med fakta definiera olika inkomstkällor i Iran och försöka förstå om den iranska befolkningen har kunnat få andel av den stora rikedomen som finns i Iran. Har denna rikedom varit till någon nytta för utvecklingen i landet under Shahen? Vilken roll spelade ekonomin efter revolutionen för att den massiva iranska utvandringen skulle ta fart?

4.1 Den iranska ekonomin

Iran är ett rikt land, särskilt genom oljan, men också p.g.a. stora fyndigheter av gas, järn, kol, koppar och uran. Oljan nationaliserades 1951 och övriga mineraler 1960. Iran exporterar mattor, lädervaror, kaviar och pistagenötter, men den utan tvivel största inkomstkällan är oljan. (Nordström, *Iranier*, s. 18).

Enligt CIAs uppgifter på Internet (http://www.odci.gov/cia/publications/95fact/ir.html) 961030 kommer 90% av Irans exportinkomster 1994 från oljan.

Samtidigt med revolutionen nationaliserades också stora delar av industrin. Extensiva personalförändringar har åsamkat problem. I många fall har företagsledningen tagits över av personer som saknat de egenskaper som krävts. Med anledning av svagheter i planeringen har råvarubrist uppkommit, vilket har orsakat svåra produktionsstörningar. Oljeproduktionen har fallit kraftigt efter revolutionen, och en kritisk situation i förhållandet till omvärlden gjorde det svårt för de iranska makthavarna att anskaffa reservdelar. Under 1979-83 lades till stor del de iranska universiteten ner och all ekonomisk verksamhet genomgick en svår kris, förvärrad ytterligare av det dyrbara och långdragna kriget mot Irak. Den sektor som sysselsätter majoriteten iranier är ännu i dag jordbruket, men inflyttningen till städerna och mobiliseringen till kriget har tagit bort fem miljoner människor från jordbruket under 80-talet. Iran har dock ett omfångsrikt och, under de senaste åren, utvidgat handelsutbyte med många europeiska stater, inklusive Sverige. (*Iran : bakgrundsinformation om Iran*

och iranier i Sverige, 1985, s. 11 + Nordström, *Iranier*, s. 18)

De iranska myndigheterna framhåller att en inhemsk produktion av vapen och bilar har börjat. Det sägs att Iran nuförtiden innehar god teknisk expertis, men statistiken är osäker och möjligen förfalskad. (Nordström, *Iranier*, s. 18)

4.2 Diskussion: Den iranska ekonomin

Civilingenjören säger att den iranska ekonomin idag är mycket dålig.

Fysikern säger att Iran numera har stora utländska skulder; det signalerar att Iran ekonomiskt är i dåligt skick.

Dramatikern säger att Iran med sina många olika mineraler är ett potentiellt rikt land, men i själva verket försörjer det sig mest genom försäljning av sina oljeresurser. Människor, experter och akademiker kan också räknas som landets ekonomiska resurser. Trots det är den iranska ekonomin i ett dåligt tillstånd. Anledningen är att de nuvarande statsmännen inte har tillräckligt goda politiska kunskaper för att på ett demokratiskt sätt kunna upprätthålla nationens jämviktstillstånd, eller hantera landets dåliga ekonomi i detta skede, som orsakats av interna och externa motsättningar. Problemet är att de iranska makthavarna vill lösa landets svårigheter med hård hand i stället för att via en dialog skapa enighet av olika slag hos regeringen och befolkningen.

Studenten anser att Iran har många underjordiska mineraler som, om man utnyttjar dem på rätt sätt, kan leda till en stor inkomst för landet, men Iran antingen kan inte eller vill inte utnyttja dem.

Bibliotekarien säger att Iran nu befinner sig i sin mest kritiska ekonomiska period under de senaste 100 åren. Anledningarna är:

1. Relationen mellan Iran och många andra länder har upphört.
2. Många av de produktiva maskinerna inom industrin är ur funktion.
3. Inflationen är 100%.
4. Varupriserna höjs dagligen.
5. Arbetslösheten är hög.
6. Det är stor brist på chefer och experter.
7. Iran har skulder på ungefär 30 miljarder dollar till utländska banker.
8. Landet är helt beroende av oljeinkomster som den viktigaste nationella ekonomikällan.
9. Befolkningen har fördubblats jämfört med före revolutionen och är nu 60 miljoner.
10. Det finns ingen planering för att kunna utbilda och bereda arbete åt den växande befolkningen.

Jag anser att man, trots landets stora skulder till andra länder, inte kan räkna det till de fattiga länderna. Beviset är att Iran efter det långa kriget mot Irak, trycket från USA och vissa europeiska länder, inflation, arbetslöshet m.m. kunnat stå på sina egna ben, utan att verkligen skakas av oroligheter.

Invandrarens bön

"Gud,
se till oss invandrare.
Vi känner oss inte hemma än.
Vi är ensamma, slutna för oss själva.
Vi kan inte tala för oss,
så att man förstår oss.
Vill man inte förstå?
Vi tror mer på Dig än de gör här.
Är det vårt fel?
Vi vill möta människor att vara med.
För den barmhärtige svensken i vår väg.
Låt oss se honom,
så att vi kan tro att han finns."

Ur Svenska folkets böner, *Svenskar och deras immigranter nr 2 : en invandrarantologi.*

5. Ut- och invandring

Detta kapitel skildrar iraniers utvandring, deras motiv för denna och hur de flytt till andra länder, i synnerhet till Sverige. Sedan kommer jag att skildra Sveriges policy emot iranier som en invandrargrupp och vilka möjligheter Sverige berett dem.

5.1 Utvandrings- och invandringsdata

Under de senaste 500 åren har olika delar av världen befolkats genom att människor, frivilligt eller av tvång, flyttat från sina hemländer. Det rör sig framför allt om Nord- och Sydamerika samt Australien. Efter slaveriets upphävande under 1800-talet har det vanligen rört sig om frivillig migration mellan kontinenterna. (Carlson, *Vår tid : samhällskunskap för gymnasieskolan,* s. 28)

Från 1850 till 1940 utvandrade så gott som 1,5 miljoner svenskar. De lämnade sitt hemland p.g.a. olika faktorer, dels fattigdom, arbetslöshet, brist på jord och despotism, dels därför att de inte fick lov att utöva sin religion.

Majoriteten begav sig till USA, Canada eller Australien, för att söka sig ett nytt och bättre liv där. (ibidem, s. 324)

Nutidens största förflyttningar över gränserna är flyktingströmmarna. Oräkneliga människor måste söka sin fristad i andra länder. Anledningarna är vanligen krig eller inbördeskrig, förföljelse på grund av politiska åsikter, religiös tro eller etnisk tillhörighet. (ibidem, s. 28)

De flesta flyktingarna finns i Asien och Afrika. De asylsökande som söker sig till Europa är bara en droppe i havet i jämförelse med de stora flyktingströmmarna. I hela världen finns 15-17 miljöner flyktingar. År 1991 var antalet asylsökande i Europa totalt ca 490 000. Av dessa kom 26 700 till Sverige, men bara 18 700 fick stanna (70%). Sedan mitten av 1991 har antalet inomeuropeiska flyktingar ökat betyligt, främst med anledning av kriget i det forna Jugoslavien. (ibidem, s. 28)

I den svenska utlänningslagen definieras flykting på samma sätt som i Genève-konventionen. Denna konvention om flyktingars rättsliga ställning har Sverige undertecknat, och är då skyldigt att garantera flyktingar som vistas i Sverige vissa rättigheter. Enligt en informationsbroschyr från Statens invandrarverk definieras flyktingen så här: "Flykting är den som befinner sig utanför det land, i vilket han är medborgare, därför att han känner välgrundad fruktan för förföljelser p.g.a. sin ras, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller p.g.a. sin religiösa eller politiska uppfattning och som inte kan eller p.g.a. sin fruktan inte vill begagna sig av detta lands skydd." (Statens invandrarverk, *Informationsbroschyr*, hämtat ur: Bronners, Kerstin, *Iranska flyktingar i Sverige*, s. 9)

För tre hundra år sedan omfattade 'utlänningarna' ca 1 procent av Sveriges dåvarande befolkning. Idag omfattar utlandsfödda invandrare, flyktingar och deras barn totalt en miljon människor, eller ca 12 procent av befolkningen i landet. (se tabell 1.1)

	Antal	%av alla invandrare
Finland	241 055	25,9
F.d. Jugoslavien	57 212	6,2
Norge	56 503	6,1
Iran	49 796	5,4
Danmark	48 890	5,3
Polen	39 637	4,3
Tyskland	39 159	4,2
Turkiet	36 001	3,9
Chile	28 206	3,0
Libanon	21 597	2,3
Alla ursprungsländer	**929 909**	

Källa: SCB 1994.

Tabell 1.1 Antalet utlandsfödda som bodde i Sverige vid årsskiftet 92/93, uppdelade efter födelseland/-område.

Majoriteten invandrare och flyktingar som i dag vistas i Sverige har kommit efter andra världskriget. Det var då som Sverige förändrades från ett utvandrarland till ett invandrarland. De invandrare som kom till Sverige under 1940-talet var på flykt undan krig, svält och diktatur i Europa. (ibidem, s. 323-326)

En ny stor invandrarvåg kom på 1960-talet. Då var det mest arbetssökande européer: finnar, jugoslaver och greker. Det fanns stor brist på arbetskraft i landet och många människor flyttade till Sverige. (ibidem, s. 326)

Under 1970-1990-talet kom flyktingar successivt från Bulgarien, Chile, Etiopien, Iran, Libanon, Polen, Somalia, Vietnam etc. I dag kommer de flesta från Östeuropa. (ibidem, s. 324)

Samtidigt har många av dessa flyktingar lämnat Sverige med goda och onda minnen, och återvänt till sina hemländer, när läget har lugnat sig där.

5.2 Iraniers utvandring till Sverige

"Det som förvånade mig mest under den första tiden i Sverige var den stora tystnaden i samhället och i umgänget människor emellan."
(Uttalande av en iransk flykting).

"Som en liknelse vill jag jämföra svenskarna med Macintosh. De utvecklas blixtsnabbt. De tittar på framtiden och det som har skett i går är förlegat. Alla anställda utbildas att vara up-to-date. Men tyvärr finns ännu vissa viktiga ställen där man fortfarande inte är uppdaterad, t.ex. arbetsförmedlingen i staden L."
(Uttalande av en iransk akademiker)

"Biblioteket? Hm... Förr i tiden var det ett bra ställe! Men sedan 1989, då den 30:e-november-föreningen hade sin fest på Lunds Stadsbibliotek, går jag inte dit längre."
(Uttalande av en iransk f.d. biblioteksentusiast)

"Trots Shahens totalitära och brutala regim flydde, med undantag för den kurdiska minoritetsbefolkningen, inga större grupper från Iran under dennes tid." (Nordström, *Iranier*, s. 19)

Den iranska islamiska revolutionen ökade farten vid imam Khomeinis hemkomst till Iran den 1 februari 1979. De första åren verkställdes utrensningar och ett närmast exempellöst våld mot politiskt och religiöst

oliktänkande. Revolutionsgardisterna plundrade fritt på gatorna, och straff fastställdes på stunden. Den så kallade Shàriá-lagstiftningen började användas och genomfördes med stor hårdhet.

Efter kriget har situationen i Iran förändrats. Regimen var tidigare mest upptagen med kriget mot Irak och det på samma gång pågående kriget mot kurderna samt de fortsatta striderna mot motståndsrörelsen. De nya lagarna och reglerna har i stor utsträckning kommit att följas. Man ser därför mindre av de ytterligheter som tidigare var vanligt förekommande på öppen gata. Regimen har klart markerat gränserna för vad den tolererar.

Det finns mycket olika uppgifter om hur många iranier som av olika anledningar lämnat sitt land och idag bor i andra länder. Siffror på upp till två eller tre miljoner har nämnts. Detta är naturligtvis bara ungefärliga beräkningar. En stor del bor i USA, Frankrike och England, samtidigt som andra uppehåller sig i Irans grannländer, som Pakistan, Irak och andra arabstater. I bara Turkiet beräknas antalet iranier till flera hundra tusen. En del av dessa är flyktingar. För majoriteten av dem som tvingas fly medför själva flyktvägen ut ur Iran naturligtvis stora faror med hårda kroppsansträngningar vid längre färd och därtill svält. Framför allt tar sig många av flyktingarna till de närmaste grannländerna - i första hand då Turkiet och Pakistan - för att därefter söka sig vidare till ett tredje land.

Vid regimskiftet i Iran 1979 var ca 2 200 iranska medborgare kyrkobokförda i Sverige. De flesta av dessa var gäststudenter. Den iranska befolkningsgruppen i Sverige har ökat betydligt efter revolutionen 1979. (Nordström, *Iranier*, s. 21)

Bara under de första sju åren efter 1979 invandrade minst 11 000 personer, av vilka ca 10 000 kom under åren 1984-1986. Nära hälften av dem bestod av ogifta unga män i 20-årsåldern. Bara under 1986 fick 5 934 iranier stanna i Sverige som flyktingar eller av flyktingliknande skäl. (*Brott mot mänskliga rättigheter i Iran*, s. 59)

Bland de 2 500 barn under 16 år som kom till Sverige som flyktingar under tiden april-december 1985, fann man att ett åttiotal var ensamstående barn, d.v.s. barn som saknade vuxen vårdnadshavare. I de flesta fallen rörde det sig om iranska pojkar som skickades till Sverige för att undgå att sändas ut som soldater i det pågående kriget. (Lillesaar, Wiiu och Angel, Birgitta, *Att arbeta med flyktingfamiljer, rapport nr 7*, 1987, hämtat ur *Brott mot mänskliga rättigheter i Iran*, s. 59)

De flesta iranierna i Sverige har beviljats tillstånd att stanna i Sverige som flyktingar eller av andra likartade motiv. En annan grupp utgörs av personer, som kommit hit som 'anknytningar', d.v.s. de är nära anhöriga till personer som tidigare fått uppehållstillstånd. Med viss osäkerhet kan man påstå att flertalet av iranierna i Sverige på ett eller annat sätt befinner sig i opposition till den rådande iranska regimen. (Nordström, *Iranier*, s. 22)

En stor del av de iranier som kom till Sverige hade en skolutbildning som motsvarar svenskt gymnasium. En stark ambition att skaffa sig ytterligare utbildning är vanlig bland iranierna. (ibidem, s. 21)

Under 1982 rapporterade Seda-i Amrika, d.v.s. Amerikas röst, ett nyhetsprogram som sänds från USA på persiska, att så många läkare utvandrat från Iran till Canada att en myndighetstjänsteman i Canada förklarade att de sparat in tio års resurser för att utbilda nya läkare.

Enligt boken *Inte bara Shi'a*, utgiven 1992, börjar antalet iranier i Sverige närma sig femtiotusen. Hittills har man i allmänhet betraktat denna invandrargrupp som en homogen enhet, vilket leder till generaliseringar och ibland främlingsfientlighet.

5.3 Diskussion: Orsaker till iraniers utvandring

Studenten säger att hon tillhörde en medelklassfamilj i Iran och anledningen till att hon utvandrade till Sverige var hennes äktenskap med en iranier som studerade i Sverige.

Fysikern säger att han tillhörde borgarklassen i Iran, och tycker att han varit dum som en åsna som lämnat sitt hemland och utvandrat till Sverige. Han betonar att han inte är särskilt glad över att bo här, i ett främmande land.

Dramatikern säger att varken hon själv eller hennes familj hade några svåra ekonomiska bekymmer. Inte heller hade hon något ekonomiskt hinder för att läsa till studentexamen. Hennes största problem i Iran var i första hand samhällets orättvisor, sedan familjens inskränkta regler, vilka i och för sig var deras respons på samhället. Ända fram till studentexamen var det familjen som stod för all hennes ekonomiska försörjning, men under universitetsperioden arbetade hon själv parallellt med sina studier. Hon lyckades fortsätta sina studier till motsvarande svensk fil. kand. Där efter stred hon för att få ett arbete inom sitt yrkesområde. Hennes motiv för utvandringen till Sverige var för det första olika påfrestningar som var konsekvenser av Irak-Iran-kriget. För det andra var det makthavarnas religiösa synsätt på kvinnorna som andra klassens medborgare: Hon är inte mot religion; snarare tycker hon att just shi'ismen kan stå som en kulturell ryggrad för att hålla alla etniska grupper samman, dock med ett demokratiskt innehåll, så att även ateister eller andra oliktänkande får lov att ha en dialog med regeringen, uttrycka sig fritt och t.o.m. komma in i parlamentet utan några restriktioner. Nu går det så långt att man betraktar diskrimineringen av oliktänkande som en normal företeelse. Därför valde hon att lämna landet och förlora allt sitt gods och guld.

Civilingenjören säger att han fick ekonomiskt stöd under skolperioden ända fram till studenten från sina relativt välmående föräldrar i Iran. Han kom till Sverige som gäststuderande år 1976 för att studera vid universitetet, men slog sig ned här efter 1979.

Bibliotekarien säger att hans far ägde ett bageri i Iran och själv var han studerande där och fick 300 toman statligt studiebidrag, som han kunde klara sig på ekonomiskt. Efter revolutionen 1979 blev han tvungen att fly från Iran p.g.a. att han tillhörde en grupp oliktänkande som var förföljda av den islamiska säkerhetspolisen.

Hemspråkslärarinnan säger att det exempellösa förtrycket gjorde att hon flydde från Iran till Sverige. Hon kunde inte hålla tungan i styr, utan sade vad hon inte borde säga. Efter arresteringen av hennes make och makens syskon fanns det dessutom ingen säkerhet för henne om hon stannade där längre.

Jag anser att iraniers utvandring började just efter revolutionen, men den ökade farten när Irak invaderade Iran och kriget bröt ut. Utvandrarnas motiv var i allmänhet:

1. Det dåvarande kriget mellan Irak och Iran.
2. Den islamiska livssynen.
3. Jakt på oliktänkande.
4. Ekonomisk instabilitet.
5. Samhällets otrygghet.
6. Brist på juridisk rättssäkerhet.
7. Frånvaro av styrande och kontrollerande makt.

Iranier flydde till olika länder, främst till grannländerna, som Pakistan, Turkiet och Dubai, sedan till de länder som tidigare haft närmare kontakter med Iran, som Japan, England, Tyskland, Frankrike, USA, och till sist de främmande länderna, som Sverige, Norge, Danmark etc., som trots sina ekonomiska relationer med Iran inte hade närmare kontakter med befolkningen, men som öppnade sina portar för iranska flyktingar och visade sig gästvänliga. Anledningar till att relativt många iranier sökte asyl i Sverige under åren 1979-1989 var:

1. På samma gång som möjligheterna att få asyl blivit starkt inskränkta i många europeiska länder var Sverige känt för att hålla fast vid en liberal flyktingpolitik och för att ha visat en förhållandevis generös inställning till iranier.
2. Sverige hade presenterat sig i Iran som ett demokratiskt och öppet samhälle med stor tolerans för olika åsiktsriktningar.
3. Genom de många gäststudenterna hade de svenska universiteten blivit välkända i Iran.

6. Kultur

Huvudmotivet för detta kapitel är en jämförelse mellan iransk och svensk kultur och en presentation av orsaker till kulturkollision.

De iranska flyktingar som kommit till Sverige kommer från olika delar av Iran och tillhör olika folkgrupper med sina egna kulturer. Här inkluderas också religion, familj/familjestruktur och språk som segment av kulturen. Man ser att en del iranier har lättare att anpassa sig till den svenska kulturen än andra. Kulturskillnader kan göra det svårt för invandrare att känna sig hemma i det nya landet och ibland få dem att isolera sig.

För detta kapitel utnyttjar jag två psykologiska skolor: dels den psykoanalytiska skolan, för att förklara vad de första fem åren av en människas liv har för betydelse. Dels har jag utnyttjat kognitiv psykologi, för att förklara hur inlärning sker och vilka procedurer man går igenom när man lär sig ett nytt språk, när man kommer till ett annat land.

6.1 Människans utveckling och förförståelse

Den psykoanalytiska teorin betraktar människans olika strukturella utvecklingsskeden, hennes uppfattningsprocess och hennes instinktiva känslor i samband med uppväxten. Det finns två grundläggande aspekter inom den utvecklingsteorin. Den ena utgår från den fysiska utvecklingen. Den andra handlar om individens uppkomst och betonar betydelsen av tidiga händelser för människans senare beteende. En trogen psykoanalytiker kan hävda att de viktigaste aspekterna inom en människas senare personlighet utformas redan i slutet av de första fem åren av hennes liv. (Pervin, *Personality : theory and research*, s. 86)

Det är därför vitalt för varje människa att känna sig hemma i sin grupp och sin kulturmiljö under uppväxten, så att hon kan skaffa sig de elementära kunskaper som behövs senare i livet, en förförståelse.

Torsten Thurén skriver i sin bok *Vetenskapsteori för nybörjare* (s. 59-60) att allt vi upplever, ser, hör, tänker och tycker, bygger på förförståelsen. Det handlar om hela vår upplevelse av världen omkring oss. Vetenskapliga teorier och politiska ideologier bygger också till stor del på förförståelsen, på förutfattade meningar i ordets bokstavliga betydelse. Vi har socialiserats, inskolats i ett visst samhälle, så att vi uppfattar verkligheten på ett sätt som överensstämmer med detta samhälles kultur. I andra kulturer kan samma sak uppfattas helt annorlunda. Människor inom samma kulturkrets, men från

olika samhällsklasser, med olika ideologiska uppfattningar och olika vetenskapliga teorier, har också olika förförståelse. Det visar att erfarenhet och förförståelse förutsätter varandra i en ständig kretsgång. En större erfarenhet ger en bättre förförståelse, som i sin tur gör att man uppfattar finare nyanser. Förförståelse utvecklas från fördomar till verklig förståelse.

Bo Sigrell påpekar i sin bok *Vad är psykologi* (s. 54-55) att situationen ändras fullständigt om man kommer till en annan kulturmiljö. Man känner inte till vilka roller som accepteras eller vilka beteenden som anses som de riktiga. Framför allt är det svårt för barnen, som ännu inte format sina inre värderingar och sin identitet, t. ex. i klassen. Familjer som tillhör majoritetskulturen (den svenska i Sverige) har möjlighet att förmedla samhällets spelregler till sina barn, utan att barnen ifrågasätter det kulturella mönstret. Barnet kan identifiera sig med sin familj utan att det medför konflikter. För familjer som tillhör minoritetskulturer, t. ex. invandrare, samer, zigenare och judar, blir situationen en annan. Dessa familjer förmedlar till sina barn både ett språk, värderingar och ett kulturmönster som inte stämmer med majoritetskulturen. Det leder till s.k. kulturkrockar, och för barnen innebär det att de på många sätt får svårt att identifiera sig med föräldrarna.

6.2 Kulturdefinition

1. Enligt *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* (s. 300) = gestaltning av mänsklig verksamhet inom ett folk eller en grupp o.d., särskild med tanke på vetenskap, litteratur och religion.
2. Enligt *Prismas stora uppslagsbok* (vol. 2, s. 793) = **1** andlig el. materiell odling, bildning **2** vård och utbildning av själslig el. kroppslig förmåga **3** brukande av jorden; den brukade jordens skick **4** renodling av bakterier.
3. Enligt Moïn (vol. 2, s. 2538) = **1** beteende, utbildning **2** vetenskap, kognition.

Sven B. Ek skriver i sin artikel *Kultur och det kulturella kapitalet* (s. 6-7) att det finns många olika uppfattningar om kulturbegreppet, men att man kan urskilja tre huvuduppfattningar om vilken innebörd ordet bör ha: a) kultur är ungefär detsamma som konst, b) kultur är tankemönster, gemensamma värderingar eller liknande, c) kultur är människans totala livssituation - med konst, tankenormer och de ekonomiska samt sociala villkor som till stor del bestämmer både konstuppfattning och tänkande.

Lars Lönnroth skriver i sin artikel *Kulturarvet som kulturellt kapital* (s. 32) att kultur är summan av de vanor, normer och livsvillkor som gäller

för en etnisk eller social grupp och skapar gemenskap inom den. Vid sidan av de sociala och etniska kulturerna finns det något som kan kallas populärkultur och något annat som kan kallas finkultur eller elitkultur. Med populärkultur menar han då de vanor, normer, kunskaper och uttrycksformer – inklusive konst, musik, litteratur etc. – som via massmedia och olika kommersiella kanaler utbreds till massorna. Med elitkultur menar han å andra sidan de vanor, normer, kunskaper och uttrycksformer – inklusive konst, musik, litteratur etc. – som en högutbildad elit rekommenderar och bara ett litet antal inom eliten i praktiken lär sig behärska, vanligen genom kanaler som inte är omedelbart begripliga för vanligt folk. Han förklarar att elitkulturen skiljer sig från populärkulturen på så sätt, att den inte bara kräver studier och mycket möda av nybörjaren, utan också ett slags fullkomlig hängivelse, nästan som en riddarorden eller en religiös sekt, innan man blir kvalificerat delaktig.

6.3 Diskussion: Kulturtolkning. Vad menar du med kultur?

Den iranska hemspråkslärarinnan anser att kultur är en vagga, d.v.s. de små och stora gatorna som hennes hus var beläget i, och där hon bodde tillsammans med sin familj, alla vaggsånger som hennes mamma sjöng i hennes öron då hon var barn, all den miljö som hon fått andas i och all propaganda som man indoktrinerat henne med via massmedia. Detta har skapat hennes kultur.

Civilingenjören säger att kultur betyder konst, böcker, speciella sätt att prata på, folks inställningar till varandra i ett samhälle, traditioner, seder, vanor och ritualer.

Studenten säger att kultur består av anor, traditioner, förnimmelser.

Den iranske radiospeakern säger att kultur är en samling av anor, vanor, ritualer, traditioner och samhälleliga beteenden som är gemensamma för en nations befolkning eller en grupp människor som bor i ett geografiskt område.

Den iranske handelsförvaltaren säger med en fras lånad från zoroastrismen att kultur består av oskrivna regler hos ett folk om hur de ska tänka, tala och handla.

Dramatikern säger att kultur består av ett mönster med vissa regler, som en grupp människor som bor tillsammans i ett samhälle respekterar och följer. Kärnan av detta mönster kan ha åstadkommits och utvecklats under historiens lopp, och har nästan oföränderlig struktur, liksom språk, tradition,

religion, medan detaljer kan ha utvecklats under en kortare tid och har flexibel struktur, såsom trafikregler etc.

Bibliotekarien säger att kultur är alla vanor, olika sorters tro och tänkesätt som formar en människas handlingssätt, tagna tillsammans.

Jag anser att kultur historiskt sett blomstrar ur behovet för en grupp människor som bor på samma ställe att bilda enhetliga värderingar, för att kunna leva tillsammans. I och med att olika grupper på olika sätt löser problem, angående t. ex. vad som är passande eller icke passande, förbjudet eller icke förbjudet, kommer varje särskild kultur att gå i sin egen riktning. I samband med den iranska elitkulturen och populärkulturen samt deras skillnader och likheter anser jag att den iranska eliten spelat sin roll galant under vissa perioder av den iranska historien och elitkulturen nästan alltid varit närvarande i den nationella kulturen, fast beroende av den regerande makten visade den sig i olika former, ömsom i rampljuset, ömsom i skuggan. Iran har i historien lidit och lider fortfarande av en sorts östlig eller asiatisk despotism, d.v.s. att all makt centraliseras till en enda person eller kejsare utan att folket tillåts ha någon som helst rättighet. Folket fungerade alltid som ett slags verktyg för att verkställa makthavarens önskemål. När den här despotismen visade sin svaga sida, d.v.s. när det fanns tillfälle för samhällets elit att utan hinder och negativa konsekvenser relatera till populärkulturen, ser vi en blomstringsperiod bära frukt av detta samarbete. När den här despotismen visade sin grymma sida, ser vi en passivitet bland eliten, som reflekterar sig i olika former i samhället, såsom sufism, mysticism eller helt enkelt att denna elit lever på sina lovsånger vid hovet, i stället för att söka en folklig förankring. Den här passiviteten hade ömsom progressiva drag genom att reflektera befolkningens behov, önskningar, anspråk, känslor och temperament i form av liknelser, allegorier el. dyl., ömsom isolerande drag, genom att bevara folkets tankar gömda. Tecken på dessa isolerande drag kan observeras i olika persiska ordspråk som har sina rötter i shi'a-islams "Tághijeh" (att dölja sin åsikt vid faran), t. ex. 'En barmhärtig lögn är bättre än en skadlig sanning'. Trots att vi numera, efter den islamiska revolutionen, möter en kultur av isolering, misstänksamhet och sociala skillnader mellan samhällsklasser, som är ett bevis på passivitetssignaler bland eliten, märker man ändå en tendens i samhället till rationalism, demokrati, pluralism etc.

6.4 Brist på kulturutbyte mellan Sverige och Iran

Det förekommer väldigt lite information om Sverige i Iran. Första gången

jag hörde namnet Sverige i Iran var 1952, och det handlade om svenskt rättsväsende. *Det öppnades två gånger om året, den första gången dagen före jul för att man skulle städa lokalen, den andra gången då man ville hämta posten och öppna fönstren för att det inte skulle bli fuktigt inne.* Med det menade man att den svenska statistiken om brottsligheten låg på noll.

De iranska flyktingar som kommer till Sverige kan ha haft med sig felaktig information, eller på vägen fått direkt falsk sådan om Sverige. Lika litet information och kunskap har också svenskarna om iranska förhållanden och Iran. Ibland förväxlar svenskarna Iran med arabvärlden och ibland med den vaga bilden av det gamla Persien och sagor ur *Tusen och en natt*. Trots den oavbrutna historiska handelsrelationen mellan Iran och Sverige och trots det ekonomiska intresset båda parterna emellan förekommer väldigt lite information om Iran i Sverige p.g.a. det långa avståndet mellan de två länderna och deras olikartade kulturella bakgrunder. Den falska skildringen av Iran som reflekteras via massmedia, såsom boken/filmen *Inte utan min dotter*, skriven av Betty Mahmoody, ger felaktig information om landets situation, tradition och sedvanor.

I kontrast till Sverige, som har en lång demokratisk tradition, har Iran en lång despotisk sådan; en styrelseform med all makt samlad hos en enda person har alltid har fungerat som ett ofrånkomligt system inom det iranska statsmaskineriet.

Iranierna är betingade av detta förhållande, och generellt sett resonerar de i polariserande termer: dag eller natt, svart eller vitt, rätt eller fel. Att vara en religiös person betyder exempelvis för en iranier att man tankemässigt står i en antagonistisk ställning mot både höger och vänster. Vidare är det ovanligt för en iranier att finna att en kommunist eller en socialdemokrat kan sitta ner vid samma bord som en moderat och lösa problem eller t.o.m. diskutera att gå samman i en koalitionsregering för att befria nationen från den ekonomiska krisen. Detta skulle inte i realiteten förekomma i Iran, utan att det låg en politisk komplott bakom det. Likaså kan det vara svårt för en iranier att tro sina ögon, om han/hon får se en grupp missbrukare, prostituerade, rasister eller homosexuella sitta och diskutera i svensk television eller andra massmedia.

I Iran har det inte funnits politiska partier som under en längre period arbetat under demokratiska förhållanden. Inte heller har det funnits sociala och kulturella institutioner, såsom fackföreningar och folkrörelser, i landet. Konsekvensen blir att de svaga generellt sett har rösträtt, men inget verkligt inflytande, eftersom det är de som sitter vid makten som formulerar sin syn på de svaga och resursfattiga i samhället. Historiskt sett är det inte så i Sverige.

I synen på manligt och kvinnligt finns markanta skillnader mellan Iran och Sverige. I Sverige kan en flicka utan samhälleliga hinder bekanta sig

med en pojke eller vice versa, och lämna honom/henne efter att man märkt att man inte passar ihop, men den handlingen anses mycket kränkande i Iran.

I Iran finns det ett gap mellan folket och statsmännen och de statliga byråerna. Myndigheterna tjänar makthavarnas syften, vilka i sin tur aldrig har representerat folket. I Sverige kan folkets och myndigheternas intressen mötas.

För att kunna få ett enkelt ärende gjort hos de berörda kommunala eller statliga byråerna i Iran, låt säga att exempelvis få ett personbevis, måste man ha en viss makt, inflytande eller rikedom i samhället; dröjsmålet beror på vilken samhällsklass man tillhör. Har man väl skaffat sig inflytande, brukar man etablera en relation med den berörde tjänstemannen inför eventuella ärenden i framtiden. Att gå till en tjänsteman i Iran innebär att sitta ner, dricka en kopp te, diskutera och visa sina känslor, för att få en individuell behandling. Detta tar tid; man måste vara inställd på att få vänta, och kanske inte kommer in till tjänstemannen förrän dagen därpå. Byråkraterna hjälper i första hand sina egna bekanta och vänner. För att vigas till ett visst ämbete är det vanligt att besticka eller att skaffa sig rekommendationer från någon högre upp i hierarkin. Det saknas en tjänstemannaetik och ett rättvisetänkande i den iranska byråkrati-mentaliteten. I Sverige har den svenske tjänstemannen inte befogenhet att bestämma självständigt, utan det finns vissa avtal och regler som måste tillämpas. Det lönar sig inte heller i Sverige att i en diskussion försöka övertala tjänstemannen att handla på ett visst sätt.

Religionen har i Sverige inte lika stor inverkan som i Iran. Mötet med det sekulariserade Sverige innebär en kulturkollision.

I motsats till det svenska samhället, där man till stor del är ekonomiskt oberoende av varandra, känner man sig i Iran till stor del i materiell mening och social funktion beroende av varandra, vilket gör att de känslomässiga banden inom familjen och de till grannarna blir starkare.

Läsvanorna skiljer sig också mycket mellan Iran och Sverige. Folkbildning är något helt obekant för iranier. Bortsett från läsning av studie- och facklitteratur, som är mycket utbredd, ligger iraniers läsvanor på en låg nivå. Att gå till biblioteket i Iran är något ovanligt, särskilt p.g.a. att bibliotekets funktion och uppgifter är vaga för nästan alla iranier. I Sverige har tvärtom folkbildningen en lång historia bakom sig och svenskarnas läsvanor ligger på en hög nivå. Det beror på många faktorer, bl. a. att folk bekantat sig med läsning och bibliotek sedan barndomen.

6.5 Diskussion: Skillnader mellan svensk och iransk kultur

Angående skillnader som man möter mellan iransk och svensk kultur säger den iranska dramatikern att hon inte ser mycket skillnad mellan den kultur som hon har vuxit upp i och den del av den svenska kulturen hon levt i under de senaste åtta åren av sitt liv. Hon anser att det beror på vem hon är, i vilken familj hon har vuxit upp, i vilken miljö hon fått sina kunskaper och färdigheter, i vilken skola eller högskola hon blivit utbildad, vilka upplevelser hon genomgått och vilken världskännedom hon har. Hon känner sig inte främmande här, därför att hennes värderingar av samhället, som en kvinna, står nära de värderingar som förekommer här i Sverige, utan att hon behöver gömma sig i skuggan eller känna sig ohederlig. Bortsett från henne som enskild individ, så har hon dock sett stor skillnad mellan Iran och Sverige angående samhällsstruktur, lagar och förordningar.

Den iranske bibliotekarien anser att individualism är vanlig i svensk kultur, medan kollektivism är vanlig i iransk kultur.

Den iranske radiospeakern säger att han lärt sig av den iranske skalden Nima Yushidj att 'Hela världen är mitt hem.'

Den iranske fysikern säger att det finns 180 graders skillnad mellan svensk och iransk kultur. När han sitter tillsammans med arbetskamrater på kafferasterna, brukar man prata om vädret, t. ex. "i dag är det fint, soligt", eller "i går var det regnigt" etc. Det intresserar honom inte. Han vill prata om något annat, som är roligt. Det är en skillnad mellan kulturrötterna.

Den iranske civilingenjören säger att han kommer från Ãbâdân, en stad i södra delen av Iran, med ett stort oljeraffinaderi som stadens viktigaste inkomstkälla. I Ãbâdân, där det fanns folk från hela världen, växte han upp bland många olika kulturer. Det var inte så svårt för honom att med en sådan bakgrund 18 år gammal komma till Sverige och smälta in i den svenska kulturens gryta på en gång. Han fann faktiskt inga större skillnader mellan Sverige och Ãbâdân. Det fanns t. ex. exceptionella kvinnor där som pratade som män, men det som förvånade honom var att man kunde uttrycka sig fritt och säga precis vad man tänkte och tyckte om i Sverige. Skillnaden mellan dessa två länder var för honom just att om det man säger i Iran inte överensstämmer med den iranska regeringens åsikter, kan man arresteras och fängslas på grund av oliktänkande, men i Sverige kan man stämplas som en knasig person som har anpassningsproblem.

Först vill jag klassificera den iranska kulturen i fyra olikartade typer och sedan förklara varför vissa iranier känner sig hemma här i Sverige och vissa inte gör det.

I. *Den islamiska kulturen.* Bortsett från den islamiska regimen som regerar i Iran sedan 1978, d.v.s. sedan 18 år tillbaka, så har shi'a-islam

och dess principer starka rötter i majoriteten av iranier, särskilt landsbygdsbefolkningen.

II. *Den traditionella kulturen.* I vissa delar av Iran har den här nationella kulturen sammansmälts med den shi'a-islamiska kulturen. Dess principer har många rättrogna anhängare bland majoriteten av iranier, både bland urbaniserade människor och landsbygdsbefolkningen. Deras slagord förstärks via olika dikter av nationella skalder såsom Firdausi (ca 935-ca 1020), Omar Khayyam (ca 1050-ca 1120), Mowlávi (ca 1186-ca 1254) och Hafiz (d 1389). Den traditionella kulturens mål är att bevara de anor som har sina rötter i det gamla Iran, speciellt dem som hör till zoroastrismens principer. Efter den islamiska revolutionen märks en tendens hos folk att visa sina protester mot regimen genom att betona ritualer ur dessa traditioner, t.ex.:

1. Noúrooz, d.v.s. nyårsdagen, en högtid som beräknas vara den allra första dagen av våren (ung. 21 mars) och enligt Shahnamé (Kungaboken), skriven av Firdausi (ca 935-ca 1020), var en av många högtider som uppkom under Djamschids kejsardöme.
2. Sháb-i Jáldâ, d.v.s. Jalda-Natten; den längsta vinternatten (mellan allra sista höstdagen och början av första vinterdagen).
3. Tschâhâr-schánbé-suri, d.v.s. Onsdagsfesten (På tisdagskvällen i årets sista vecka samlar man torra buskar, sätter eld på dem och medan man hoppar över de korta flammorna mumlar man: min gula sida åt dig, din röda sida åt mig).
4. Att ha respekt för äldre personer.
5. Att högakta naturen.
6. Att vörda ljuset etc.

III. *Den moderna kulturen.* Den har sina rötter i den konstitutionella monarkins rörelse som utformats sedan 1906 med stort inflytande bland urbaniserade människor, särskilt bland intellektuella, akademiker, författare, konstnärer, tänkande och vetenskapsmän. Dess slagord är demokrati och dess mål är att uppnå en modern levnadsstandard, att göra män och kvinnor jämställda, att framhäva kvinnors roll i samhället, att grundlägga ett modernt utbildningssystem, att ha ett blandat universitet, att utforma ett modernt handelssystem etc.

IV. *De olika etniska kulturerna.* Var och en av dessa etniska grupper skiljer sig från varandra via: 1. språk, 2. religion eller gren inom religion, 3. traditioner såsom vigsel, dop, begravning, samt nationella fester eller religiösa ritualer, 4. hudfärg, 5. utseende, 6. klädsel, 7. musik, 8. mat, 9. arkitektur.

Jag anser att majoriteten av iranier som har utvandrat från Iran efter 1979 tillhör den tredje kulturkategorien, d.v.s. den moderna kulturen. Den här gruppen hade redan före flykten från Iran nästan samma syn och

samhällsvärderingar som man här i Sverige är van vid. Det är därför de inte upplever någon skillnad mellan Iran och Sverige. Sedan kommer folk från den andra kulturkategorien, d.v.s. den traditionella kulturen. Utvandringen av den här gruppen från Iran sker i mindre skala jämfört med gruppen med den moderna kulturen. Därefter kommer folk från den fjärde kulturkategorien, d.v.s. de olika etniska kulturerna, såsom kurder. Och sist kommer folk från den första kulturkategorien, d.v.s. den islamiska kulturen, såsom Mudjahedin-i Khalq, som tillhör den extrema vänsterkanten av den första kategorien och ligger i krig med den sittande regimen. Generellt sett utvandrar dock sällan folk från de första, andraa och fjärde kulturkategorierna.

6.6 Familjestrukturen

Varje familj i Iran betraktas som ett system. Varje led i detta system är funktionellt beroende av de övriga leden. Om en medlem i familjen får problem, drabbar detta på ett eller annat sätt även de övriga medlemmarna i familjen. En familj med bra samordning mellan medlemmarna kan hjälpa den som är i nöd, medan en familj med dålig samordning mellan medlemmarna ytterligare ställer till oro i sitt handlande, om någon av medlemmarna hamnar i en kritisk situation.

Vissa roller i den iranska familjestrukturen kan skapa problem vid utvandring p.g.a. av den s.k. kulturkrocken i det nya landet. Familjestrukturen i Iran skiljer sig mycket från den i Sverige. Man umgås mycket inom släkten, och i familjen är man sällan ensam hemma. Det är typiskt i Iran att förutom kärnfamiljen även makens/makans föräldrar tillåts att bo i samma hushåll. Detta kan även omfatta vissa avlägsna, ibland ogifta, familjemedlemmar, som faster, farbror, moster eller morbror etc.

Barnen bor hemma länge, kanske ända tills de gifter sig. Anledningarna till denna familjestruktur är dels de starka familjebanden som förekommer inom familjerna och dels bostadsbristen. Varje medlem i familjen har, beroende på hans/hennes ställning inom familjesystemet och åldern, en uppgift som skall utföras. Man hjälper varandra vid behov och man löser problemen inom familjen utan att dra in någon utomstående.

Vid utvandring utsätts den här familjestrukturen för vissa förändringar, beroende på vilka medlemmar som lämnar familjen och vilka ställningar de haft i familjesystemet. Efter en tid kan just den här flyttningen skapa starka skuldkänslor hos både dem som flyttat och hos vissa av dem som stannat kvar i hemlandet.

De olika familjemedlemmarna kan ha olika anledningar att utvandra, olika förhoppningar om det nya landet och olika beredskap inför dessa

förändringar. Givetvis förekommer en förändring i varje familjestruktur när man flyttar från ett land till ett annat. Denna förändring påverkas dels av externa faktorer, t.ex. det nya landets sociala, politiska och kulturella regler och anor, och dels av interna faktorer, t.ex. hur familjemedlemmarnas inbördes roller krockar/överensstämmer med deras nya roller i förhållande till det nya landet.

Barnen rättar sig i vanliga fall bättre än föräldrarna efter den nya omgivningen. Fadern, som haft en viktig maktställning före utvandringen, får känna sig maktlös genom den osäkerhet han finner i det nya landet. Han, som i Iran var den som traditionellt hade huvudansvaret för familjens kontakter med myndigheterna, saknar i början de nödvändiga kunskaperna för att helt behärska denna uppgift. Inom moderns huvudsfär, d.v.s. hemmet och området i den närmaste omgivningen, krävs det inte så mycket nya kunskaper. Hon har rätt att kräva de kunskaper som avser samhällslivet av mannen, vilket mannen kan uppleva som mycket krävande.

Ibland känner flyktingar på sig att familjesystemet sätts i fara och det finns många motvindar som hotar att störta familjen efter flyttningen. En del föräldrar känner speciellt behov av att kompensera sin sociala isolering, sina misslyckanden i samhället med en stark familjesammanhållning. Familjen är relativt sett viktigare för dem efter den sociala omformningen som följer på flyttningen. Ibland förekommer det motsatta förhållandet, t.ex. där kvinnan var ekonomiskt beroende av sin man i Iran, men när hon får en bättre ekonomisk position i Sverige, funderar hon på realistiska möjligheter till en skilsmässa.

6.7 Diskussion: Familjestruktur i Iran och hur den påverkas för iranier i Sverige

Den iranske civilingenjören fastslår att familjestrukturen i Iran inte är lik den som finns i Sverige. I Iran fungerar familjen kollektivt, särskilt i de äldre städerna som Isfáhán, d.v.s. att även mormor, morfar eller andra äldre medlemmar bor tillsammans med resten av familjen under samma tak. Om man i Iran överlämnar sådana familjemedlemmar, vilket man i Sverige gör, till långvården, så betraktas man som bröd- eller saltförbrytare, d.v.s. en som vanärar sedvanor. Kanske det finns sådana också i Sverige, som bor tillsammans med sina äldre familjemedlemmar under samma tak, men procentuellt är de inte många. Han förklarar att han var 18 år gammal när han kom till Sverige, d.v.s. för 20 år sedan, så han kan inte säga på rak arm hur en iransk familjestruktur kommer att reagera här i Sverige. Vad han har sett och hört är det så att bland de iranska par som kom hit efter revolutionen

förekommer regelbundet gräl och skilsmässor. Den iranske mannen ger sig rätten att flörta med andra kvinnor, därför att man då kallar honom för en playboy, men om en gift kvinna flörtar med andra män, kallar man henne för en sköka. Begreppet 'playboy' är inte så negativt laddat som 'sköka'. När en sådan sammandrabbning sker, leder det ofta till separation.

Den iranske bibliotekarien säger att en iransk familj består av en man, en kvinna, deras barn och eventuellt moster/mostrar, faster/fastrar, morbror/ morbröder, farbror/farbröder etc. När den här iranska familjen kommer till Sverige, så känner de att de saknar skydd och har svårt att skaffa sig det. Det är ett själsligt problem för många iranska familjer som kommer hit till Sverige.

Den iranske handelsförvaltaren säger att skilsmässostatistiken visar en siffra på 52% för iranier i Sverige. Orsaken till detta bör man spåra tillbaka till Iran, d.v.s. där de har vuxit upp och gift sig. Där berodde problemet på olika faktorer, t.ex. ett manligt samhälle, familjen, kvinnans situation, ekonomin, regimens policy etc., men problemet blir uppenbart så snart det får en gnutta luft.

Den iranska hemspråkslärarinnan anser att den första splittringen inom den iranska familjen i Sverige äger rum då kvinnan får upp ögonen för att hon inte längre är samma objekt som hon brukade vara i Iran. Hon observerar att hon inte längre är ekonomiskt beroende av sin make och att hennes man inte längre har rätt att vara samme familjechef, utan måste bete sig som en kompis i hemmet. Nu börjar hon se på sin make med öppna ögon och ser honom som en vanlig människa, som hon själv. Det är då hon upptäcker sina rättigheter som en människa. När mannen känner sig klämd mellan dessa två extrema verkligheter, bör han välja mellan att antingen försöka behålla sin maktposition som familjehärskare och förlora sin familj, eller acceptera den nya situationen och behålla sin familj, men stå på samma nivå som sin hustru. Det är det grundläggande kravet för förhållandet mellan man och kvinna i en iransk familj som utvandrat till Sverige. Familjer som har en demokratisk bakgrund i Iran kan generellt sett klara sig utan några större svårigheter i Sverige, medan de som har en manschauvinistisk familjebakgrund alltid står i farozonen för splittring. Det finns ingen skilsmässa i Sverige bland iranier, som inte har sina rötter i Iran.

Den iranska dramatikern säger att familjestrukturen har en annan betydelse i Iran än i Sverige. I Iran är man beroende av familjen, p.g.a. att man inte har tillgång till de välfärdsinrättningar som finns i Sverige. I stället är det familjen som skyddar en i en svår situation. Familjemedlemmarna utgörs inte bara av pappa, mamma och barnen, utan omfattar också avlägsna släktingar som moster/mostrar, faster/fastrar, morbror/morbröder, farbror/ farbröder inklusive deras barn och barnbarn etc. Dessutom finns det alltid en äldre manlig eller kvinnlig medlem av familjen, vanligtvis med bra

ekonomi, som sitter på kronan av detta familjeträd. Sammandrabbningar inom en iransk familj i Sverige beror mycket på vilket strukturmönster som den hade före flyttningen. Allmänt sagt finns det alltid en risk för att den här familjestrukturen kollapsar i Sverige. Anledningen är skilda samhällsvärderingar som på lång sikt påverkar familjemedlemmarnas synsätt, särskilt den yngre generationens, då man upptäcker att man tillhör en minoritet, och för att inte känna sig utfryst, skaffar man sig en attityd som skall passa bra till det nya landets sedvanor.

Jag anser att många av de iranska flyktingarna hörde till den välutbildade iranska medelklassen med en stabil familjestruktur. En subjektiv utvärdering tyder på att den iranska arbetarklassen inte hade råd att förbereda flykten, vare sig för sig själva eller för sina barn. P.g.a. kriget och i och med att staten inte tillät att nya pass utfärdades, i synnerhet p.g.a. behovet av rekrytering av unga män, var det så kostsamt att lämna landet, att det bara var de som hade en bra ekonomi som kunde betala de dyra priserna för att få ett förfalskat pass, eller vad människosmugglare begärde för att hjälpa dem fly ut ur landet. Den iranier som alltid har känt sig som ett led i samordningen med andra led i familjesystemet saknar efter flykten från Iran ett socialt nätverk i Sverige. Han/hon befinner sig som i ett vakuum utan att ha någonstans att ta vägen utan sociala kontakter. Man hör ofta iranier säga att de önskar att någon uttalar deras namn rätt. Oavsett vilka länder iranierna hamnade i fick den första generationen problem. Det visar sig åtminstone 18 år efter iranska invandringen att många av den första generationen emigranter har hamnat i utkanten av samhället, d.v.s. många familjer har genomgått skilsmässa, många individer har hamnat i alkoholism, narkomani etc., vilket dessa individer kanske inte skulle ha gjort, om de hade fortsatt att vistas i sina hemtrakter, bland sina landsmän.

6.8 Språket

I den kognitiva psykologin indelas den grundläggande modellen av uppfattningsförmågan i tre komponenter: 1. inmatningsprocess, 2. lagring, 3. utmatning. Dessa tre komponenter kan alla medverka till pågående aktiviteter vid vilket tillfälle som helst. (Ellis, *Fundamentals of human memory and cognition*, s. 8-9)

Jag vill härmed kombinera den psykoanalytiska psykologin med den kognitiva psykologin och hävda att de viktigaste aspekterna, inklusive språket, av en människas senare karaktär utformas redan i slutet av de första fem åren av hennes liv. Alltså kommer allt som lagrats i människans minne under de första fem åren att bli grunden för hennes vidare utveckling. Denna

utveckling sker via de tre ovannämnda komponenterna, d.v.s. inmatningsprocess, lagring och utmatning. Det är därför nödvändigt för varje människa att känna sig hemma i sin grupp och sin kulturmiljö under utvecklingsstadierna, för att kunna skaffa sig de elementära kunskaper som behövs senare i livet, då man kan associera dem med nya ting, som förförståelse, för att man skall kunna vidareutvecklas.

Språket är inlärt. Ingen som föds är förutbestämd att tala ett visst språk. Det finns olika antaganden som talar om en kritisk period för språkinlärning, som sträcker sig fram till puberteten. Tanken är att hjärnan är mer formbar till sin natur före puberteten, vilket gör att man har en helt annan förmåga att lära sig ett språk före än efter puberteten. Man betraktar alltså åldern som en avgörande gräns, som orsakar kvalitetsskillnader mellan inlärning före och efter puberteten. Detta antagande har framför allt använts som stöd för undersökningar av uttalsutvecklingen vid andraspråksinlärning. Allt som oftast talar man om en sensitiv period, och syftar på perioden fram till 5-6 år. Även med denna ståndpunkt är det hjärnans mognad som man hänvisar till som förklaring. Däremot anser man inte att den förändring som inträffar i språkinlärningsförmågan kommer plötsligt, utan snarare successivt. Denna tolkning kan användas om inlärning av både uttal och grammatiska mönster. (*Språk i fokus*, 1995, s. 120)

Andra motiveringar av åldersbundna olikheter har med individens kognitiva och sociala utvecklingsgrad att göra. Så har exempelvis äldre vid inlärning en mer utvecklad analytisk förmåga i förhållande till yngre, vilket också påverkar hur vi utformar vår uppfattning om världen och hur vi lär oss ett språk. Vidare stöter vi på olika sociala krav på vår kommunikativa förmåga i olika åldrar. Med en 4-åring pratar vi inte om miljövård eller affärstransaktioner, utan om konkreta ting i barnets omedelbara närhet, och vi ägnar oss till en del åt andra aktiviteter tillsammans med barn än vi gör med vuxna.

För att förstå andra personer och göra sig förstådd av andra via språklig kommunikation krävs att talare och lyssnare vet om att de kommunicerar med varandra och vet om varför och hur de gör det och vad de kommunicerar om. Talaren har vissa medvetna syften; han vill kommunicera ett visst budskap till lyssnaren och vanligen väljer han medvetet sättet att formulera budskapet med hänsyn till vad han vet om lyssnarens inställningar, kunskaper och förmåga att uppfatta budskapet. Lyssnaren å sin sida kan dåligt uppfatta och förstå budskapet, om han inte är medveten om att talaren avser att säga något till honom, och i tolkningen försöker lyssnaren förstå budskapet genom att gissa sig till vad talaren förmodligen avsåg att säga.

Det är lättare att lära sig svenska om man har norska eller tyska som förstaspråk än om man har finska eller kinesiska eller persiska. Är språken

lika varandra när det gäller uttal, ordförråd och struktur, så är inlärningsuppgiften lättare, men det finns också originella karaktärsdrag i svenskans struktur, som medför problem för alla inlärare, oavsett deras modersmål.

I boken *Språk i fokus* (s. 60) står att den i särklass mest studerade språkfamiljen är den *indoeuropeiska*. Denna familj omfattar språk som talas i Indien, Pakistan, Iran och större delen av Europa. De indoeuropeiska språken har också i samband med kolonialisering och erövringsfärder spritts över världen, speciellt till den amerikanska kontinenten. Om man ser till antalet talare är det också den största språkfamiljen, med totalt ca två miljarder talare. Man brukar dela in de indoeuropeiska språken i ett antal mindre språkgrupper, varav de viktigaste är den *indo-iranska*, den *germanska* (inkl. *svenska*, *tyska* och *engelska*), den *romanska*, den *slaviska*, den *baltiska*, den *grekiska* och den *keltiska*. Den *indo-iranska*, som totalt har ca 600 miljoner talare, brukar i sin tur delas upp i en *indisk* och en *iransk* gren. Den indiska grenen omfattar de flesta språken i norra Indien och Pakistan. Några av de största och mest kända språken är hindi, urdu, bengali och punjabi. Den iranska grenen av den indo-iranska gruppen, som också har en icke obetydlig litterär historia bl.a. på fornpersiska, representeras i dag av språk som persiska (el. farsi), kurdiska och afghanska.

Vid jämförelse av nypersiska med det svenska språket upptäcker man att de, trots att de tillhör samma språkfamilj, skiljer sig oerhört mycket från varandra, i fråga om både ordförråd, uttal och grammatik. Ändå förekommer enstaka ord i persiskan och svenskan som klingar besläktade, t.ex.:

persiska	pizhâma	tâq	pedár	mâdár	bárâdár	mush	jángál	tufân
svenska	pyjamas	tak	fader	moder	broder	mus	djungel	tyfon

I boken *Språk i fokus* (s. 115) står att det idag finns drygt 400 000 barn i åldrarna 0-17 år som har ett annat förstaspråk än svenska. Ca 120 000 av dem är elever i den svenska ungdomsskolan. De utgör en mycket heterogen grupp, både vad gäller språkbakgrund och inlärningsbetingelser. Tillsammans talar de drygt 100 olika språk. Majoriteten av dessa elever tillhör relativt stora minoritetsgrupper, medan andra tillhör grupper som är ganska små i Sverige. En del av eleverna är födda och uppvuxna i Sverige, såsom många barn till invandrare från Finland, Turkiet eller Grekland. Andra är relativt nytillkomna flyktingar, exempelvis de från Iran, det forna Jugoslavien och andra katastrofdrabbade länder i världen.

6.9 Diskussion: Språket. Hur bygger man upp ett språk, modersmålet såväl som främmande språk?

Den iranske civilingenjören säger att språket är ett kommunikationsmedel, d.v.s. ett verktyg som man använder för att kunna kontakta andra människor. Han konstaterar vidare att det finns oerhört stora skillnader mellan svenska och persiska, men han kunde prata engelska när han först kom till Sverige, och sedan lärde han sig så småningom svenska. Om man däremot kommer till Sverige utan att kunna prata ett internationellt språk som engelska, kommer man att uppleva ett betonghinder mellan sig och samhället. Man måste då klara sig via en tolk tills man efter ett par år lyckas uttrycka sig på svenska. Det finns alltid problem i början, vilka de än må vara.

Dramatikern anser att språket är ett medium, med vilket man kan översända sina hjärnmotoriska behov till en mottagare eller vice versa. Språket är i och för sig ett abstrakt begrepp, som i relation till andra faktorer kan kompletteras och få en konkret definition. För att man skall kunna tala med en mottagare, måste man ha dels förkunskaper om just det språk man vill yttra sig på, så att man kan associera det man hör med de sparade erfarenheter man har i minnet, dels bör man känna till ämnet man vill tala om med en mottagare, och därför måste man kunna hämta relevanta ord från tidigare erfarenheter, som man sparat i sitt ordförråd. Enligt den här definitionen har språket en vital funktion för varje människa, för att hon ska kunna kontakta och förstå sin omgivning. Hon säger sedan att persiska, d.v.s. hennes modersmål, jämfört med svenska är helt annorlunda. Kanske en engelsktalande eller en norsktalande inte känner sig främmande när han/ hon hör den andres språk talas, p.g.a. att de tidigare har hört hur deras respektive språk uttalas, men hon säger att hon hörde det svenska språket först när hon kom till Sverige.

Studenten definierar språket som ett medium, varigenom man kan kontakta andra människor och lära känna dem.

Hemspråkslärarinnan anser att språket fungerar som en kanal för att man skall kunna säga att man finns. "Cogito - ergo sum" (Jag tänker - alltså finns jag). [René Descartes (1596-1650)]. Hon säger sedan att språket fungerar som en busslinje som kör ut människans inre känslor och transporterar dem till en destination.

Bibliotekarien säger att språket är en samling av ord, med vilka vi kan yttra våra tankar, känslor och behov. Han menar att språken persiska och svenska, trots att de historiskt tillhör samma gren av språkfamiljen, numera inte har några likheter, vare sig alfabetiskt eller grammatiskt. När det gäller uttal finns det vissa tecken, som ä och ö i svenskan, som inte finns i persiskan, liksom kh, gh och zh i persiskan inte finns i svenskan. Det är emellertid lättare för iranier att lära sig ett latinskt språk, nämligen franska,

italienska eller spanska, i första hand, sedan engelska och tyska i andra hand och sist svenska, danska, norska etc.

Den iranske radiospeakern säger att han redan från början hamnat i ett tillstånd han ännu inte kunnat befria sig från. Det var så att han kände sig oförmögen att uttrycka sina känslor, d.v.s. sina inre känslor eller hjärtats språk, lika bra på svenska som han brukade göra på persiska. Han kan inte visa sin vrede på svenska, inte heller kan han hitta ord eller fraser lika bra på svenska som han gör på persiska, för att kunna överföra sin sympati eller tacksamhet till en svensktalande person.

Jag anser att det är stor skillnad mellan det första språket i en människas liv och språk man senare i livet lär sig. Det första språket är förknippat med en värld och en tillvaro, som för dem som talar språket är gemensam och som man associerar orden till. Poängen är att vi inte kan förstå något över huvud taget utan förförståelse. Att lära sig svenska innebär för en iranier att han måste ha ett likvärdigt ordförråd på sitt eget språk och motsvarande förkunskaper att kunna referera nya ord till. Det finns många ord vilka kan vara bekanta för andra invandrare, t.ex. spansk-, fransk- och engelsktalande, men inte för en iranier. Att lära sig svenska är därför en av de största svårigheterna iranier i Sverige möter.

7. Migrationens krissituation

En hel del iranier klarar sig bra i det nya landet och lyckas assimilera sig med befolkningen. Den här gruppen delas in i två varianter. En del, enligt min mening en stor andel av iranierna, börjar studera på skolor/högskolor/ universitet. En annan del lockas till arbetsmarknaden. Tyvärr absorberas inte alla i den här gruppen av arbetsmarknaden. Somliga hamnar i stället i utkanten av samhället och nöjer sig ofta med att titta på TV, lyssna på olika persisktalande radiostationer som sänds från olika städer/länder eller hitta ett hörn på biblioteket.

En annan grupp iranier kommer i kläm mellan sin bakgrund och den nya kulturen. Det tar längre tid för den här gruppen att smälta in. Vissa bär traumat med sig hela livet under vistelsen utomlands och andra accepterar att de har en dubbel identitet.

Oavsett från vilket land/område man flyttar till ett annat hamnar man i en krissituation, men perioden det tar att gå igenom hela krisförloppet skiljer sig från person till person.

7.1 Upplevelsen av flyttningen

Många iranska flyktingar kommer ifrån krigsdrabbade trakter som utsatts för irakiska flyganfall. Flykten kan ha skett i panik och man har inte så sällan haft kontakt med människosmugglare. Det är normalt att man en längre eller kortare tid har levt olagligt i Pakistan eller Turkiet, utan skydd och ekonomisk trygghet. En del flyktingar har traumatiska upplevelser bakom sig. En del kan ha suttit i fängelse och/eller blivit föremål för tortyr, eller varit delaktiga i kriget mot Irak.

Kerstin Bronner skriver i sin uppsats *Iranska flyktingar i Sverige* (s. 22) att en stor del av dem som står i kö för behandling på Röda Korsets rehabiliteringscentrum för tortyroffer är iranier.

En hel del iranska flyktingar upplever en plågsam känsla orsakad av saknaden och förlusten av nära bekanta, släkt och vänner. Sorgen över separationen leder till olika kriser inom dem, bl. a. tillstånd av minimala kontakter med omgivningen p.g.a. att de känner sig främmande var de än går i det nya landet. En del tappar motståndskraften och tänker oupphörligt dystert på sin tillvaro och väntar sig ständigt sämsta möjliga resultat. Hos de flesta, särskilt dem som går arbetslösa, framkallas ett tillstånd av svår långvarig nedstämdhet, ofta omfattande även ångest, handlingsförlamning

och livströtthet.

Sverige har en mycket meriterad arbetskraft, men det är många som går arbetslösa. Kraven i det svenska samhället är höga och hög utbildning medför hög konkurrens. Det är också svårt för en invandrare/flykting att få arbete. Man får kämpa hårdare än sina svenska kamrater.

Många av de iranier som kommer till Sverige är högutbildade, men majoriteten arbetar med någonting annat än vad de är utbildade för. En ingenjör kanske klarar sig tämligen bra, under det att en jurist som har utbildning i en helt annan lagstiftning måste börja från början och antingen gå en svensk juristutbildning eller utbilda sig till ett nytt yrke.

7.2 Konsekvenserna av utvandringen

Anpassningsprocessen till det nya landet kan bli mycket svår och tidskrävande. Den kan ses som en förändring som sker i flera stadier. Alltför många invandrare stannar kvar i det liv som är borta, som inte längre finns.

Identiteten är av största vikt för vår personlighetsutveckling. För många invandrare, framför allt för den andra generationen, kan en konsekvens av invandringen bli en identitetsförlust, som i sin tur kan resultera i en identitetskris.

Invandringen och invandrartillvaron innebär alltid stora samhälleliga förändringar för individen. Samtidigt behöver dessa förändringar inte alltid medföra psykiska problem.

Invandringen innebär en form av kris för majoriteten av invandrare. Den första perioden i det nya landet är mycket svårt. Man utsätter sig för risken att bli samhälleligt, kulturellt och emotionellt passiv. En del invandrare neutraliserar den samhälleliga, kulturella och emotionella passiviteten genom att ansluta sig till den egna minoritetsgruppen. Andra smälter in i miljön utan att känna lycka eller psykiskt god hälsa. Många tappar orken att uthärda svårigheter. De får samhälleliga och psykiska problem i form av alkoholism, misshandel, familjeseparation, depression, ångest etc.

Andra generationens problem ser annorlunda ut. Den utsätter sig för störningar i identitetsutvecklingen. Föräldrarna kan bli dåliga förebilder för sina barn genom att vara upptagna av sina egna problem och inte hinna ge barnen den nödvändiga trygghetskänslan. Den förebild föräldrarna erbjuder, även om de är trygga och harmoniska, räcker inte för att barnen skall kunna rätta sig efter majoritetssamhället. Invandrarbarnen får ofta leva under en dubbel press: å ena sidan föräldrarnas krav med deras assimilerade kulturmönster och å andra sidan samhällets krav på homogenitet. Om de inte klarar av dessa motstridiga krav, kommer de antingen att drabbas av en

identitetsförvirring eller få en negativ identitet. Psykosomatiska reaktioner, psykoser, missbruksproblem och kriminalitet är de mest dramatiska konsekvenserna av detta.

Bo Sigrell skriver i boken *Vad är psykologi* (s.56-57) att många invandrarbarn kan sägas leva med en *dubbel identitet* - dels sättet att vara inför kamraterna, dels sättet att vara inför föräldrarna. Invandrarbarn lever i två kulturer utan att helt leva i någon av dem. Invandrarbarnens problem är exempel på en *marginalkonflikt*. Att gå från en grupp till en annan eller att ständigt leva mellan två grupper utn ärker marginalkonflikter.

7.3 Kris

Johan Cullberg skriver i sin bok *Kris och utveckling* (s. 13) att man kan sägas befinna sig i ett psykiskt kristillstånd, då man råkat in i en sådan livssituation att ens tidigare erfarenheter och inlärda reaktionssätt inte är tillräckliga för att man skall förstå och psykiskt bemästra den aktuella situationen.

Cullberg delar i sin bok *Kris och utveckling* (s. 14) upp kristillstånden i två typer, som dock ibland kombineras på olika vis.

1. Traumatiska kriser ["*Trauma* (grek) sår. Gm yttre våld uppkommen skada. Även skadligt inflytande i allm, t. ex. psykiskt (chock, svår sorg o d). Adj *traumatisk*." (*Norstedts uppslagsbok*, s. 1333)] kan följa på uppdykande, oväntade svåra problem som kan hota ens fysiska tillvaro, sociala status och säkerhet, t. ex. en anhörigs död, ekonomiskt sammanbrott, avsked från arbetet.
2. Utvecklingskriser eller livskriser kan följa på uppdykande, oväntat svåra problem som kan sägas tillhöra det normala livet, men som ibland ändå kan bli outhärdliga, t. ex. att få barn, att gå ut i arbetslivet efter hemmafrutillvaro, att pensioneras etc.

Traumatiska kriser kan med hänvisning till Cullberg i boken *Kris och utveckling* (s. 110-125) delas upp i åtta olikartade typer:

1. När en närstående dör, exempelvis vid förlusten av en vän, ett barn, ens far, mor el dyl.
2. När ett olycksfall inträffar, exempelvis vid organförluster, amputation av kroppsdelar, förändringar och operationer i ansiktet och könsorganen, plötslig blindhet, cancerfall, när ett barn får en dödlig sjukdom el dyl.
3. När man förlorar självbestämmande, självständighet och frihet, exempelvis vid förlust av civil identitet, inryckning i militärtjänst, intagning på fängelse.

4. När man misslyckas i samband med graviditet och barnafödande, exempelvis vid ofrivilliga aborter eller missfall el dyl.
5. När man blir ratad vid otrohet och skilsmässa.
6. När man hamnar i sociala misslyckanden och skamsituationer, exempelvis 'tappar ansiktet', d.v.s. förlorar sin heder inför sina närmaste, men även vid rattfylleri, snatteri, självmordsförsök, skandal, karriärmisslyckande el dyl.
7. När påtvingade sociala uppbrott drabbar en, exempelvis uppsägningar, uppsägningshot, omskolning el dyl.
8. När en katastrof inträffar, exempelvis vid en svår olycka, akut psykiskt sjukdomsutbrott, självmord, inbrott, överfall el dyl.

7.3.1 Identitetskris

Varje individ har under sitt liv normalt sett haft både en samhällelig och en materiell omgivning. Den första samhälleliga miljön är familjen. Genom vårt samspel med den miljön har vi börjat bilda ett eget personligt sätt att betrakta och bedöma oss själva. Som barn börjar vi kunna förstå andra och göra oss förstådda med enkla rörelser och ansiktsuttryck. Senare övergår vi till att använda symboler, det mänskliga språket. Så småningom får vi förmåga att rikta vår uppmärksamhet mot oss själva. Det symboliska växelspelet mellan personer i kontakt sker med hjälp av språket. För att kunna uppmärksamma oss själva måste vi spegla oss i en annan människa, och i vår kultur är de viktigaste personerna under de första levnadsåren de biologiska föräldrarna.

Elsie Söderlindh förklarar i sin bok *Invandringens psykologi* (s. 56) att upplevelsen av att ha en stabil identitet sålunda grundar sig på en växelverkan mellan yttervärldens, medmänniskornas, spegling av ens yttre beteende och den egna upplevelsen av att spegelbilderna *stämmer* och passar ihop: '*Sådan är jag.*' Ingen människa lever i ett fullständigt vakuum. Även den mest utpräglade enstöring lever i ett ständigt fortgående samspel med andra människor i sin omgivning. Människorna runt omkring en vet vem man är och speglar detta. Genom detta samhälleliga växelspel mellan personer i kontakt sänder och mottar vi våra vanor, vårt sätt att reagera, vår livsstil och olika känslor. Detta kallar vi för kultur.

Självkänslan har en avgörande roll i utvandringskrisen. I den främmande miljön riskerar identiteten att påverkas på ett helt annat sätt än vid vanliga kriser. Elsie Söderlindh menar i sin bok *Invandringens psykologi* (s. 57) att de gamla speglarna har ersatts av nya, som förmedlar en annan bild. Den ständigt pågående växlingen mellan upplevelsen av *detta är jag* och

omgivningens spegling *detta är du* har ändrat karaktär.

I bästa förhoppning uppträder man med en generellt uppskattande attityd till det nya landet. Vad gör man då? Man anstränger sig för att berätta vem man är, förklara hur man var hemma och vilken position man hade där, men på bristfällig svenska, som ingen orkar höra på. Just som man är nära att berätta något viktigt, byter de hastigt samtalsämne. De verkar inte intresserade av att få veta vem man är. Till sin hjälp har man en vilja att besegra de svårigheter man räknar med skall komma, att ge sina vanor och beteenden en annan form eller ett annat innehåll, så att de kan samspela med de nya landsmännen och göra att man blir erkänd av dem. Man hoppas kunna byta identitet, förneka det man ansett vara sitt eget jag.

Den nya identiteten förefaller på det sättet under en relativt lång period ha en större instabilitet än den gamla. Pendlingen mellan att belöna sig själv med känslor av att ha ett högre värde i samhället och att straffa sig genom känslor av att ha ett lägre värde i samhället beskrivs av många. Många säger sig också känna hur de svänger mellan utåtriktade reaktioner i form av protest, aggressivitet, våldsamt behov av att ha umgänge med andra människor och inåtvända reaktioner i form av passivitet, isolering, depression etc.

7.4 Diskussion: Kristillstånd och identitetskris. Vad för sorts kriser upplevde du när du kom till Sverige?

Den iranska dramatikern beskriver hur varje människa fungerar som ett sändebud från sin kultur till en främmande kultur, d.v.s. vart hon än går, bär hon en kultur med sig, som hon har ärvt från sitt ursprung. När hon t. ex. flyttar från Teheran till södra delen av Iran kommer hon lika mycket i kulturkläm som om hon exempelvis förflyttade sig från arbetarklassen till borgarklassen. Det är då man märker att kontrasten är ur balans, vilket gör det svårt för en att hantera sitt beteende gentemot den nya kulturen. Eftersom det står en nationell kultur bakom båda dessa landsdelar, kan man ändå klara av kontrasten, utan att behöva hamna i en svår krissituation. När man däremot flyttar till ett land som Sverige, som ligger så långt bort från Iran, kommer naturligtvis ens egen kultur att kollidera med den svenska. De tre typiska symptom på denna kulturkollision som först visade sig för henne var hennes brist på: 1. språk, 2. familjestruktur, eller tillhörighetskänsla, 3. socialt nätverk. Det svenska samhället är, enligt hennes uppfattning, ett hårt samhälle för utlänningar, dock inte för utlänningar från Norden, särskilt när det gäller att få ett jobb. Det är en strid, där hon alltid mötts av stängda dörrar. Hon tappade först delvis sitt självförtroende, sedan kände hon sig

ostadig och mindervärdig, och till sist projicerade hon skammen på sin nationalitet och identitet. Det var ett problem, men hon kunde samtidigt uppnå sitt inre jag, sin egen kapacitet och sina egna resurser efter den sista skärselden. Exempelvis upptäckte hon att hon inte längre behövde dölja sina tankar och åsiktsyttringar. Det gjorde att livet visade henne sin vackra sida. Trots det anser hon att man här i Sverige måste kämpa oerhårt hårt för att nå det man vill. Ändå är sannolikheten stor att man inte når det eftersträvade målet alls. Hon försökte upphäva svårigheterna, dels genom att utbilda sig i språk och nödvändiga samhällsämnen, dels genom att skaffa sig nya vänner bland invånarna i det nya landet.

Den iranske civilingenjören säger att han var idrottsman, och det hjälpte honom att få utlopp för sina aggressioner via sport och att inte hamna i något kristillstånd.

Den iranske fysikern säger: "Det är ungefär 16-17 år sedan jag kom till Sverige, men jag har fortfarande språkproblem. Först kom jag till England. Där hamnade jag i en svår krissituation. I och med att jag hade mycket nära kontakt med min familj, bestående av pappa, mamma, bröder och systrar, fick jag konstiga känslor och mardrömmar under min tre års vistelse i England. Jag hade en känsla av att jag hade förlorat dem allihop. Det tog mig lång tid innan jag kunde hålla balansen igen. Anledningen var att jag saknade en språkkultur, d.v.s. kunskap om vad man ska prata om med folk. Om jag hade flyttat till Afghanistan, där folk pratar persiska, hade jag inte hamnat i den språkkulturella problematiken, för där pratar man också persiska, trots att landet styrs av en annan nationell kultur, fast på en annan dialekt. Om man är engelsktalande och flyttar till Australien eller Canada, kommer man inte heller att hamna i en miljö med en främmande språkkultur. En kris uppenbarar sig i ett nytt land, när du inte kan hantera läget, och det första du inte kan hantera är det nya landets språk. Om man inte kan prata med sin mottagare, har man inte någonting gemensamt och därför känner man sig utanför. Efter att ha levt med denna kris i tre år kom jag till Sverige, år 1979. Då började hela cirkusnumret om från början. Jag har tyvärr inte kunnat klara av detta ännu. Så länge jag har känslan att det här landet, Sverige, inte är mitt hem, bär jag en kris inom mig. Det är precis som en patient som bär en obotlig sjukdom inom sig. Det blir ännu värre om han/hon sitter passiv och inte sysselsätter sig med något. Man kan inte gå och babbla dag ut och dag in att man genomgår en kris, utan man måste titta framåt och fortsätta på sin väg. Det betyder inte att jag har lyckats övervinna denna kris, utan jag har sopat den under mattan. Den är i stillastående position, precis som min penis. Det räcker med att någonting stimulerar den, så kommer den att stiga upp och visa sin förtret igen."

Den iranske bibliotekarien säger att hans största problem i Sverige var att kontakta svenskarna. Han anser att man inte kan öka sina kunskaper inom

ett nytt språk utan att ha kontakt med inhemska invånare. Han kände sig först mer maktlös än vad han i själva verket var, men tack vare sina politiska ideologier och sina kontakter med andra iranier fick han en immunitetskraft mot krissymtomen, och kunde lätt spåra upp anledningarna och bearbeta varje obehagligt tillstånd.

Den iranske radiospeakern säger att det är en verklighet att varje emigrant som kommer till ett nytt land genomgår en kulturell chock. Beroende på vem man är och vilken världsåskådning man har, så tolkar man läget på sitt eget sätt. Vissa kan drabbas hårdare, utan att lyckas komma ur det i hela sitt liv, medan andra kan drabbas en kortare period och sedan efter en tid lösa problemet på ett vettigt sätt.

Den iranska hemspråkslärarinnan säger att hon under de första 5-6 månaderna efter sin ankomst till Sverige inte ville träffa någon, inte heller prata med någon. Det var därför att hon i Iran, trots alla svårigheter, kände att hon tillhörde en familj, ett land, och en nation med både likheter och olikheter. När hon kom till Sverige, fanns ingen mamma där längre, inte heller någon pappa eller make eller bekant, som kunde prata med henne om hat och kärlek. Hon kände sig som en mycket liten varelse i universum. Alla saker och ting, som tidigare hade betytt något för henne, hade plötsligt förlorat sitt värde. De var inte viktiga längre för henne. Det gjorde att hon kände sig främmande för sig själv. Där efter ville hon ta avstånd från allt. En period föredrog hon att gå ut i skogen tidigt på morgonen och komma hem sent på kvällen. Även då ville hon, trots att det var mörkt överallt, varken se någon eller bli sedd av någon. För att befria sig från detta tillstånd utnyttjade hon den starka vilja som finns i varje människa. Hon övertygade sig själv om att människan kan bli slagen, men inte erövrad. Det gjorde så att hon successivt, särskilt genom sport, fick motståndskraften tillbaka och kunde återgå till livet. Nu känner hon att inte bara det lilla Iran, inte bara det lilla Sverige, utan hela världen är hennes hemland; hon tillhör hela världen.

Den iranska studenten säger: "Varje människa som bosätter sig i ett nytt land kommer också att brottas med språkproblematiken. Att lära sig det nya språket i Sverige var mycket viktigt för mig. Det gjorde först att jag kände mig vilsen, förbannad och länge svårt nedstämd. Ibland hamnade jag i ett besvärligt tillstånd av vrede eller irritation över bagateller, och frågade mig själv: 'Varför ska alla dessa saker hända just mig?' Men när jag successivt lärt mig språket och nya seder och vanor, kunde jag befria mig från samhällsutfrysningen och acklimatiserade mig bra i det nya hemlandet."

Jag kan här med hänvisning till Nicos Archontoulis, *De kroppsliga symptomens dolda budskap : en studie av invandringen som kris* (s. 15-17) hävda att nästan varje invandrare som kommer till ett nytt land kommer att genomgå krisförloppets fyra faser:

1. **Chockfasen**. Denna fas kan vara relativt kort, d.v.s. från ett ögonblick

till några dagar. Det särskiljande kännetecknet för denna fas är en sorts förlamning i känslorna. Man vill inte tro eller erkänna att den traumatiska händelsen som skett är verklig, genom att hålla den ifrån sig med all kraft.

2. **Reaktionsfasen**. I denna fas börjar den drabbade successivt få upp ögonen för det som skett, d.v.s. för verkligheten av den traumatiska händelsen som han/hon tidigare försökt blunda för och fly ifrån. Den viktigaste signalen är att man gång på gång frågar 'varför?', 'varför just mig?'.
3. **Reparationsfasen**. Övergången från reaktionsfasen till reparationsfasen är inte alltid uppenbar. Man befinner sig i ett osäkert jämviktsläge och svänger ofta fram och tillbaka under en längre tid, med risk att när som helst falla tillbaka i en tidigare fas, men man kommer successivt att acceptera de rådande omständigheterna och är mer inriktad på att göra det bästa av dem.
4. **Nyorienteringsfasen**. Det finns ingen ändstation i denna fas, utan snarare en ny start på det liv som tillfälligt vid ett skede bromsat in p.g.a. krisen. Det synliga kännetecknet för denna fas är att den drabbade gått så långt i sin bearbetning av krisen att han/hon inte bara erkänt de rådande omständigheterna utan också sammansmält dem med sina personliga egenskaper. Naturligtvis kommer han/hon alltid att minnas den här krisen som ett stigma, men att han/hon gått genom den besvärliga och ändå bearbetande passagen från chockfasen, reaktionsfasen, reparationsfasen till nyorienteringsfasen innebär att han/hon blivit stötsäker mot en liknande eventuell framtida kris.

8. Bibliotek och invandrare

Oavsett från vilken del av Iran man kommer, har biblioteket en ny funktion när man kommer till Sverige. Att gå till ett bibliotek och få hjälp och upplysning, som man gör här i Sverige, är en främmande tanke för många iranier. Bibliotek av svensk typ existerar inte i Iran. Det är därför viktigt att i detta kapitel undersöka och se vilka initiativ biblioteksväsendet tar för att informera invandrare/iranier och ge dem den service de verkligen behöver.

8.1 Svenska bibliotekens service till invandrare och språkliga minoriteter

Jämlikhetsmålet, såsom det är förklarat bl.a. i den skriftliga redogörelsen för resultatet av den invandrarpolitiska kommitténs utredning 'Invandrar- och minoritetspolitiken', syftar i huvudsak till att få ut invandraren på arbetsmarknaden. I SOU 1984:58 står det skrivet att en grundförutsättning för materiell standard, självrespekt och ett accepterande från omgivningen är att man behövs i arbetslivet, och har utbildning och kunskaper för att kunna utnyttja de arbetstillfällen som finns. (*En gång invandrare, alltid invandrare?*, s. 10)

Ekonomisk och social trygghet, vid sidan av kultur- och språkbevarande insatser, är en viktig grund för att invandrarna, som befinner sig på samma kvalitetsmässiga nivå som befolkningen i övrigt, skall kunna hålla vid liv en egen kulturell identitet och leva i samspel med sin omvärld.

Folkbibliotekens roll i förverkligandet av jämlikhetsmålet är att erbjuda medier dels på svenska, dels på modersmålet, och att informera invandrarna om deras möjligheter att få biblioteksservice. Beståndet på invandrarspråk skall, som beståndet i övrigt, hållas aktuellt.

I undersökningen *En gång invandrare, alltid invandrare?* (s. 10), med Boris J. Ulkotic som projektsekreterare, kommenteras att de svenska politiska målen med invandringen förändrades i början av 70-talet. Man satte målet 3 böcker per invandrare, och folkbiblioteken fick ett antal miljoner till inköp av böcker på utländska språk. Målet har efter 15 år inte nåtts på de flesta språk. En grov uppskattning av kostnaden skulle bli 300 miljoner kr (1,5 miljoner böcker x 200 kr), om man ser till antalet personer med utländsk bakgrund. Däremot är målet nått, sett till det totala antalet böcker per det totala antalet utländska medborgare.

I flera utredningar, bl.a. i 'Boken' (SOU 1974:5), har det enligt *En gång*

invandrare, alltid invandrare? (s. 10) talats om att invandrarna skall ha samma möjligheter som svenskar att bevara det egna språket och kulturarvet. I sin förlängning innebär sådana rättvisefunderingar fler än 100 bokbestånd på olika språk, alla lika stora som det svenska, och två TV-kanaler, tre riksradiokanaler m.m. på lika många språk. Många invandrare tillägnar sig så småningom de medier på det svenska språket som folkbiblioteken tillhandahåller. En del av dessa invandrare, och ännu fler av deras barn, läser med tiden enbart svenska. (ibidem, s. 10)

Nancy Larsson, chef för den utländska avdelningen på Bibliotekstjänst, säger att de har kontakt med en del utgivare i Iran, men den största delen av deras persiska böcker som utgivits i Iran får de via olika distributörer i Sverige. De har därför i vissa sammanhang försökt att begränsa det som distributörerna skickar till dem, eftersom det bara är vissa områden som de är intresserade av. De har märkt att det som biblioteken köper mest av är skönlitteratur. Det gäller inte bara persiska, utan i princip alla invandrarspråk. Dessutom finns det ett intresse för barn- och ungdomsböcker och fackböcker av allmän karaktär inom vissa områden. Det är numera så, när det gäller inköpen av invandrarlitteratur, att det finns en lånecentral, kopplad till Stockholms stadsbibliotek, som är ansvarig för invandrarspråken i Sverige. I samarbete med de olika länsbiblioteken har lånecentralen utarbetat en medieförsörjningsplan, som innebär en fördelning mellan länsbiblioteken och lånecentralen av ansvaret för invandrarspråken i Sverige. När det gäller persiska, som räknas som ett s.k. stort invandrarspråk, är det ett flertal länsbibliotek som själva har ansvaret för att ordna försörjningen av litteratur i sina län. Det är bara när det gäller väldigt speciella titlar som de kan låna från lånecentralen. BTJ har märkt att det är störst efterfrågan på skönlitteratur och fackböcker inom vissa områden. Historia och nutidshistoria är givetvis mycket intressant, liksom böcker om Sverige. Andra intressanta områden är kokböcker, populärmedicin, läkarhandböcker, sexualupplysning, graviditet, barnavård m.m. De flesta persiska fackböcker som Bibliotekstjänst erbjuder är utgivna i Iran. De persiska böcker som ges ut i Sverige är framför allt vuxenböcker. Barnböcker kommer endast ut sporadiskt. I många fall är det då etablerade förlag som försöker ge ut svenska barnböcker översatta till persiska, arabiska och kurdiska, t.ex. böcker av Astrid Lindgren och liknande. I övrigt är det mycket politisk litteratur som publiceras eller historisk litteratur med politiska förtecken. Det är också väldigt mycket skönlitteratur, speciellt dikter, men även en del romaner som ges ut. I många fall ger författarna ut sina böcker på eget förlag. Även om det finns en del etablerade persiska förlag i Sverige, så är det väldigt många som ger ut sina verk själva. När det gäller biblioteken i Sverige är det ju ett allmänt problem att de under de senaste åren har fått en avsevärt mycket sämre ekonomi. Det drabbar alla

områden på biblioteket, vilket ju innebär att inköpen över lag minskar, och det drabbar ju också persiska, även om det fortfarande är ett av bibliotekens största invandrarspråk. Det är viktigt att biblioteken satsar på böcker på olika språk. Det har visat sig i många undersökningar, speciellt den om barns språkutveckling, att det är viktigt att man lär sig det egna språket ordentligt. Man kan då lättare lära sig andra språk samtidigt. Därför hoppas hon att biblioteken fortsätter att satsa på verksamheter för invandrare.

Ulla-Britt Nordin Siebolds, chef för invandrarlånecentralen, säger: "Invandrarlånecentralen är knuten till Stockholms stadsbibliotek och finansieras av staten. Det är väldigt viktigt att tänka på att vi bara ser våra låntagare i form av blanketter. Vi ser alltså inte den fysiske låntagaren, utan den möter man ju på det lokala biblioteket. Man kan säga att vi på sätt och viss bedriver biblioteksverksamhet per postorder. Det är så som lånecentralen fungerar. Angående medieförsörjningen för olika grupper ingår vi i den s.k. lånekedjan, d.v.s. att en biblioteksbesökare ska ju alltid få hjälp på sitt lokala bibliotek. Men för kompletterande medieförsörjning så finns det i varje län ett länsbibliotek, som då ska ha de böcker som det lokala biblioteket inte har möjlighet att ha, och sedan är vi nivån ovanpå det, d.v.s. vi har riksansvar för litteraturförsörjning på invandrar- och flyktingspråk, som det heter. Det innebär att vi ska alltså ha böcker som inte finns på lokalnivå och inte finns på den här regionala nivån, på länsbiblioteken alltså, utan vi ska komplettera med andra böcker och från oss ska man då kunna låna dels enstaka titlar på olika språk, men det är också så att biblioteken ska kunna låna depositioner ifrån oss av olika slag och ställa upp dem på sina hyllor som om de vore deras egna. Om vi tar ett konkret exempel: Det kommer in en låntagare på biblioteket i Åmål, i Dalsland, och han vill låna en speciell persisk bok. Så vänder Åmål sig i första hand till biblioteket i Borås, som är länsbibliotek och kollar om Borås har den här boken. Om inte Borås har den här boken, så kommer beställningen till oss, och vi levererar den i bästa fall. Om vi inte har den här, så söker vi både då i Sverige, i Norden och även i andra länder efter den här boken. Men när det gäller länder utanför Norden, så måste vi då ha bibliotekets tillstånd att s a s låna den från bibliotek utanför Norden, p.g.a. att det då tas ut en avgift på 150 kronor, och det belastar inte låntagaren, utan biblioteket. Av det här så framgår det ju också då att vi köper stora mängder litteratur på olika språk, inte minst på persiska. Vi kan ta ett språk som tamil, alltså tamilerna på Sri Lanka och i Indien. När det gäller böcker på tamil, så finns det inget annat bibliotek i landet, mig veterligt, som köper böcker på tamil, utan det innebär att där ska vi ha alla sorters böcker. Vi ska kunna stå för all försörjning. När det gäller persiska, så köps persiska av ett stort antal bibliotek i landet, och där blir vår roll då att vara kompletterande, d.v.s. att ha just det de andra inte

har. Så det finns en skillnad mellan hur vi köper böcker på olika språk. De böckerna är till mycket stor del facklitteratur. Det gäller t.ex. databöcker på persiska, det kan gälla viss medicinsk facklitteratur, det kan gälla böcker i historia, filosofi, naturvetenskap överhuvudtaget, som inte är det här som erbjuds på svenska leverantörers listor i allmänhet. Vi köper de böckerna på lite olika sätt. Vi har olika leverantörer som vi jobbar med. När det gäller just persiska, så jobbar vi via svenska leverantörer, men lite olika. Vi gör inte så att vi bara köper det de erbjuder i sina bokhandlar, utan vi har då överenskommelser med dem, så att när vi behöver speciell litteratur, så söker de fram den åt oss, t.ex. i Iran då. Så att det är vi som ställer kraven, och när det gäller urvalet så kan jag säga att det görs på lite olika sätt. Dels är det ju så att vi får ju väldigt mycket signaler. Vi har två persiskspråkiga medarbetare, men vi har också en som följer listor från bokhandlare och följer med i persiska litteraturtidskrifter och läser. Sedan så är det då han, tillsammans med vår inköpsansvariga här, som står för det slutgiltiga urvalet. Om vi missat någonting, och det kan vi naturligtvis göra, som vi behöver, så märker vi ju det, genom att vi kanske får en fjärrlånebeställning på en ny bok som vi inte har sett eller inte har köpt. Vi gör så här, att vi talar om för biblioteket att den här har vi inte köpt, men sen behåller vi en kopia av den fjärrlånebeställningen, och sen, om vi tycker det är någonting som är spännande, som vi kanske skulle vilja ha här, så går vi ut och söker den här boken aktivt.

Procentuellt är det många iranier som kontaktar oss eller söker böcker på persiska på vår nivå, så det är så att vi har ganska mycket enstaka lån, alltså enstaka titlar till enstaka låntagare, medan när det gäller då depositionsverksamheten, så är den relativt mindre på persiska, p.g.a. att många länsbibliotek själva köper persiska. Så då klarar man den här grundläggande försörjningen, men man klarar inte när folk har lite speciella önskemål. Vi har t.ex. mycket beställningar på historia. Det är alltså både modern historia, men också äldre historia. Det är framför allt det egna områdets historia. Det är inte världshistorien, utan det är Iran med omgivningar som man frågar väldigt mycket efter. Det frågas också ganska mycket efter klassiker, när det gäller skönlitteratur. Med det menar jag dels både då persiska klassiker, alltså som ursprungligen är skrivna på persiska, men också en hel del klassiker som är översättningar, t.ex. franska klassiker av typen (Alexandre) Dumas [1803-70], (Victor) Hugo [1802-85], (Honoré de) Balzac [1799-1850], (Émile) Zola [1840-1902] och liknande. Väldigt mycket fransk litteratur. Det finns en tradition där i Iran. Det finns ju väldigt mycket fransk litteratur översatt till persiska, förhållandevis. När det gäller fackområdena, så skulle jag faktiskt också vilja nämna, vid sidan om historia, mycket samhällsvetenskap, politik, men också en hel del av typen filosofi-psykologi. Det är också andra ämnesområden som lånas ut ganska

mycket hos oss, t.ex. fysik, kemi för olika nivåer.

I princip ska vi säga så här, att vårt ansvar sträcker sig ungefär t.o.m. litteratur som man använder på gymnasiet. Om det är utöver det, så köper vi, om vi tycker att det är av allmänt intresse, d.v.s. man köper inte en mycket speciell bok för t.ex. läkarutbildningen, för det är inte vår sak, utan det är högskolans sak att klara det litteraturbehovet. Men däremot om det är en bok som i och för sig är en kursbok på universitetet, men som kanske har en vidare användning och så, då köper vi denna. Jag menar att det finns ganska många människor som håller på att komplettera sin utbildning på olika sätt, och det finns en hel del yngre människor som också har kommit hit, innan de har varit färdiga med sin utbildning, och då befinner man sig på lite olika ställen i utbildningsnivån. Det är det jag menar med olika nivåer, för att vad det ofta handlar om är kanske att man har läroböcker på svenska eller på engelska eller beroende på vad man studerar, men sen så vill man gärna kanske komplettera det här med att ha ungefär motsvarande på persiska, för att liksom stödja inlärningen. Och det märker vi en hel del av.

Om jag ser på det vi vet om våra låntagare, så är det alla typer av människor, men det är ju väldigt många låntagare som lånar i många år på biblioteket, som aldrig vet att man kan beställa fjärrlån, enstaka lån. Men jag har inget riktigt statistiskt belägg för det, att det är mer procentuellt välutbildade, högutbildade människor som är biblioteksvana och mer vana att ställa krav som utnyttjar servicen. Men det är bara mina misstankar."

8.2 Diskussion: Svenska bibliotek och invandrare. Hur tycker du att de svenska bibliotekens service till invandrare fungerar? Hur kan den förbättras?

Den iranske radiospeakern anser att det bland iranier, särskilt dem som har läsintresse, finns och alltid har funnits en nostalgi till den muntliga berättartraditionen,

Den iranske civilingenjören säger att allt vad han läser måste vara både lättläst och up-to-date. Han vill snabbt komma till resolutionen, när det gäller läsning. Därför kan han inte njuta av att läsa en tjock bok med en massa anakoluter och ordlekar. Han läser både på svenska och engelska. Numera har han börjat läsa också på tyska. Han tycker inte om romaner, utan läser mest tekniska eller samhälleliga ämnen.

Den iranska dramatikern säger att hon är akademiker och redan hade omfattande läsvanor när hon kom till Sverige. Där hon jobbade behövde man färsk information och det gjorde så att hon kontinuerligt var på jakt

efter nya undersökningar och analyser. Hon anser att läsning är en bland andra faktorer som kompletterar språkets källa, genom att mata in nytt stoff till ordförrådet och öka minnet för avhämtning, när man språkar med en mottagare. När hon känner behovet av en bok, så går hon till den och läser den, men i allmänhet är hon inte en romanläsare, eller en som läser för att inte ha det tråkigt. Det är i samband med sitt arbete som hon föredrar att läsa. Har hon inget arbete, så går hon inte till något bibliotek, sitter och läser en bok bara för att inte ha det långtråkigt.

Den iranske fysikern anser att det vore att bränna upp sig att lösa det här problemet individuellt. Så länge man inte har konfronterat problemet själv och inte har upptäckt någon kontrast, så kan man inte bedöma sina svaga och starka sidor. När han går i samhället och upptäcker att han måste kunna prata svenska för att klara sig, tvingar han sig själv att ta en svensk roman i handen och läsa. Det är då han känner behovet att läsa någonting, för att kunna kompensera sin svaga sida.

Jag anser att biblioteken i Sverige kan skapa en brygga mellan det svenska samhället och invandrarna. Man kan förbereda olika sorts verksamheter på biblioteket, t.ex. presentation av olika sorters folkmusik från hela världen, såsom vid musikfestivalen i Falun, som äger rum varje år. Varför inte roliga teaterpjäser eller olika seriösa föredrag med både film och stillbilder, för att öka både svenskarnas och invandrarnas kunskaper om Sverige och andra länder? Även magdans eller sagoberättelser i persisk stil kunde fylla en funktion, som "Naghghali", nämligen framträdande av en traditionell manlig berättare, som i ett tehus berättar sagorna ur *Shahnamé* (*Kungaboken*, skriven av Firdausi, ca 935-ca 1020) runt om i landet. Ett annat alternativ för att öka läsintresset bland iranier är att utnyttja den här berättartekniken, fast via radio eller TV denna gång. Vuxna, likaväl som barn, är intresserade av att höra någon läsa böcker för dem, särskilt audivisuellt. Samtidigt vill jag rekommendera att man bland reklam för olika varor i radio eller på TV, som sänds på persiska i Sverige, också gör folk bekanta med nya böcker som publiceras och t.o.m. läser en del av dem på persiska.

9. Redovisning av enkät

Detta kapitel ägnas åt att redovisa resultatet av min enkät. Först behandlas svaren på frågorna om de iranska invandrarnas/
flyktingarnas olika bakgrunder. Där efter undersöker jag om de utnyttjar de svenska bibliotekens möjligheter och får den information de behöver.

9.1 Presentation

I denna uppsats redovisar jag alltså resultaten av en empirisk undersökning i sex olika städer i Sverige våren 1996, då jag samlade in vissa data om iraniers läsvanor i Sverige, och hur ofta de utnyttjar informationstekniken inom biblioteksväsendet. Detta gjordes genom enkäter, utsända till ett urval iranska invandrare/flyktingar i Sverige. I fullt medvetande om att det inte var möjligt att genomföra en fullständig undersökning av alla slags läsning, begränsade jag studien till att i huvudsak omfatta läsning av böcker, tidskrifter och tidningar av olika slag. Undersökningen består av sex delar, nämligen:

1. *Personlig bakgrund.* Försökspersonen skulle uppge sitt kön, sin utbildning, sitt språk och sina arbetslivserfarenheter.
2. *Information om biblioteket.* Försökspersonen skulle uppge om han/hon över huvud taget har tillgång till bibliotek i sin omgivning och i jakande fall hur ofta han/hon utnyttjar det.
3. *Datorer inom biblioteket,* Försökspersonen skulle bedöma sin kunskap om och sitt användande av det datoriserade bibliotekssystemet.
4. *Böcker.* Försökspersonen skulle bedöma sitt intresse för böcker om olika ämnesområden.
5. *Personliga åsikter om böcker.* Försökspersonen skulle bedöma sin läsglädje.
6. *Tidningar/tidskrifter som du läser.* Försökspersonen skulle bedöma hur ofta han/hon läste olika sorters tidningar/tidskrifter och på vilket språk.

I slutet av varje avdelning ombads den svarande försökspersonen att kommentera sin åsikt eller tillägga något han/hon ytterligare ville framföra i anslutning till vad som redan skrivits.

Enkäten skrevs först på persiska. En version med svenska översättningar bifogades dock, eftersom vissa av försökspersonerna antingen var födda i Sverige eller kommit hit som barn eller ungdomar, och därför hade svårt att förstå frågorna på persiska.

Enkäten består av sammanlagt 62 frågor. Beroende på avdelningens frågeställningar har frågorna olika svarsalternativ.

Resultatet är dock begränsat till en liten grupp iranier, d.v.s. 71 av 110 tillfrågade personer, och är inte representativt för hela populationen av iranier bosatta i Sverige.

Totalt har 110 kopior duplicerats av enkäten. Den persiska versionen består av 5 sidor, liksom den svenska versionen. Enkäten skickades ut till 6 städer i Sverige per post, närmare bestämt 15 exemplar till Tranås, 20 till Lund, 15 till Malmö, 20 till Falun, 20 till Sundsvall och 20 till Örebro. Bortfallet blev 39 exemplar, vilket innebär att 71 (64,5%) besvarade enkäter kom mig till handa, d.v.s. 33 från kvinnor och 38 från män. För att tydliggöra resultatet jämförs i en del avdelningar av enkäten de 6 olika städerna med varandra, medan i en del andra avdelningar kvinnor jämförs generellt med män. (se tabell 2.1)

stad	utskickade	svar	bortfall	svar från män	svar från kvinnor
Falun	20	8	12	4	4
Lund	20	18	2	9	9
Malmö	15	12	3	10	2
Sundsvall	20	10	10	7	3
Tranås	15	7	8	2	5
Örebro	20	16	4	6	10
TOTALT	**110**	**71**	**39**	**38**	**33**

Tabell 2.1 Antal enkäter utskickade till olika städer i Sverige, bortfall och svar

Försökspersonernas ålder varierar mellan 12 och 64 år. Männens genomsnittsålder är 35,9 år, kvinnornas 34,3 och totalt ligger genomsnittsåldern på 35,1 år. (se tabell 2.2)

stad	kön	antal svarande	ålder från-till	genomsnitts-ålder
Falun	M	4	37-47	40
	K	4	32-44	38,2
Lund	M	9	21-64	32,8
	K	9	16-50	37,8
Malmö	M	10	33-48	37,3
	K	2	28-30	29
Sundsvall	M	7	12-50	33,3
	K	3	13-40	27,7
Tranås	M	2	35-48	41,5
	K	5	30-46	36,2
Örebro	M	6	18-49	31
	K	10	20-48	36,9
TOTALT		**71**	**12-64**	**35,1**

Tabell 2.2 Antal svarande och deras ålder i olika städer i Sverige

I Malmö kom endast 2 av 12 svar från kvinnor, men i övrigt är städerna, åldrarna och könen i stort sett lika välrepresenterade.

9.2 Redovisning av avdelning 1, Personlig bakgrund

Denna avdelning, som består av 10 frågor, belyser iraniers personliga bakgrund, d.v.s. kön, födelseår, vilken sorts utbildning de har genomgått i Iran, vilken utbildning de har genomgått i Sverige, vad som är deras nuvarande sysselsättning, vilket deras modersmål är, hur bra de läser och skriver på annat/andra språk än dem som pratas i Iran och till sist ställs frågan i vilken del av staden de bor.

Ur svaren på nuvarande sysselsättning utläste jag att de flesta iranier antingen går arbetslösa eller arbetar med något helt utanför vad de verkligen är utbildade för.

Med ledning av den sista frågan, i vilken del av staden försökspersonerna bor, fann jag att de flesta iranier som besvarade enkäterna bor inom ett område där de har tillgång till bibliotek. Därför bedömde jag just denna fråga som irrelevant att knyta an till i övriga delar av undersökningen.

stad	kön	svarade	grundskola 9 år i Iran	gymnasium 3 år i Iran	univ/högskola i Iran	grundskola 9 år i Sverige	gymnasium 3 år i Sverige	univ/högskola i Sverige	studerande/elev	arbetar inom sin utbildning	arbetar utanför sin utbildning	arbetslös
Falun	M	4	4	4	1	0	0	2	0	0	2	2
	K	4	4	4	2	0	0	2	1	0	0	3
Lund	M	9	8	4	2	4	5	4	4	1	2	2
	K	9	9	7	4	2	1	3	2	3	1	3
Malmö	M	10	10	10	5	0	0	5	1	1	3	5
	K	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2
Sundsvall	M	7	5	3	1	2	0	0	1	2	0	4
	K	3	2	1	0	1	0	0	1	0	0	2
Tranås	M	2	2	1	0	0	0	1	0	1	1	0
	K	5	5	5	0	4	2	0	0	2	0	3
Örebro	M	6	6	4	3	2	3	3	3	2	0	1
	K	10	10	10	7	1	3	4	1	3	3	3
TOTALT		**71**	**67**	**55**	**25**	**16**	**14**	**24**	**14**	**15**	**12**	**30**

Tabell 2.3
Iraniernas personliga bakgrund

Av totalt 71 försökspersoner har följande antal nedan specificerade utbildningar:

67 (94,3%) 9-årig grundskoleutbildning i Iran.
55 (77,5%) 3 års gymnasieutbildning i Iran.
25 (35,2%) en iransk akademisk utbildning från universitet/högskolor.
16 (22,5%) 9-årig grundskoleutbildning i Sverige.
14 (19,7%) 3 års gymnasieutbildning i Sverige.
24 (33,8%) en svensk akademisk utbildning från universitet/högskolor.

Försökspersonernas nuvarande sysselsättning:

14 (19,7%) är studerande/elever i Sverige vid olika universitet/högskolor/skolor.
15 (21,1%) arbetar inom det området, som de är utbildade för.
12 (16,9%) arbetar med något helt annat än vad de är utbildade för.
30 (42,3%) går arbetslösa. (se tabell 2.3)

Av de 71 försökspersonerna talar

67 (94,4%) personer persiska som modersmål, varav en del är tvåspråkiga. (se tabell 2.4)

stad	kön	svarade	inhemska språk									utländska språk					
			persiska	turkiska (ázári)	mazándárani	giláki	kurdiska	beluchiska	arabiska	armeniska	däri, peschtu, urdu	svenska	engelska	tyska	franska	rumänska	spanska
Falun	M	4	4									4	4	1			
	K	4	4	1			2					3	2				
Lund	M	9	8					1			1	7	6	3	1		
	K	9	9	1		1						8	7	1			
Malmö	M	10	9		1				2		1	10	8	2		1	
	K	2	2									2					
Sundsvall	M	7	6	2								4	1				
	K	3	3							1		2	1				1
Tranås	M	2	2									2	1				
	K	5	5									2	2				
Örebro	M	6	5	1					2			6	5				
	K	10	10									8	9		1		
TOTALT		**71**	**67**	**5**	**1**	**1**	**2**	**1**	**4**	**1**	**2**	**58**	**46**	**7**	**2**	**1**	**1**

Tabell 2.4
Inhemska och utländska språk som talas av iranier i Sverige

De utländska språk som de 71 iranska försökspersonerna kan tala är:

svenska, 58 (81,7%) personer,
engelska, 46 (64,8%) personer,
tyska, 7 (9,9%) personer,

franska, 2 (2,8%) personer,
rumänska, 1 (1,4%) person,
spanska, 1 (1,4%) person. (se tabell 2.4)

9.2.1 Kommentar

Siffrorna tyder på att ett antal iranier gått i grundskola både i Iran och Sverige, då den sammanlagda andelen utgör 94,3 + 22,5 = 116,8%.

Däremot är det inte så troligt att särskilt många gått tre år i gymnasiet både i Iran och Sverige. Den sammanlagda andelen 77,5 + 19,7 = 97,2% tyder på att nästan alla har gymnasieutbildning. I dagens Sverige, där arbetslösheten är stor och tvååriga gymnasielinjer blir treåriga program, går nästan alla ungdomar genom treårigt gymnasium. Bland något äldre svenskar och flertalet invånare i Iran, där än i dag föräldrarna måste bekosta barnens gymnasiestudier, är däremot en tre års gymnasieutbildning något exklusivt. Därför innebär siffran 97,2% för försökspersonernas andel gymnasieutbildade att de iranska invandrarna är relativt högutbildade och i Iran tillhört välavlönade kategorier i samhället.

Att 35,2% har en iransk högskoleutbildning stöder denna tolkning.

Dessa siffror kan jämföras med CIAs officiella uppgift att 1991 endast 66% av befolkningen över 15 år kunde läsa och skriva. (jfr. inledningen till kapitel 3.) Man bör dock tänka på att CIA naturligtvis kan vara partiska.

9.3 Redovisning av avdelning 2, Information om biblioteket

Denna avdelning, som består av 3 frågor och 11 delfrågor, belyser iraniers tillgång till olika typer av bibliotek i deras omgivning, d.v.s. universitetets/ högskolans bibliotek, skolans/gymnasiets/Komvux bibliotek, arbetsplatsbibliotek, folkbibliotek (huvudbibliotek/filial) och hur ofta de utnyttjar dem.

Av totalt 71 försökspersoner har

70 (98,6%) personer över huvud taget tillgång till olika bibliotek.
27 (30,0%) personer tillgång till universitets-/högskole-/skol-/arbetsplatsbibliotek.
60 (84,5%) personer tillgång till folkbibliotek: huvudbibliotek.
16 (22,5%) personer tillgång till folkbibliotek: filial. (se tabell 2.5)

Biblioteken utnyttjas med följande frekvenser:

Flera gånger per vecka: 24 (33,8%) personer, d.v.s. 17 (44,7%) män och 7 (21,2%) kvinnor.

En gång per vecka: 12 (16,9%) personer, d.v.s. 5 (13,2%) män och 7 (21,2%) kvinnor.

En gång per månad: 9 (12,6%) personer, d.v.s. 3 (7,9%) män och 6 (18,2%) kvinnor.

Flera gånger om året: 20 (28,1%) personer, d.v.s. 8 (21,1%) män och 12 (36,4%) kvinnor.

Aldrig: 6 (8,5%) personer, d.v.s. 5 (13,2%) män och 1 (3,0%) kvinna. (se tabell 2.5)

stad	kön	svarade	tillgång till bibl.	univ.-/högskole-/skol-/arbetsplatsbibl.	folkbibl.: huvudbibl.	folkbibl.: filial	Hur ofta bibl. utnyttjas av iranier i Sverige				
							flera gånger per vecka	en gång per vecka	en gång per månad	flera gånger om året	aldrig
Falun	M	4	4	1	4	0	1	1	0	1	1
	K	4	4	1	4	0	2	1	0	1	0
Lund	M	9	9	4	7	6	5	1	0	3	0
	K	9	9	4	9	2	1	2	1	5	0
Malmö	M	10	10	4	6	5	6	0	2	1	1
	K	2	2	0	2	0	0	0	0	2	0
Sundsvall	M	7	6	0	3	2	2	1	0	2	2
	K	3	3	0	3	0	1	0	0	2	0
Tranås	M	2	2	1	2	0	0	2	0	0	0
	K	5	5	1	5	0	0	1	3	0	1
Örebro	M	6	6	5	5	1	3	0	1	1	1
	K	10	10	6	10	0	3	3	2	2	0
TOTALT		**71**	**70**	**27**	**60**	**16**	**24**	**12**	**9**	**20**	**6**

Tabell 2.5 Tillgång till olika bibliotek och hur ofta bibliotek utnyttjas av iranier i Sverige

9.3.1 Kommentar

50,7% av iranierna utnyttjar biblioteket en eller flera gånger per vecka, medan endast ca 20% av Sveriges befolkning (9-79 år) hade besökt bibliotek under den senaste veckan vid Kulturrådets mätning 1991-93 (Nordberg, *Kulturbarometern* 1991-93, s. 18).

63,3% av iranierna använder biblioteket minst en gång per månad, men bara 37% av svenskarna hade besökt bibliotek under den senaste månaden. Endast barn i åldern 9-14 år och studerande hade enligt Kulturrådets undersökning i lika stor utsräckning som iranierna varit på bibliotek den senaste månaden (72 resp. 70%). Endast 50% av svenskarna med eftergymnasial utbildning hade besökt bibliotek under månaden som gått.

91,4% av iranierna utnyttjar svenska bibliotek flera gånger om året eller oftare, men bara 59% av svenskarna hade besökt bibliotek under det senaste året. Hela 94% av de svenska 9-14-åringarna hade visserligen varit på bibliotek under det senaste året, men bara 86% av de studerande och 73% av dem med eftergymnasial utbildning.

De iranska invandrare som besvarat enkäten säger sig alltså besöka svenska bibliotek mycket oftare än Sveriges befolkning i sin helhet gör. Invandrarnas höga utbildning tycks inte ensam förklara skillnaden, eftersom även svenskarna med högskoleutbildning säger sig gå mer sällan till bibliotek.

9.4 Redovisning av avdelning 3, Datorer inom biblioteket

Denna avdelning, som består av 17 frågor och 12 delfrågor, belyser iraniers kunskap om och bruk av det datoriserade bibliotekssystemet. De viktigaste frågorna gäller om man kan söka efter boktitlar, tidningar eller tidskrifter i en databas på biblioteket, BURK, LIBRIS eller Artikelsök.

stad	kön	svarade	kan jobba med datorer	kan söka i BURK/BTJ	kan söka i LIBRIS	kan söka i Artikelsök
Falun	M	4	3	0	0	0
	K	4	4	1	0	0
Lund	M	9	7	3	1	5
	K	9	4	1	1	3
Malmö	M	10	8	1	1	3
	K	2	1	0	0	0
Sundsvall	M	7	4	2	0	0
	K	3	2	0	0	0
Tranås	M	2	1	0	0	0
	K	5	2	1	1	0
Örebro	M	6	6	4	0	4
	K	10	10	2	0	2
TOTALT		**71**	**52**	**15**	**4**	**17**

Tabell 2.6
Iraniers användning av datorer på biblioteket

Av totalt 71 försökspersoner har

52 (73,2%) personer generell kunskap om hur man hanterar datorer, d.v.s. 29 (76,3%) män och 23 (69,7%) kvinnor.

15 (21,1%) personer kunskap om hur man söker i BURK, d.v.s.10 (26,3%) män och 5 (15,2%) kvinnor.

4 (5,6%) personer kunskap om hur man sökeri LIBRIS, d.v.s. 2 (5,3%) män och 2 (6,1%) kvinnor.

17 (23,9%) personer kunskap om hur man söker i Artikelsök, d.v.s. 12 (31,6%) män och 5 (15,2%) kvinnor. (se tabell 2.6)

Enligt denna undersökning har fler iranska män än kvinnor generella kunskaper om datorer och specifika om hur man söker i databaserna BURK, LIBRIS och Artikelsök. Andra undersökningar har visat att även svenska män är mer benägna att använda datorer än kvinnor.

9.5 Redovisning av avdelning 4, Böcker

Denna avdelning, som består av 3 frågor och 29 delfrågor, tydliggör inom vilka områden som iranier läser böcker. I den första frågan ville jag att försökspersonen skulle markera vilka ämnesområden vederbörande lånade och läste böcker om. I den andra frågan ville jag att försökspersonen skulle nämna fem böcker inom olika ämnen (inkl. skönlitteratur) som vederbörande nyligen lånat från biblioteket och läst. Den andra frågan skulle förtydliga svaren på den första. I den tredje frågan ville jag att försökspersonen skulle kommentera sin åsikt eller tillägga något vederbörande ytterligare ville framföra i anslutning till vad som redan skrivits. Den andra och den tredje frågan lämnades obesvarade av ungefär 85% av försökspersonerna. Därför hade jag inget annat val än att utelämna dem vid redovisningen.

Av 71 försökspersoner, d.v.s. 38 män och 33 kvinnor, sade sig följande antal personer vara intresserade av respektive ämne:

(A) *Bok- och biblioteksväsen*: 3 (4,2%) personer, nämligen 3 (7,9%) män.

(B) *Allmänt och blandat*: 42 (59,2%) personer, närmare bestämt 19 (50%) män och 23 (69,7%) kvinnor.

(C) *Religion*: 3 (4,2%) personer, 1 (2,6%) man och 2 (6,1%) kvinnor.

(D) *Filosofi och psykologi*: 22 (31,0%) personer, 10 (26,3%) män och 12 (36,4%) kvinnor.

(E) *Uppfostran och undervisning*: 20 (28,2%) personer, 6 (15,8%) män och 14 (42,4%) kvinnor.

(F) *Språkvetenskap*: 16 (22,5%) personer, 7 (18,4%) män och 9 (27,3%) kvinnor.
(G) *Litteraturvetenskap*: 12 (16,9%) personer, 8 (21,1%) män och 4 (12,1%) kvinnor.
(H) *Skönlitteratur*: 41 (57,7%) personer, 22 (57,9%) män och 19 (57,6%) kvinnor.
(I) *Konst, musik, teater och film*: 15 (21,1%) personer, 8 (21,1%) män och 7 (21,2%) kvinnor.
(J) *Arkeologi*: 3 (4,2%) personer, 2 (5,3%) män och 1 (3,0%) kvinna.
(K) *Historia*: 21 (29,6%) personer, 15 (39,5%) män och 6 (18,2%) kvinnor.
(L) *Biografi med genealogi*: 14 (19,7%) personer, 8 (21,1%) män och 6 (18,2%) kvinnor.
(M) *Etnografi, socialantropologi och etnologi*: 9 (12,7%) personer, 5 (13,2%) män och 4 (12,1%) kvinnor.
(N) *Geografi*: 5 (7,0%) personer, 1 (2,6%) man och 4 (12,1%) kvinnor.
(O) *Samhälls- och rättsvetenskap*: 7 (9,9%) personer, 3 (7,9%) män och 4 (12,1%) kvinnor.
(P) *Teknik, industri och kommunikation*: 13 (18,3%) personer, 12 (31,6%) män och 1 (3,0%) kvinna.
(Q) *Ekonomi och näringsväsen*: 8 (11,3%) personer, 5 (13,2%) män och 3 (9,1%) kvinnor.
(R) *Idrott, lek och spel*: 13 (18,3%) personer, 6 (15,8%) män och 7 (21,2%) kvinnor.
(S) *Militärväsen*: 2 (2,8%) personer, nämligen 2 (5,3%) män.
(T) *Matematik*: 5 (7,0%) personer, 3 (7,9%) män och 2 (6,1%) kvinnor.
(U) *Naturvetenskap*: 9 (12,7%) personer, 4 (10,5%) män och 5 (15,2%) kvinnor.
(V) *Medicin*: 8 (11,3%) personer, 4 (10,5%) män och 4 (12,1%) kvinnor.
(X) *Musikalier*: 0 personer (0%).
(Y) *Musikinspelningar*: 1 (1,4%) person, nämligen 1 (2,6%) man.

Det mest lästa ämnesområdet bland iranska män var *Skönlitteratur* (H), vilket 22 stycken av 38 visade intresse för att läsa. Det minst lästa ämnesområdet bland männen var *Musikalier* (X), vilket det inte fanns något intresse alls för.

Det mest lästa ämnesområdet bland iranska kvinnor var *Allmänt och blandat* (B), vilket 23 stycken av 33 visade intresse för att läsa. Det minst lästa ämnesområdet bland kvinnorna var *Musikalier* (X), vilket det inte fanns något intresse alls för. (se tabell 2.7)

Tabell 2. 7 Ämnesområden som iranier läser böcker om.

signum	ämnesområde	Falun		Lund		M lmö		Sundssvall		Tranås		Örebro		totalt antal män	procentuellt av 38 män	totalt antal kv nnor	procentuellt av 33 kvinnor	totalt antal iranier	procentuellt av 71 iranier
		M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	M	K	K	M+K	M+K
A	Bok- och biblioteksväsen	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	3	7,9%	0	0%	3	4,2%
B	Allmänt och blandat	1	3	5	5	4	0	3	2	1	4	5	9	19	50%	23	69,7%	42	59,2%
C	Religion	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	1	2,6%	2	6,1%	3	4,2%
D	Filosofi och psykologi	0	2	4	3	2	0	1	1	1	1	2	5	10	26,3%	12	36,4%	22	31,0%
E	Uppfostran och undervisning	1	2	1	2	0	0	1	1	1	3	2	6	6	15,8%	14	42,4%	20	28,2%
F	Språkvetenskap	0	1	3	2	0	0	2	0	0	3	2	3	7	18,4%	9	27,3%	16	22,5%
G	Litteraturvetenskap	0	0	1	0	3	0	1	0	0	1	3	3	8	21,1%	4	12,1%	12	16,9%
H	Skönlitteratur	2	2	5	5	7	1	1	1	1	2	6	8	22	57,9%	19	57,6%	41	57,7%
I	Konst, musik, teater och film	0	0	1	1	4	1	1	0	0	0	2	5	8	21,1%	7	21,2%	15	21,1%
J	Arkeologi	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	2	5,3%	1	3,0%	3	4,2%
K	Historia	0	0	5	1	4	0	2	1	0	1	4	3	15	39,5%	6	18,2%	21	29,6%
L	Biografi med genealogi	1	0	1	1	3	0	0	0	0	0	3	5	8	21,1%	6	18,2%	14	19,7%
M	Etnografi, socialantropologi och etnologi	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	3	3	5	13,2%	4	12,1%	9	12,7%
N	Geografi	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	2	1	2,6%	4	12,1%	5	7,0%
O	Samhälls- och rättsvetenskap	0	0	2	1	0	0	0	0	0	1	1	2	3	7,9%	4	12,1%	7	9,9%
P	Teknik, industri och kommunikationer	2	0	4	0	1	0	1	0	1	0	3	1	12	31,6%	1	3,0%	13	18,3%
Q	Ekonomi och näringsväsen	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	3	5	13,2%	3	9,1%	8	11,3%
R	Idrott, lek och spel	0	0	3	1	0	0	1	0	0	2	2	4	6	15,8%	7	21,2%	13	18,3%
S	Militärväsen	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	5,3%	0	0%	2	2,8%
T	Matematik	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	2	3	7,9%	2	6,1%	5	7,0%
U	Naturvetenskap	0	1	0	0	1	1	1	0	0	1	2	2	4	10,5%	5	15,2%	9	12,7%
V	Medicin	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	2	2	4	10,5%	4	12,1%	8	11,3%
X	Musikalier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0%	0	0%	0	0%
Y	Musikinspelningar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2,6%	0	0%	1	1,4%

9.5.1 Kommentar

Det är högst tveksamt om gemene man vet vad de olika SAB-klassifikationskoderna står för, även om koderna kompletteras med de verbala beteckningarna ("Bok och biblioteksväsen", "Allmänt och blandat" etc.). 42 iranier (59,2%) säger sig låna och läsa böcker om "Allmänt och blandat", signum B. Tänker de på uppslagsverk, årsböcker och allmänna tidskrifter, eller menar de bara att de läser böcker om lite av varje?

Den mest snarlika frågan i Kulturrådets undersökning gäller större ämnesområden. 12% av Sveriges befolkning (9-79 år) uppgav vid undersökningen 1988-89 att de under de senaste 12 månaderna läst en bok om religion/livsåskådning (Nordberg, *Kulturbarometern i detalj : Tema litteratur och bibliotek*, s. 23, översikt s. 5). Endast 4,2% av iranierna säger att de lånar och läser böcker om religion, C. Detta skulle kunna vara ett tecken på att de är mindre intresserade av religion än svenskarna. Kanske har de flytt från Iran delvis p.g.a. religiösa förföljelser och känner motvilja mot religion, eller också är de rädda för att bli förföljda om de avslöjar sitt religiösa intresse. Å andra sidan kan mycket livsåskådningslitteratur föras till avdelning D, filosofi och psykologi, vilket hela 31,0% av iranierna säger sig låna och läsa böcker om. 13% av Sveriges befolkning har under det gångna året läst en bok om psykologi eller samlevnadsfrågor. Skillnaden mellan könen är här högst påtaglig; bara 8% av männen, men hela 18% av kvinnorna har läst om detta ämne. Mycket samlevnadslitteratur och även en hel del psykologi återfinns på biblioteken under signum V, medicin, men en del finns givetvis under D, filosofi och psykologi, vilket gör en jämförelse hopplös. 31,0% av iranierna (26,3% av männen, 36,4% av kvinnorna) lånade och läste böcker om filosofi och psykologi, 11,3% (10,5% resp. 12,1%) böcker om medicin.

61% (19 + 42%) av svenskarna har läst skönlitteratur under året som gått. 57,7% av iranierna har uppgett att de lånar och läser böcker om skönlitteratur, H. (Frågeformuleringen är här oklar, men man får förmoda att svaren syftar på skönlitteraturen som sådan till skillnad från G, böcker om litteraturvetenskap, som 16,9% säger sig låna och läsa.) Skönlitteraturintresset tycks alltså lika stort hos iranierna som hos svenskarna i allmänhet.

12% av svenskarna har läst en bok om konst, kultur, eller läst biografier eller memoarer under de senaste tolv månaderna, men hela 24% av de högskoleutbildade. De iranska invandrarna har ofta högskoleutbildning, vilket kan förklara deras intresse. 21,1% lånar och läser böcker om konst, musik, teater och film, I, 19,7% böcker om biografi med genealogi, L.

23% av svenskarna har under det gångna året läst en bok om samhälle, politik, historia, geografi eller ekonomi. Denna ämnesgrupp omfattar flera

SAB-avdelningar, för vilka olika många iranier uppgett ett intresse, O, samhälls- och rättsvetenskap, 9,9%, K, historia, 29,6%, N, geografi, 7,0% och Q, ekonomi och näringsväsen, 11,3%. Att döma av hur efterfrågade bl.a. resehandböcker brukar vara på folkbibliotek, förefaller iraniernas intresse för geografi förvånansvärt litet, men något statistiskt belägg för detta kan jag inte peka på. Avdelningen Q omfattar av tradition även böcker om husdjur, matlagning m.m., och det är möjligt att fler än 11,3% skulle ha sagt sig vara intresserade av böcker med detta signum, om det varit mera allmänt känt.

Böcker om matematik säger sig 7,0% av iranierna låna och läsa, lika många som läser böcker om geografi. Matematikböcker torde vara föga efterfrågade på folkbibliotek, även om jag inte har några statistiska belägg.

26% av svenskarna har under året läst en bok om teknik eller naturvetenskap. Iraniernas intresse verkar något mindre, 18,3% lånar och läser böcker om teknik, industri och kommunikationer, P, 12,7% böcker om naturvetenskap, U.

Frågan om iranierna lånar och läser böcker om musikalier, X, eller musikinspelningar, Y, blir vilseledande, vilket kan förklara att inte en enda uppgett något intresse för noter (musikalier) och bara en för skivor (musikinspelningar). 20% av svenskarna spelar musikinstrument (och torde därmed ha intresse av noter) (Nordberg, *Kulturbarometern 1991-93*, s. 2). CD-skivor används på många håll för att locka folk till biblioteken.

Låt oss slutligen betrakta resultatet av enkäten signum för signum.

Innehållet i avdelningarna A och B är förmodligen oklart för iranierna.

C, religion, vill inte så många iranier läsa om. De flesta har haft tråkiga erfarenheter av religion i sitt hemland.

Att D, filosofi och psykologi, är så populärt beror troligen mer på ett intresse för populärpsykologi än någon djupare filosofisk läggning. Även E, uppfostran och undervisning, kan man koppla till populärpsykologi om t.ex. barnuppfostran. Piagets pedagogiska metodik är mycket populär bland iranska föräldrar.

F, språkvetenskap, är givetvis viktig för invandrare, som måste lära sig svenska. Eftersom lexikon och läroböcker i svenska för iranier ofta är bristfälliga och begränsade, föredrar många att fördjupa sig i svenska via engelskt material.

Iranierna är liksom svenskarna intresserade av skönlitteratur, H, och kan använda den för att lära sig språket. Många läser också litteraturvetenskap, G, för att få en bakgrund till skönlitteratur.

De iranska invandrarna/flyktingarna, ofta högskoleutbildade, är intresserade av kultur, d.v.s. konst, musik, teater och film, I.

J, arkeologi, är för iranierna liksom för svenskarna ett smalt ämne.

De iranska invandrarna/flyktingarna söker gärna orsakerna till maktskiftet som föranlett deras flykt i historien, K. På senare tid har många inblandade

tagit bladet från munnen och skrivit sina memoarer. Biografier, L, läses sålunda ofta för sin historieskildring. Dessa är också mycket efterfrågade på invandrarlånecentralen, enligt Ulla-Britt Nordin Siebolds. (jfr. kap. 8.1)

M, etnografi, socialantropologi och etnologi, är för de flesta iranier ett främmande ämne.

I Iran har länge saknats välskrivna geografiböcker. De som finns är nästan alltid översättningar på svårläst persiska med föråldrade uppgifter och många tryckfel. Iranierna har därför redan på lågstadiet tappat intresset för geografiböcker, N.

Ungefär detsamma gäller för samhälls- och rättsvetenskap, O.

Böcker om teknik, industri och kommunikationer, P, används förmodligen mest för studier på olika nivåer. Detsamma gäller böcker om ekonomi, Q. Få vet att man här också finner t.ex. husdjur och matlagning.

Orsakerna till intresset för R, idrott, lek och spel, är osäkra. Iranier har ett visst intresse för sport, men det kan också handla om lekar eller gåtor för barn.

Många iranier har en negativ bild av militären, som används mot folket på ett helt annat sätt än i Sverige, och därmed av militärväsen, S.

Matematiken, T, har en lång tradition i Iran, men intresset har gått i vågor. Just nu intresserar den mest studerande på olika nivåer. Samma sak gäller U, naturvetenskap, och V, medicin.

Det är mycket ovanligt att iranier spelar musikinstrument, delvis av religiösa skäl. Enligt shi'ismen är notläsning och instrumentalmusicerande inte förbjudet, men en troende rekommenderas att avhålla sig från det, d.v.s. det är "makruh". Det förklarar delvis att enligt enkäten inga iranier lånar musikalier, X.

Flertalet av de iranier som brukar lyssna på musik tycker mest om den persiska klassiska musiken eller iransk folk- och populärmusik. Sådan musik är mycket ovanlig på svenska bibliotek. Därför lånar få iranier musikinspelningar, Y.

9.6 Redovisning av avdelning 5, Personliga åsikter om böcker

Denna avdelning, som består av 9 frågor, vill tydliggöra försökspersonens personliga åsikter om böcker och vederbörandes läsglädje. Varje fråga gick ut på att bedöma hur väl ett visst påstående stämde in på försökspersonen, som fick välja mellan: 1, Ja, absolut, 2. I viss mån, 3. Inte alls.

Under utvärderingen upptäckte jag att vissa iranier inte ville besvara dessa frågor. Därför förekom en del bortfall både hos män och kvinnor, men trots allt besvarades frågorna av tillräckligt många för att resultatet skall

kunna utvärderas. Utvärderingen av varje fråga kalkyleras dock i tabell 2.8 efter den population som besvarat den aktuella frågan och inte efter hela den tidigare nämnda populationen, som består av 38 män och 33 kvinnor.

Resultatet av de olika frågorna är:

1. *Böcker är livsviktiga för mig* besvarades av 57 (80,3%) av samtliga 71 personer.
   Ja, absolut: 19 män (67,9% av de män som besvarat frågan) och 17 kvinnor (58,6% av de kvinnor som besvarat frågan).
   I viss mån: 7 (25%) män och 11 (37,9%) kvinnor.
   Inte alls: 2 (7,1%) män och 1 (3,4%) kvinna.
2. *Jag glömmer mina bekymmer när jag läser böcker* av 50 (70,4%) personer.
   Ja, absolut: 6 (22,2%) män och 12 (52,2%) kvinnor.
   I viss mån: 12 (44,4%) män och 9 (39,1%) kvinnor.
   Inte alls: 9 (33,3%) män och 2 (8,7%) kvinnor.
3. *Jag läser bara för att jag vill veta vad som händer i världen* av 52 (73,2%) personer.
   Ja, absolut: 8 (29,6%) män och 4 (16%) kvinnor.
   I viss mån: 9 (33,3%) män och 11 (44%) kvinnor.
   Inte alls: 10 (37,0%) män och 10 (40%) kvinnor.
4. *Jag läser för att inte ha långtråkigt* av 49 (69,0%) personer.
   Ja, absolut: 3 (11,1%) män och 3 (13,6%) kvinnor.
   I viss mån: 8 (29,6%) män och 3 (13,6%) kvinnor.
   Inte alls: 16 (59,3%) män och 16 (72,7%) kvinnor.
5. *Jag läser böcker för att det är spännande* av 46 (64,8%) personer.
   Ja, absolut: 7 (30,4%) män och 8 (34,8%) kvinnor.
   I viss mån: 9 (39,1%) män och 10 (43,5%) kvinnor.
   Inte alls: 7 (30,4%) män och 5 (21,7%) kvinnor.
6. *Att läsa är avkoppling för mig* av 52 (73,2%) personer.
   Ja, absolut: 7 (25%) män och 9 (37,5%) kvinnor.
   I viss mån: 14 (50%) män och 11 (45,8%) kvinnor.
   Inte alls: 7 (25%) män och 4 (16,7%) kvinnor.
7. *Jag läser alltid de mest berömda författarnas romaner* av 48 (67,6%) personer.
   Ja, absolut: 3 (12%) män och 5 (21,7%) kvinnor.
   I viss mån: 7 (28%) män och 6 (26,1%) kvinnor.
   Inte alls: 15 (60%) män och 12 (52,2%) kvinnor.
8. *Jag följer alltid de nypublicerade böckerna inom mitt ämnesområde* av 49 (69,0%) personer.
   Ja, absolut: 7 (28%) män och 1 (4,2%) kvinna.
   I viss mån: 4 (16%) män och 11 (45,8%) kvinnor.

Inte alls: 14 (56%) män och 12 (50%) kvinnor.

9. *Böckerna är min bästa vän och lärare* av 53 (74,6%) personer.
   Ja, absolut: 13 (48,1%) män och 12 (46,2%) kvinnor.
   I viss mån: 7 (25,9%) män och 14 (53,8%) kvinnor.
   Inte alls: 7 (25,9%) män och 0 (0%) kvinnor. (se tabell 2.8)

n = 71 { M 38 / K 33	kön	svarade	Procentuellt av alla männen/kvinnorna	ja, absolut	procentuellt av de män/kvinnor som besvarat frågan	i viss mån	procentuellt av de män/kvinnor som besvarat frågan	inte alls	procentuellt av de män/kvinnor som besvarat frågan
1 Böcker är livsviktiga för mig	M	28	73,6%	19	67,9%	7	25%	2	7,1%
	K	29	87,8%	17	58,6%	11	37,9%	1	3,4%
TOTALT	M K	57	80,3%	36	63,2%	18	31,6%	3	5,3%
2 Jag glömmer mina bekymmer när jag läser böcker	M	27	71%	6	22,2%	12	44,4%	9	33,3%
	K	23	69,6%	12	52,2%	9	39,1%	2	8,7%
TOTALT	M K	50	70,4%	18	36%	21	42%	11	22%
3 Jag läser bara för att jag vill veta vad som händer i världen	M	27	71%	8	29,6%	9	33,3%	10	37,0%
	K	25	75,7%	4	16%	11	44%	10	40%
TOTALT	M K	52	73,2%	12	23,1%	20	38,5%	20	38,5%
4 Jag läser för att inte ha långtråkigt	M	27	71%	3	11,1%	8	29,6%	16	59,3%
	K	22	66,6%	3	13,6%	3	13,6%	16	72,7%
TOTALT	M K	49	69,0%	6	12,2%	11	22,4%	32	65,3%
5 Jag läser böcker för att det är spännande	M	23	60,5%	7	30,4%	9	39,1%	7	30,4%
	K	23	69,5%	8	34,8%	10	43,5%	5	21,7%
TOTALT	M K	46	64,8%	15	32,6%	19	41,3%	12	26,1%
6 Att läsa är avkoppling för mig	M	28	73,6%	7	25%	14	50%	7	25%
	K	24	72,7%	9	37,5%	11	45,8%	4	16,7%
TOTALT	M K	52	73,2%	16	30,8%	25	48,1%	11	21,2%
7 Jag läser alltid de mest berömda författarnas romaner	M	25	65,7%	3	12%	7	28%	15	60%
	K	23	69,6%	5	21,7%	6	26,1%	12	52,2%
TOTALT	M K	48	67,6%	8	16,7%	13	27,1%	27	56,2%
8 Jag följer alltid de nypublicerade böckerna inom mitt ämnesområde	M	25	65,7%	7	28%	4	16%	14	56%
	K	24	72,7%	1	4,2%	11	45,8%	12	50%
TOTALT	M K	49	69,0%	8	16,3%	15	30,6%	26	53,1%
9 Böckerna är min bästa vän och lärare.	M	27	71%	13	48,1%	7	25,9%	7	25,9%
	K	26	78,7%	12	46,2%	14	53,8%	0	0%
TOTALT	M K	53	74,6%	25	47,2%	21	39,6%	7	13,2%

Tabell 2.8 Iraniers personliga åsikter om böcker

9.6.1 Kommentar

Intresset för böcker i allmänhet verkar mycket större hos iranierna än hos svenskarna. 36 (63,2%) av 57 iranier som besvarat frågan uppger att de absolut instämmer med påståendet att böcker är livsviktiga för dem. 31,6% säger att de i viss mån instämmer och 5,3% inte alls. Detta kan jämföras med att endast 10% av svenskarna uppgav att deras intresse för litteratur var mycket stort (Nordberg, *Kulturbarometern i detalj : Tema litteratur och bibliotek*, s. 2). 63% av svenskarna hade ett måttligt stort, ganska stort eller mycket stort intresse för litteratur, 37% ett mycket litet eller ganska litet intresse för litteratur.

9.7 Redovisning av avdelning 6, Tidningar/tidskrifter som du läser

Denna avdelning består av 2 delar. Den första delen omfattar 15 frågor som vill tydliggöra försökspersonens intresse för tidningar och tidskrifter som han/hon brukar läsa. För att beskriva hur ofta han/hon läser tidningar av 15 olika typer, fick försökspersonen välja mellan fyra svarsalternativ:
1. Dagligen, 2. Varje månad, 3. Varje år, 4. Aldrig. Den andra delen, d.v.s. den 16:e frågan, vill förklara på vilket språk försökspersonen läser dessa tidningar/tidskrifter.

Under utvärderingen upptäckte jag att vissa iranier inte ville besvara dessa frågor. Därför förekom en del bortfall både hos män och kvinnor, men trots allt besvarades frågorna av så många att resultatet kan utvärderas. Utvärderingen för varje fråga kalkylerades dock efter den population som besvarat den aktuella frågan och inte efter hela den tidigare nämnda populationen, som består av 38 män och 33 kvinnor.

Resultatet av de olika frågorna är:

1. *Dags- och kvällstidningar* besvarades av 67 (94,4%) av samtliga 71 försökspersoner.
   Läser dagligen: 13 män (36,1% av de män som besvarat frågan) och 5 kvinnor (16,1% av de kvinnor som besvarat frågan).
   Läser varje månad: 10 (27,8%) män och 15 (48,4%) kvinnor.
   Läser varje år: 13 (36,1%) män och 11 (35,5%) kvinnor.
   Läser aldrig: 0 (0%) män och 0 (0%) kvinnor.
2. *Idrottstidningar* besvarades av 56 (78,9%) personer.
   Läser dagligen: 5 (15,6%) män och 0 (0%) kvinnor.
   Läser varje månad: 8 (25%) män och 3 (12,5%) kvinnor.
   Läser varje år: 10 (31,2%) män och 7 (29,2%) kvinnor.

Läser aldrig: 2 (28,1%) män och 14 (58,3%) kvinnor.

3. *Kriminalberättelser och deckarserier* av 47 (66,2%) personer.
   Läser dagligen: 0 (0%) män och 1 (4%) kvinna.
   Läser varje månad: 1 (4,5%) man och 1 (4%) kvinna.
   Läser varje år: 4 (18,2%) män och 9 (36%) kvinnor.
   Läser aldrig:17 (77,3%) män och 14 (56%) kvinnor.
4. *Medlemstidningar, d.v.s. fackföreningsorgan, kundtidningar, personaltidningar, föreningstidningar, religiösa tidningar, politiska tidningar och hobbytidningar* a / 49 (69,0%) personer.
   Läser dagligen: 2 (8%) män och 1 (4,2%) kvinna.
   Läser varje månad: 4 (16%) män och 2 (8,3%) kvinnor.
   Läser varje år: 11 (44%) män och 8 (33,3%) kvinnor.
   Läser aldrig: 8 (32%) män och 13 (54,2%) kvinnor.
5. *Modetidningar* av 52 (73,2%) personer.
   Läser dagligen: 2 (8%) män och 4 (14,8%) kvinnor.
   Läser varje månad: 0 (0%) män och 7 (25,9%) kvinnor.
   Läser varje år: 6 (24%) män och 11 (40,7%) kvinnor .
   Läser aldrig: 17 (68%) män och 5 (18,5%) kvinnor.
6. *Motortidningar och motortidskrifter* av 50 (70,4%) personer.
   Läser dagligen: 4 (14,8%) män och 0 (0%) kvinnor.
   Läser varje månad: 3 (11,1%) män och 0 (0%) kvinnor.
   Läser varje år: 10 (37,0%) män och 0 (0%) kvinnor.
   Läser aldrig: 10 (37,0%) män och 23 (100%) kvinnor.
7. *Serietidningar för barn* av 51 (71,8%) personer.
   Läser dagligen: 1 (4,3%) man och 2 (7,1%) kvinnor.
   Läser varje månad: 2 (8,7%) män och 6 (21,4%) kvinnor.
   Läser varje år: 8 (34,8%) män och 13 (46,4%) kvinnor.
   Läser aldrig: 12 (52,2%) män och 7 (25%) kvinnor.
8. *Sextidningar* av 50 (70,4%) personer.
   Läser dagligen: 1 (4%) man och 0 (0%) kvinnor.
   Läser varje månad: 1 (4%) man och 0 (0%) kvinnor.
   Läser varje år: 9 (36%) män och 2 (8%) kvinnor.
   Läser aldrig: 14 (56%) män och 23 (92%) kvinnor.
9. *Skämttidningar* av 53 (74,6%) personer.
   Läser dagligen: 1 (4%) man och 3 (10,7%) kvinnor.
   Läser varje månad: 4 (16%) män och 3 (10,7%) kvinnor.
   Läser varje år: 12 (48%) män och 14 (50%) kvinnor.
   Läser aldrig: 8 (32%) män och 8 (28,6%) kvinnor.
10. *Tekniktidningar* av 53 (74,6%) personer.
    Läser dagligen:4 (13,8%) män och 0 (0%) kvinnor.
    Läser varje månad: 10 (34,5%) män och 0 (0%) kvinnor.
    Läser varje år: 13 (44,8%) män och 7 (29,2%) kvinnor.

nr	Tidningar/tidskrifter	kön	svarade	procentuellt av alla männen/kvinnorna	dagligen	procentuellt av de män/kvinnor som besvarat frågan	varje månad	procentuellt av de män/kvinnor som besvarat frågan	varje år	procentuellt av de män/kvinnor som besvarat frågan	aldrig	procentuellt av de män/kvinnor som besvarat frågan
1	Dags- och kvälls-tidningar	M	36	94,7%	13	36,1%	10	27,8%	13	36,1%	0	0%
		K	31	93,9%	5	16,1%	15	48,4%	11	35,5%	0	0%
2	Idrottstidningar	M	32	84,2%	5	15,6%	8	25%	10	31,2%	9	28,1%
		K	24	72,7%	0	0%	3	12,5%	7	29,2%	14	58,3%
3	Kriminalberättelser och deckarserier	M	22	57,9%	0	0%	1	4,5%	4	18,2%	17	77,3%
		K	25	75,8%	1	4%	1	4%	9	36%	14	56%
4	Medlemstidningar, d.v.s. fackföreningsorgan, kund-tidningar, personaltidningar, föreningstidningar, religiösa tidningar, politiska tidningar och hobbytidningar	M	25	65,8%	2	8%	4	16%	11	44%	8	32%
		K	24	72,7%	1	4,2%	2	8,3%	8	33,3%	13	54,2%
5	Modetidningar	M	25	65,8%	2	8%	0	0%	6	24%	17	68%
		K	27	81,8%	4	14,8%	7	25,9%	11	40,7%	5	18,5%
6	Motortidningar och motortidskrifter	M	27	71,1%	4	14,8%	3	11,1%	10	37,0%	10	37,0%
		K	23	69,7%	0	0%	0	0%	0	0%	23	100%
7	Serietidningar för barn	M	23	60,5%	1	4,3%	2	8,7%	8	34,8%	12	52,2%
		K	28	84,8%	2	7,1%	6	21,4%	13	46,4%	7	25%
8	Sextidningar	M	25	65,8%	1	4%	1	4%	9	36%	14	56%
		K	25	75,8%	0	0%	0	0%	2	8%	23	92%
9	Skämttidningar	M	25	65,8%	1	4%	4	16%	12	48%	8	32%
		K	28	84,8%	3	10,7%	3	10,7%	14	50%	8	28,6%
10	Tekniktidningar	M	29	76,3%	4	13,8%	10	34,5%	13	44,8%	2	6,9%
		K	24	72,7%	0	0%	0	0%	7	29,2%	17	70,8%
11	Tidningar med heminredningsråd och skötsel av trädgård och villor	M	26	68,4%	0	0%	5	19,2%	11	42,3%	10	38,5%
		K	31	93,9%	2	6,5%	5	16,1%	14	45,2%	10	32,3%
12	Tidningar med information och kultur	M	29	76,3%	3	10,3%	8	27,6%	11	37,9%	7	24,1%
		K	29	87,9%	1	3,4%	7	24,1%	15	51,7%	6	20,7%
13	Tidningar med kärlekshistorier/noveller	M	24	63,2%	1	4,2%	1	4,2%	9	37,5%	13	54,2%
		K	26	78,8%	2	7,7%	4	15,4%	14	53,8%	6	23,1%
14	Tidningar med rymdfärder och science fiction	M	26	68,4%	1	3,8%	2	7,7%	9	34,6%	14	53,8%
		K	27	81,8%	0	0%	0	0%	3	11,1%	24	88,9%
15	Tidningar med äventyrsberättelser	M	25	65,8%	0	0%	3	12%	7	28%	15	60%
		K	25	75,8%	1	4%	2	8%	14	56%	8	32%
Genomsnitt män/ kvinnor som läser varje tidningstyp n = 71 { M 38 / K 33		M	26,6	70%	2,5	9,5%	4,1	15,5%	9,5	35,8%	10,4	39,1%
		K	26,5	80,2%	1,5	5,5%	3,7	13,9%	9,5	35,8%	11,9	44,8%

Tabell 2.9 Tidningar/tidskrifter som iranier läser

Läser aldrig: 2 (6,9%) män och 17 (70,8%) kvinnor.

11. *Tidningar med heminredningsråd och skötsel av trädgård och villor* av 57 (80,3%) personer.
    Läser dagligen: 0 (0%) män och 2 (6,5%) kvinnor.
    Läser varje månad: 5 (19,2%) män och 5 (16,1%) kvinnor.
    Läser varje år: 11 (42,3%) män och 14 (45,2%) kvinnor.
    Läser aldrig: 10 (38,5%) män och 10 (32,3%) kvinnor.
12. *Tidningar med information och kultur* av 58 (81,7%) personer.
    Läser dagligen: 3 (10,3%) män och 1 (3,4%) kvinna.
    Läser varje månad: 8 (27,6%) män och 7 (24,1%) kvinnor.
    Läser varje år: 11 (37,9%) män och 15 (51,7%) kvinnor.
    Läser aldrig: 7 (24,1%) män och 6 (20,7%) kvinnor.
13. *Tidningar med kärlekshistorier/noveller* av 50 (70,4%) personer.
    Läser dagligen: 1 (4,2%) man och 2 (7,7%) kvinnor.
    Läser varje månad: 1 (4,2%) man och 4 (15,4%) kvinnor.
    Läser varje år: 9 (37,5%) män och 14 (53,8%) kvinnor.
    Läser aldrig:13 (54,2%) män och 6 (23,1%) kvinnor.
14. *Tidningar med rymdfärder och science fiction* av 53 (74,6%) personer.
    Läser dagligen: 1 (3,8%) man och 0 (0%) kvinnor.
    Läser varje månad: 2 (7,7%) män och 0 (0%) kvinnor.
    Läser varje år: 9 (34,6%) män och 3 (11,1%) kvinnor.
    Läser aldrig:14 (53,8%) män och 24 (88,9%) kvinnor.
15. *Tidningar med äventyrsberättelser* av 50 (70,4%) personer.
    Läser dagligen: 0 (0%) män och 1 (4%) kvinna.
    Läser varje månad: 3 (12%) män och 2 (8%) kvinnor.
    Läser varje år: 7 (28%) män och 14 (56%) kvinnor.
    Läser aldrig: 15 (60%) män och 8 (32%) kvinnor.

Av totalt 71 försökspersoner svarade 26 6 (70%) män av 38 och 26,5 (80,2%) kvinnor av 33 på var och en av dessa frågor. Det visar sig att av de manliga deltagarna genomsnittligt 2,5 (9,5%) män dagligen, 4,1 (15,5%) varje månad, 9,5 (35,8%) varje år och 10,4 (39,1%) aldrig läser några tidningar/tidskrifter av en given sort. Av de kvinnliga deltagarna visar det sig att genomsnittligt 1,5 (5,5%) kvinnor dagligen, 3,7 (13,9%) varje månad, 9,5 (35,8%) varje år och 11,9 (44,8%) aldrig läser tidningar/tidskrifter av en given sort. (se tabell 2.9)

16. I den andra delen ville jag få veta på vilket språk försökspersonen läser dessa tidningar/tidskrifter. Han/hon fick välja ett eller flera av åtta svarsalternativ: 1. persiska, 2. svenska, 3. engelska, 4. franska, 5. tyska, 6. italienska, 7. spanska, 8. annat språk.

Resultatet av den här delen visar att av de 71 försökspersonerna
59 (83,1%) läser tidningar/tidskrifter på svenska, d.v.s. 29 (76,3%) män och 30 (90,9%) kvinnor.
54 (76,1%) på persiska, d.v.s. 25 (65,8%) män och 29 (87,9%) kvinnor.
14 (19,7%) på engelska, d.v.s. 11 (28,9%) män och 3 (9,1%) kvinnor.
Bara 1 (2,6%) man på beluchiska, 1 (2,6%) man på franska och 1 (2,6%) man på tyska. (se tabell 2.10)

språk	kön	antal	procentuellt
persiska	M 38	25	65,8%
	K 33	29	87,9%
beluchiska	M 38	1	2,6%
	K 33	0	0%
svenska	M 38	29	76,3%
	K 33	30	90,9%
engelska	M 38	11	28,9%
	K 33	3	9,1%
franska	M 38	1	2,6%
	K 33	0	0%
tyska	M 38	1	2,6%
	K 33	0	0%

Tabell 2.10 Språk på vilka iranierna läser tidningar/tidskrifter

9.7.1 Kommentar

Uppgifterna om iraniernas intresse för tidningar/tidskrifter är tyvärr svåra att jämföra med Kulturrådets statistik över tidskrifts- och serietidningsläsande (Nordberg, *Kulturbarometern i detalj*, s. 8-9), eftersom indelningen är helt olika.

1988-89 hade 51% av svenska män och 41% av kvinnorna läst en serietidning under det senaste året. 47,8% (100-52,2%) av de iranska männen och 75% av kvinnorna läser serietidningar *för barn* varje år eller oftare. 3-11% av svenskarna hade läst en kulturtidskrift av en av de nämnda kategorierna: musik 7%, teater/dans 3%, litteratur 5%, konst/film/foto 11% och hembygdsfrågor 4%. Av iranierna läser 75,9% av männen och 79,3% av kvinnorna årligen eller oftare tidningar med information och kultur. Denna tidningstyp omfattar förvisso alla de fem nämnda kategorierna av kulturtidskrift, men också mycket mer. Den enda någorlunda säkra slutsatsen man kan dra av jämförelser mellan kulturrådets statistik och min enkät är alltså att det är nästan dubbellt så vanligt att iranska kvinnor läser

serietidningar som att svenskar gör det. Kanske är skillnaden ännu större, om man undersöker också iranska kvinnors läsning av serier för vuxna.

Man kan få intrycket att iranier föredrar lättlästa tidningar/tidskrifter. Endast 36,1% av männen och 16,1% av kvinnorna läser dagligen en dagstidning. 81,5% av kvinnorna (och 32% av männen) läser årligen eller oftare modetidningar, 63% av männen (och 0% av kvinnorna) motortidningar och -tidskrifter, 44% av männen (och 8% av kvinnorna) sextidningar, 68% av männen och 71,4% av kvinnorna skämttidningar, 93,1% av männen (och 29,2% av kvinnorna) tekniktidningar, 71,9% av männen (och 41,7% av kvinnorna) idrottstidningar, 61,5% av männen och 67,7% av kvinnorna tidningar med heminredningsråd och skötsel av trädgård och villor. De kraftiga könsskillnaderna, som ovan markerats med parenteser, har säkert sina motsvarigheter bland svenskar. De uppräknade tidskrifterna kan förvisso innehålla svåra facktermer, men stora delar av innehållet kan man tillgodogöra sig med hjälp av bilder, tabeller etc.

10. Slutdiskussion och analys

Irans historia under de senaste 2500 åren är fylld av stora omvälvningar:

1. På 800-talet f. Kr. kom mederna, som var ett ryttarfolk, till dåvarande Persien, där de tillsammans med de bofasta perserna utgjorde det ariska folket. Detta folk kom att ge namn åt landet, Ariyanam = Ariernas land, Iran.
2. På 500-talet f. Kr. störtade den persiska släkten Akhemeniderna mederna från makten.
3. 331 f. Kr. erövrade Alexander den store Iran, som kom att styras av greker fram till 200-talet f. Kr.
4. På 200-talet kom arsakiderna, en parthisk släkt, till makten, som de behöll i ca 350 år. De byggde upp en stormakt av persiskt slag.
5. 200-651 e. Kr. styrde sasaniderna, en persisk släkt.
6. 651-1000-talet styrde araberna.
7. 1000-1230 regerade turkmenerna, som följdes av mongolerna 1230-1335. Dessa fortsatte formellt att regera fram till 1400-talet, men den verkliga makten låg då hos diverse småkungar.
8. 1400-1700-talet styrde safaviderna, en turkisk släkt, som skapade shi'ismen.
9. 1735-1900-talet hade åter småkungar den verkliga makten.
10. 1900-1921 kom qâdjârerna, en turkisk släkt, till makten.
11. 1921-1979 styrde den persiska Páhlávi-dynastin: 1921-41 Reza-Shah, 1941-79 Mohammad-Reza-Shah, Irans sista kung.
12. 1979-1989 styrde en islamisk regering under imam Khomeini. 1980-1988 pågick ett krig Irak-Iran.
13. Sedan 1989 är Irans anlige ledare Khameneï.

I Iran bor i dag ett tjugotal folkgrupper med var sitt språk. Ca 98% av befolkningen är muslimer. Den stora majoriteten (ca 85% av invånarna) är shi'iter och 13% är sunniter. Här finns även ett litet antal zoroastrister, kristna, judar och bahaïer.

Den iranska historien har alltså i stor utsträckning kommit att handla om strider mellan de olika folkgrupperna och religionerna. Den stora grupp som kommit segrande ur de senaste striderna är perserna. Liksom när mederna fick makten över Iran på 800-talet f. Kr., eller araberna i mitten av 600-talet e. Kr., har andra delar av befolkningen känt sig utstötta och hotade av den rådande regimen. Samtidigt som Irans historia i sin helhet varit fylld av strider och maktkamp, hade en lång tid av fred föregått Irak-kriget. Iran deltog, liksom Sverige, varken i 1:a eller 2:a världskriget. Den stora armén

som Iran trots detta länge uppehållit försvagades kraftigt, då efter revolutionen många generaler avrättades, och andra militärstrateger flydde ut ur landet. Saddam Hussein har sagt att han räknade med att Irak skulle kunna erövra södra delen av Iran på sex dygn. Detta visade sig dock vara en katastrofal felbedömning, och under de följande åtta åren flydde enligt obekräftade uppgifter ca 3 miljoner iranier från sitt hemland.

Många iranier flydde till Sverige, som var känt som ett land med generös flyktingpolitik och stor tolerans för oliktänkande, där religioner länge haft en underordnad roll. Just det faktum att Sverige var och är så olikt Iran, som bidragit till att iranierna flyttade hit, gjorde det också mycket svårt, åtminstone till en början, för dem att finna sig till rätta här. Vi har sett att den iranska kulturen, d.v.s. traditionen, språket, familjestrukturen etc., kolliderade med den svenska. Resultatet blir att den iranske invandraren hamnar i en krissituation, och det kan ta mycket lång tid innan han/hon blir kvitt detta trauma och acklimatiserar sig.

Det är sällsynt att iranier vet särskilt mycket om Sverige när de kommer hit. Därför är det svårt att veta vad förkunskaperna har för betydelse för acklimatiseringen. Yngre invandrare har ofta lättare att anpassa sig, vilket kan bero på att de fortfarande håller på att bygga upp sina förkunskaper när de kommer hit.

Givetvis måste invandrare lära sig sitt nya hemlands språk, för att över huvud taget kunna fungera i det nya samhället och den nya kulturen. Det räcker inte att kunna de vanligaste orden och den mest elementära grammatiken. Bakom alla språkets uttryck ligger en hel begreppsvärld, som för en iranier i Sverige är fullkomligt främmande till sitt väsen.

Vi har funnit att de iranska invandrarna, trots sin höga utbildning, har en viss förkärlek för lättlästa tidskrifter framför tidningar med ett mera komplicerat språk. Visserligen läser en stor majoritet ibland tidningar på persiska, men det är troligt att de flesta tidningar de har tillgång till är på svenska. Färska persiska dagstidningar är t.ex. svåra att få tag i, och är dessutom ofta partiska för någon av sidorna i de pågående konflikterna i Iran. Således hänvisas de till svenska dagstidningar, som i allmänt har ett ganska avancerat språk, och följden blir att endast ca 30% av männen och 16% av kvinnorna läser en dagstidning varje dag. Däremot läser 93,1% av männen tekniktidningar och 81,5% av kvinnorna modetidningar. Utan tvivel har språksvårigheterna förstärkt en trend, som i och för sig kan anas även hos svenskar, om än i mer begränsad omfattning, nämligen förkärleken för lättillgängliga nyheter och nöjen framför komplicerade analyser.

Familjestrukturen är i Iran ännu viktigare. Traditionellt har mannen varit familjens naturliga centrum, och äktenskapet har varit resultatet av en överenskommelse mellan de båda föräldrar på initiativ av mannens föräldrar. Kvinnans uppgifter i familjen har oftast kretsat kring hemmet och barnen,

medan mannens varit att försörja familjen, sköta kontakterna med myndigheterna och planera för familjens framtid. När familjen kommer till Sverige, kan kvinnan fortfarande sköta sina gamla uppgifter utan större problem, medan mannen får svårt att försörja familjen, främst p.g.a. arbetslösheten, svårt att sköta kontakterna med myndigheterna, eftersom han inte kan språket och inte lärt sig myndigheternas organisation, och svårt att planera familjens framtid, eftersom han saknar egen inkomst och samhället är honom fullkomligt främmande. Följden blir att hustrun förlorar sin respekt för mannen, samtidigt som hon i det svenska samhället ser att kvinnor kan förvärvsarbeta, eller få bidrag, och leva oberoende av mannen. Därför skiljer sig många iranska par i Sverige. De kan sedan bygga upp nya familjer i enlighet med den svenska familjestrukturen. En del intellektuella i Iran har själva kunnat välja att gifta sig med varandra, och varit så självständiga, att de i Sverige kunnat anpassa sig efter den svenska familjestrukturen.

För att smälta in i det svenska samhället måste invandrarna lära känna den svenska kulturen såväl som samhället. Spridda intryck får naturligtvis invandraren från allt han/hon upplever i Sverige, iakttagelser på gatan, samtal med svenskar, TV-program etc. För att få en helhetsbild behövs dock något mera. Biblioteken har här en viktig uppgift i att förse invandrare med böcker, tidningar och annat material som presenterar Sverige och svenskarna. Problemet är att invandraren har mycket skiftande behov av information beroende på sin egen bakgrund. För att förklara för en iranier hur den svenska kulturen skiljer sig från den iranska måste man känna till också den iranska. Det kan vara svårt för varje bibliotek att hålla sig med bibliotekarier som är insatta i alla främmande kulturer som invandrarna representerar.

Likaså är många iranier generellt obekanta med svenskt biblioteksväsende. Biblioteken i Iran fungerar inte som de i Sverige. Iranierna är inte vana att gå till bibliotek, utan köper oftare sina böcker, så länge de bor i Iran, eftersom biblioteken av politiska och ekonomiska skäl i stor utsträckning saknar aktuella böcker.

Min enkät har visat att de iranska invandrarna i Sverige, som ofta är högutbildade, blir flitiga biblioteksbesökare. Många studerar och andra har gott om tid p.g.a. arbetslösheten. När de kommer till Sverige och börjar läsa svenska, blir de ofta rekommenderade att söka litteratur på biblioteket. Väl där blir de positivt överraskade, efter sina dåliga erfarenheter av bibliotek i Iran, och lär sig snabbt att de kan få information, låna/hyra videofilmer etc. där.

Min enkät har också visat att iranier delvis använder bibliotek på ett annat sätt än svenskar. De iranska invandrarnas upplevelser i hemlandet och vid flytten till Sverige har gjort dem intresserade av historia, biografier och

språkvetenskap, men motvilliga att läsa om religion och militärväsen. Eftersom böckerna om geografi och samhällsvetenskap varit språkligt och innehållsmässigt undermåliga i Iran, är iraniernas intresse för dessa ämnen begränsat när de kommer till Sverige. Eftersom få iranier spelar instrument, lånar de sällan noter. Brist på iransk musik på svenska bibliotek förklarar att de sällan lånar musik. De iranska invandrarna är vidare ofta högutbildade och liksom högutbildade svenskar intresserade av konst, musik, teater och film (med reservation för musik). Deras intresse för litteraturvetenskap förefaller stort, vilket i så fall kan förklaras på samma sätt. Många av dem studerar, och läser i detta syfte matematik, ekonomi, medicin, naturvetenskap och teknik. Liksom svenskarna är de i allmänhet obekanta med bok- och biblioteksväsen, arkeologi, etnologi och förmodligen allmänt och blandat. Intresset för psykologi, uppfostran och skönlitteratur har de också gemensamt med svenskarna. Deras inställning till idrott, lek och spel är oklar.

De iranska männens intresse för tidskrifter skiljer sig från kvinnornas på ungefär samma sätt som de svenska männens från kvinnornas, d.v.s. männen läser t.ex. mer om teknik, bilar och idrott, medan kvinnorna läser mer om mode och kärlek. Vad böckerna beträffar är sådana skillnader mindre påtagliga (möjligen med undantag för P, teknik).

Trots att biblioteken kan hjälpa iranierna med mycket, främst olika typer av information, kan de inte engagera sig i iraniernas specifika problem mer än på ett ytligt plan. För att hjälpa till med sådant skulle det behövas en demokratisk organisation med inriktning just på iranska invandrare i Sverige och med statligt bidrag. Denna organisation skulle gratis informera alla iranska invandrare/flyktingar, utan krav på medlemskap, om sina aktiviteter. Dessa kunde omfatta kurser på persiska i alla möjliga ämnen, uppsökande verksamhet för att aktivera isolerade iranier, konserter med iransk musik, presentation av lagar, bestämmelser och institutioner som har särskilt intresse för iranierna, egna TV- och radioprogram etc. Allt skulle anordnas över hela landet och förutom alla andra syften verka för att iranska invandrare skulle kunna träffas.

11. Sammanfattning

Denna uppsats har studerat iranska invandrares situation i Sverige, med särskild inriktning på deras användning av bibliotek.

För att uppnå detta har jag använt både en kvalitativ och en kvantitativ metod. Den kvalitativa byggde på en analys av de iranska invandrarnas problem utifrån Irans historia och den speciella krissituation som invandrare hamnar i. Denna analys utgick från litteratur i dessa ämnen, och bekräftades av intervjuer med åtta iranska invandrare och cheferna för två institutioner som specialiserat sig på biblioteksservice till invandrare. Den kvantitativa metoden gick ut på att genomföra och analysera en enkät, i vilken iranska invandrare fick beskriva sitt biblioteksanvändande.

En översikt över Irans historia visar att ett antal olika folkgrupper under landets 10 000 år långa historia, eller åtminstone under de senaste 2 500 åren, ständigt stridit om makten. I vårt århundrade ledde framför allt revolutionen och kriget med Irak till att många iranier utvandrade till bl.a. Sverige.

Alla invandrare drabbas av en kulturkollision, när den kultur de vuxit upp med konfronteras med det nya landets kultur. Kulturkollisionen blir särskilt svår när de båda kulturerna är så olika som den iranska och den svenska. Den leder ofta till en krissituation. Man skiljer normalt mellan två sorters kriser, traumatiska kriser och utvecklings- eller livskriser. Medan utvecklingskriser följer på problem som kan sägas tillhöra det normala livet, om än de kan kännas outhärdliga, orsakas traumatiska kriser av helt oväntade problem, som inte går att koppla till vad man tidigare upplevt. Invandraren drabbas i första hand av en traumatisk kris. För att komma ur den måste han/hon genomgå fyra faser:

1. Chockfasen, då man vägrar erkänna att något hänt.
2. Reaktionsfasen, då den drabbade får upp ögonen för vad som hänt och frågar sig 'varför?'.
3. Reparationsfasen, då man successivt accepterar verkligheten och inriktar sig på att göra det bästa av den.
4. Nyorienteringsfasen, då man inte bara accepterat den traumatiska händelsen, utan också kan dra nytta av erfarenheten i sitt fortsatta liv.

Vi har sett att språket och familjestrukturen är två viktiga delar av den främmande kulturen, som invandrarna/flyktingarna måste lära sig bemästra.

En enkät, besvarad av 71 iranier i sex svenska städer, visar att iranierna i Sverige är högutbildade och flitiga biblioteksbesökare. Iranierna förefaller mindre intresserade av religion än svenskarna, liksom av geografi, men mer

intresserade av konst, musik, teater och film. Få iranier läser en dagstidning varje dag, och bland tidskrifter föredrar de lättlästa sådana, som serietidningar, modetidningar och tekniktidningar. Enkäten visar inga anmärkningsvärda skillnader mellan iranska män och kvinnor.

12. Referenser

12.1 Skriftliga källor

Ahlstrand, Sixten, *Läs- och lånevanor av facklitteratur på spanska bland spansktalande låntagare : specialarbete.* - Borås : Högskolan i Borås, 1988. - 25 s.

Archontoulis, Nicos, *De kroppsliga symptomens dolda budskap : en studie av invandringen som kris* / Nicos Archontoulis, Svetlana Stojanovic. - Göteborg : Göteborgs psykologiska institution, 1985. - 53 s.

Bauder, Ingegerd, "Iran under shaher och mullor : Irans historia under 2500 år" // *Inte bara Shi'a : en bok om Iran och dess minoriteter.* - Stockholm : Gidlund, 1992, s. 5-101

Bonniers lilla uppslagsbok. - 5. uppl. - Stockholm : Bonnier, 1989

Bronner, Kerstin, *Iranska flyktingar i Sverige : C-uppsats i metodik.* - Sköndal : Sköndalsinstitutet, 1986. - 32 s.

Carlson, Bo Kage, *Vår tid : samhällskunskap för gymnasieskolan* / Bo Kage Carlson, Lars Eriksson. - Stockholm : Plusboken, Natur och Kultur, 1993. - 432 s.

CIA, [offentlig information på Internet om olika länder]. - Adress: (http:// www.odci.gov/cia/publications/95fact/ir.html). - [uppgifterna inhämtade 96-10-30.]

Cullberg, Johan, *Kris och utveckling*. - 2. uppl. - Stockholm : Natur och Kultur, 1983 - 171 s.

Ek, Sven B., "Kultur och det kulturella kapitalet" // *Meddelanden, Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet.* - 1987 : 8, s. 6-7

Ellis, Henry C., *Fundamentals of human memory and cognition* / Henry C. Ellis, R. Reed Hunt. - 4. ed. - Dubuque, Iowa : Wm. C. Brown, 1983

En gång invandrare, alltid invandrare? : medieförsörjning till personer med utländsk bakgrund / red. Boris J. Ukotic. - Lund : Universitetsförlaget, 1990. - 158 s.

Fashahi, Mohammad-Reza, *Az Gatha-ha ta Mashrutiyyat* (Från Gatha till konstitutionen). - 2. uppl. - Teheran : Gutenberg förl., 1354 (1975)

Focus uppslagsbok : det stora illustrerade bildnings- och uppslagsverket. - 2. uppl. - Stockholm : Almqvist & Wiksell, 1958

Lönnroth, Lars, "Kulturarvet som kulturell kapital" // *Kulturen vi ärvde*. - Stockholm : Forskningsrådsnämnden, 1988. - (Rapport ; 8), s. 32

Moïn, Mohammad, *Farhang-i Moïn* (Moïns persiska uppslagsbok). - 5. uppl. - Teheran : Amir-Kabir, 1362 (1983)

Nordberg, Jan, *Kulturbarometern i detalj* : *Tema litteratur och bibliotek* / Jan Nordberg, Göran Nylöf. - Stockholm : SR/Statens Kulturråd, 1990

Nordberg, Jan, *Kulturbarometern* / Jan Nordberg, Göran Nylöf. - Stockholm : Statens Kulturråd, 1991-1993

Nordström, Sonja, *Iranier* : *en broschyr om Iran och iranier i Sverige*. - 3., rev. uppl. - Norrköping : Statens invandrarverk, 1988. - 23 s. + bil. (4 s.)

Norstedts svenska ordbok. - 2. uppl. - Stockholm : Norstedt, 1992

Norstedts uppslagsbok. - 8. uppl. - Stockholm : Norstedt, 1987

Pervin, Lawrence A., *Personality* : *theory and research*. - 4. ed. - New York : John Wiley & Sons, 1984

Prismas stora uppslagsbok. - 2. uppl. - Stockholm : Prisma, 1988

Seddiq, Isa, *Tarikh-i farhang-i Iran* (Den iranska kulturhistorien). - 4. uppl. - Teheran : Teherans universitet, 1347 (1968)

Shi'a : iranska islams urkunder / sammanst. och från engelskan och tyskan övers. av Åke Ohlmarks. - Stockholm : LT, 1980

Sigrell, Bo, *Vad är psykologi*. - Göteborg : Akademiförlaget, 1991

Språk i fokus / Elisabeth Ahlén, Jens Allwood (red.). - Lund : Studentlitteratur, 1995

Statens invandrarverk, *Iran-Iranier : med innehållsförteckning för10 artiklar.* - Norrköping : Statens invandrarverk 19(85?)

Statens invandrarverk, *Iran : bakgrundsinformation om Iran och iranier i Sverige* / Lars-Gunnar Eriksson (redigering). - 2. rev. uppl. - Linköping : Statens invandrarverk, 1985

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket. - 11. uppl. - Stockholm : Svenska Akademien, 1990. - 674 s.

Svenska Iran-kommittén, Hans Bäckman (red.), *Brott mot mänskliga rättigheter i Iran : dokumentation om barnen, kvinnor, tortyr och avrättningar, samt om iranska flyktingarnas situation.* - Stockholm : Svenska Iran-kommittén, 1988. - 69 s.

Svenskar och deras immigranter nr 2 : en invandrarantologi / Karl H. Bolay (red.). - Stockholm : Immigrant-institutet, 1974. - 116 s.

Swedner, Harald, *Litteratursociologi : läsvanor - några reflexioner och empiriska resultat.* - Borås : Natur och Kultur, 1970

Söderlindh, Elsie, *Invandringens psykologi.* - Stockholm : Natur och Kultur, 1984. - 114 s.

Tarikh-i Iran, az doran-i bastan ta pajan-i sade-i hijdahom-i miladi (Iranska historien från forntiden till slutet av 1800-talet) / N. W. Pigoloskaya ; översättning av Karim Keshavarz. - Teheran : Payam, 1975

Thurén, Torsten, *Vetenskapsteori för nybörjare.* - Stockholm : Runa, 1991. - 148 s.

12.2 Muntliga källor

En kvinnlig iransk studerande.
En kvinnlig iransk dramatiker.
En kvinnlig iransk hemspråkslärare.
En manlig iransk civilingenjör.

En manlig iransk fysiker.
En manlig iransk bibliotekarie.
En manlig iransk radiospeaker.
En manlig iransk handelsförvaltare.
Nancy Larsson, chef för utländska avdelningen vid Bibliotekstjänst, Lund.
Ulla-Britt Nordin Siebolds, chef för invandrarlånecentralen.

12.3 Rekommenderad litteratur

Aspelin, Gunnar, *Tankens vägar : en översikt av filosofiens utveckling, del 1.* - Karlshamn : Gunnar Asplin och Bokförlaget Doxa, 1977. - 256 s.

Atkinson, Rick, "Dissidenter i exil mejas ned på löpande band" // *Tempus.* - 1994 : 50, s. 14

Atkinson, Rita L., *Introduction to psychology.* - 9. ed. - San Diego : Harcourt Brace Jovanovich, 1985

Barham, John, "Spelet om Centralasien" // *Tempus.* - 1994 : 51/52, s. 22-23

Burger, William, "Kungen väntar på sin chans" // *Tempus.* - 1994 : 38, s. 20-21

Bäckman, Hans, *Iranska flyktingar i Sverige.* - Stockholm : Svenska Iran-kommittén, 1989. - 142 s.

Enfelt, Johan, *ADB för dig.* - 2. uppl. - Upplands Väsby : Pagina AB, 1994. - 272 s.

Gränslös kultur? : nationalarvet inför den postmoderna utmaningen. - Stockholm : Sekretariatet för framtidsstudier, FRN, 1987

Hjelmquist, Erland, *Språkets psykologi* / Erland Hjelmquist, Sven Strömquist.- 2., omarb. uppl. - Stockholm : AWE / Geber, 1993

Hosseini, Hassan, *På jakt efter en iransk identitet.* - Stockholm : Mångkulturellt centrum, 1993. - 56 s.

Kristeva, Julia, *Främlingar för oss själva* / översättning av Ann

Runnqvist-Vinde. - Stockholm : Natur och Kultur, 1991. - 206 s.

Malmström, Cajsa, "Tortyr och skenavrättningar : flyktingens verklighet" // *Ny i Sverige, Ada reportage* . - Årgång 5 (1993), s. 32-33

Manis, Melvin, *Kognitiva processer : om begåvning, inlärning och minne* / övers.: Désiré Trowald. - Stockholm : Wahlström & Widstrand, 1971

Nyberg, Eva, *Den islamiska revolutionen i Iran : föredrag*. - Norrköping : Statens invandrarverk, 1985. - 14 s.

Sciolino, Elaine, "Iran - ett land på fall" // *Tempus*. - 1994 : 28, s. 12-13

Serban, Gabriella, *Invandring och psykiska sjukdomar : CD-uppsats*. - Göteborg : Beteendevetenskapliga institutionsgruppen, 1981

Utas, Bo, "Iran och den islamiska revolutionen" // *Internationella studier*. - 1982 : 3, s. 3-7

Wallach, John, "Den heliga regimen hotas" // *Tempus*. - 1994 : 45, s. 18-19

Bilagor

Frågeformulär

Syftet med den här enkäten är att försöka ta reda på iraniers läsvanor i Sverige, och hur ofta de utnyttjar informationstekniken inom biblioteksväsendet.

Var god skriv inte ditt namn och inte heller ditt personnummer.

Personlig bakgrund:

1. Man[] Kvinna[]
2. Födelseår.....
3. Vilken sorts utbildning fick du i Iran?
   °Grundskolan[] antal år.....ort.....
   °Gymnasium[] antal år.....ort.....
   °Universitet/högskolan[] Examen i (ämne).....
   Akademisk nivå.....ort.....
   namn på universitet/högskolan.....
4. Vilken sorts utbildning har du fått i Sverige?
   °Grundskolan[] antal år.....ort.....
   °Gymnasium[] antal år.....ort.....
   °Universitet/högskolan[] Examen i (ämne).....
   Akademisk nivå.....ort.....
   namn på universitet/högskolan.....
5. Nuvarande sysselsättning.....
6. Språk/dialekt: persiska[] turkiska (Ãzàri)[] turkiska (Qhàshqhâï)[] kurdiska[] arabiska[] loriska[] beluchiska[] armeniska[] assyriska[] hebreiska[] annat (var god nämn).....
7. Kunskaper i annat/andra språk, som talas utanför Iran.....
8. Hur bra läser och skriver du det av språken i fråga 6 som du är bäst på? Utmärkt[] mycket bra[] bra[] ganska bra[] inte bra[]
9. Du bor i stad.....län.....
10. Bor du centralt[] i övrig tätort[] eller på landsbygd i kommunen[]

Information om biblioteket:

11. Har du tillgång till bibliotek där du bor/vistas? ja[] nej[]
12. Vilka typer av bibliotek utnyttjar du?
    °universitetets/högskolans bibliotek[]
    °skolans/gymnasiets/Komvux' bibliotek[]
    °arbetsplatsbibliotek[]
    °folkbibliotek: huvudbibliotek[] filial[]
    °annat bibliotek (var god nämn).....
    °utnyttjar ej bibliotek[]
13. Hur ofta utnyttjar du ovannämnda bibliotek?
    °flera gånger per vecka[]
    °en gång per vecka[]
    °en gång per månad[]
    °flera gånger om året[]

°aldrig[]

14. Kommentar.....
.....
.....
.....
.....

Datorer inom biblioteket:

15. Vet du att man kan söka efter boktitlar, tidningar eller tidskrifter inom en databas på biblioteket? ja[] nej[]
16. Kan du jobba med dessa datorer på biblioteket? ja[] nej[]
17. Använder du bibliotekets datorer? ja[] nej[]
18. Söker du boktitlar i bibliotekets egen katalog? ja[] nej[]
19. Är du nöjd med att söka boktitlar i bibliotekets egen katalog? ja[] nej[]
20. Söker du böcker och andra media i Burk, som förtecknar böcker på många andra folkbibliotek? ja[] nej[]
21. Är du nöjd med Burks datakataloger? ja[] nej[]
22. Söker du böcker i Libris? ja[] nej[]
23. Är du nöjd med Libris datakataloger? ja[] nej[]
24. Söker du tidskriftsartiklar i bibliotekets egen katalog? ja[] nej[]
25. Är du nöjd med att söka tidskriftsartiklar i bibliotekets egen katalog? ja[] nej[]
26. Söker du dagstidningsartiklar i bibliotekets egen katalog? ja[] nej[]
27. Söker du svenska tidningar och tidskrifter i Artikelsök? ja[] nej[]
28. Annat (ange vad).....
29. Hur ofta är du nöjd med den information du fått från bibliotekets datorer? alltid[] nästan alltid[] ofta[] sällan[] aldrig[]
30. Varför är du nöjd med bibliotekets datorer?
    °Datorerna ger tillräcklig information[]
    °Datorernas information är färsk[]
    °Det är lätt att jobba med bibliotekets datorer[]
    °Pga bra programmering är det lätt att hitta den eftersöka boktiteln eller tidningen[]
    °Bibliotekets personal har kunskap/tid att guida en kund[]
    °Annan anledning.....
31. Varför är du inte nöjd med bibliotekets datorer?
    °Datorerna ger för kortfattad information[]
    °Datorernas information är inte färsk[]
    °Det är svårt att jobba med bibliotekets datorer[]
    °Pga slarvig programmering är det svårt att hitta den eftersöka boktiteln eller tidningen[]
    °Bibliotekets personal har inte kunskap/tid att guida en kund[]
    °Annan anledning.....
32. Kommentar.....
.....
.....
.....

Böcker:

33: Vilka ämnen lånar du böcker om och läser?

A Bok- och biblioteksväsen[]
B Allmänt och blandat[]
C Religion[]
D Filosofi och psykologi[]
E Uppfostran och undervisning[]
F Språkvetenskap[]
G Litteraturvetenskap[]
H Skönlitteratur[]
I Konst, musik, teater och film[]
J Arkeologi[]
K Historia[]
L Biografi med genealogi[]
M Etnografi, socialantropologi och etnologi[]
N Geografi[]
O Samhälls- och rättsvetenskap[]
P Teknik, industri och kommunikationer[]
Q Ekonomi och näringsväsen[]
R Idrott, lek och spel[]
S Militärväsen[]
T Matematik[]
U Naturvetenskap[]
V Medicin[]
X Musikalier[]
Y Musikinspelningar[]

34. Var god nämn fem böcker som du nyligen lånat inom olika ämnen (inkl. skönlitteratur) från biblioteket och läst:

1. Författarens förnamn:.....
   Författarens eftenamn:.....
   Boktitel.....
   Ämnesområde:.....På vilket språk läste du boken:.....
2. Författarens förnamn:.....
   Författarens efternamn:.....
   Boktitel.....
   Ämnesområde:.....På vilket språk läste du boken:.....
3. Författarens förnamn:.....
   Författarens efternamn:.....
   Boktitel.....
   Ämnesområde:.....På vilket språk läste du boken:.....
4. Författarens förnamn:.....
   Författarens efternamn:.....
   Boktitel.....
   Ämnesområde:.....På vilket språk läste du boken:.....
5. Författarens förnamn:.....
   Författarens efternamn:.....
   Boktitel.....

Ämnesområde:.....På vilket språk läste du boken:.....
35. Kommentar.....
.....
.....
.....
.....

Personliga åsikter om böcker:

36. Böcker är livsviktiga för mig.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
37. Jag glömmer mina bekymmer när jag läser böcker.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
38. Jag läser bara för att jag vill veta vad som händer i världen.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
39. Jag läser för att inte ha långtråkigt.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
40. Jag läser böcker för att det är spännande.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
41. Att läsa är avkoppling för mig.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
42. Jag läser alltid de mest berömda författarnas romaner.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
43. Jag följer alltid de nypublicerade böckerna inom mitt ämnesområde.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
44. Böckerna är min bästa vän och lärare.
ja, absolut[] i viss mån[] inte alls[]
45. Kommentar.....
.....
.....
.....
.....

Tidningar/tidskrifter som du läser:

46. Dags- och kvällstidningar:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
47. Idrottstidningar:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
48. Kriminalberättelser och deckarserier:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
49. Medlemstidningar, dvs. fackföreningsorgan, kundtidningar, personaltidningar, föreningstidningar, religiösa tidningar, politiska tidningar och hobbytidningar:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
50. Modetidningar:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
51. Motortidningar och motortidskrifter:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]

52. Serietidningar för barn:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
53. Sextidningar:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
54. Skämttidningar:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
55. Tekniktidningar:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
56. Tidningar med heminredningsråd och skötsel av trädgård och villor:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
57. Tidningar med information och kultur:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
58. Tidningar med kärlekshistorier/noveller:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
59. Tidningar med rymdfärder och science-fiction:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
60. Tidningar med äventyrsberättelser:
dagligen[] varje månad[] varje år[] aldrig[]
61. På vilket språk läser du dessa tidningar/tidskrifter?
persiska[] svenska[] engelska[] franska[] tyska[] italienska[]
spanska[] annat (var god nämn).....
62. Kommentar.....
.....
.....
.....
.....

Tack för hjälpen!

پُرسشنامه

پژوهشِ به شیوهٔ پُرسش‌های کوتاه

هدف از این پژوهش دستیابی به آمارِ کتابخوانی و میزانِ تقریبی استفادهٔ ایرانیانِ مقیمِ کشورِ سوئد از امکاناتِ کتابخانه می‌باشد.

لطفاً از نوشتنِ نام و نامِ خانوادگی یا personnummer خودداری شود.

سابقه‌ٔ فردی

۱- مرد[] زن[]

۲- سالِ تولّد (به میلادی): .....

۳- آخرین تحصیلات در ایران:

°دورهٔ مقدماتی (از کلاسِ اوّل تانُهُم)[] چند سال خوانده‌اید؟.....نامِ شهر/بخش.....

°دورهٔ متوسطه (از کلاسِ دَهُم تا دوازدهم)[] چند سال خوانده‌اید؟.....نامِ شهر/بخش.....

°تحصیلات عالی[] فارغ‌التحصیلِ رشتهٔ.....درجهٔ تحصیلاتِ عالی.....

نامِ دانشگاه/مدرسهٔ عالی.....واقع در شهرِ.....

۴- آخرین تحصیلات درسوئد:

°دورهٔ مقدماتی (از کلاسِ اوّل تا نُهُم)[] چند سال خوانده‌اید؟.....نامِ شهر/بخش.....

°دورهٔ متوسطه (از کلاسِ دَهُم تا دوازدهم)[] چند سال خوانده‌اید؟.....نامِ شهر/بخش.....

°تحصیلات عالی[] فارغ‌التحصیلِ رشتهٔ.....درجهٔ تحصیلاتِ عالی.....

نامِ دانشگاه/مدرسهٔ عالی.....واقع در شهرِ.....

۵- شغلِ فعلی: .....

۶- زبان/گویش: فارسی[] تُرکی(آذری[] تُرکی(قشقائی)[] کُردی[] عربی[] لُری[] بلوچی[]
ارمنی[] آسوری[] عبری[] زبان/گویشِ دیگر (لطفاً بنویسید).....

۷- آگاهی به زبان/زبان‌هایِ رایج در خارج از ایران.....

۸- میزانِ آگاهی خواندن و نوشتنِ شما به اوّلین زبانِ رایج در خارج از ایران:
عالی[] خیلی‌خوب[] خوب[] متوسط[] نسبتاً متوسط[]

۹- ساکنِ شهرِ.....در اُستانِ.....

۱۰- محلِ زندگی شما در کجاست؟ در مرکزِ شهر[] در یک منطقهٔ پُر جمعیت[] در خارجِ شهر[]

اطلاعات راجع به کتابخانه:

۱۱- آیا در محلی که زندگی می‌کُنید دسترسی به کتابخانه دارید؟ آری[] خیر[]

۱۲- نوعِ کتابخانه‌ای که شما از آن استفاده می‌کنید:

°کتابخانهٔ دانشگاه/مدرسهٔ عالی[]

°کتابخانهٔ آموزشگاه/دبیرستان/Komvux[]

°کتابخانهٔ محلِ کار[]

°کتابخانهٔ عمومی: کتابخانهٔ اصلی شهر[] کتابخانهٔ شعبه، وابسته به کتابخانهٔ شهر[]

°کتابخانه‌ای از نوع دیگر (لطفاً توضیح دهید).....

°اصلاً از کتابخانه استفاده نمی‌کُنَم[]

۱۳- تا چه اندازه از کتابخانه/کتابخانه‌های فوق استفاده می‌کُنید:
°چندین بار در هفته[]
°یک‌بار در هفته[]
°یک‌بار در ماه[]
°چند بار در سال[]
°هیچ‌وقت[]
۱۴- اظهارِ عقیدهٔ شخصی:.....
.....
.....
.....
.....

اطلاعات راجع به کامپیوتر در کتابخانه

۱۵- آیا می‌دانید برای پیدا کردن کتاب یا نشریهٔ موردِ نیاز خود در کتابخانه می‌توان از امکاناتِ کامپیوتری استفاده نمود؟ آری[] خیر[]
۱۶- آیا نحوهٔ استفاده از امکاناتِ کامپیوتری کتابخانه را می‌دانید؟ آری[] خیر[]
۱۷- آیا از امکاناتِ کامپیوتری کتابخانه استفاده می‌کُنید؟ آری[] خیر[]
۱۸- آیا برای یافتنِ نامِ یک کتاب توسطِ کامپیوترِ کتابخانه فقط از کاتالوگِ متعلق به همان کتابخانه که در کامپیوتر موجود است استفاده می‌کُنید؟ آری[] خیر[]
۱۹- آیا نامِ کتاب موردِ نظرِ خود را به‌راحتی می‌توانید در کاتالوگِ متعلق به همان کتابخانه پیدا کُنید؟ آری[] خیر[]
۲۰- آیا برای یافتنِ نامِ یک کتاب از Burk که یک مخزنِ اطلاعاتی متعلق به Bibliotekstjänst است و برای همگانِ دراکثرِ کامپیوترهای کتابخانه‌های عمومی تعبیه شده استفاده می‌کُنید: آری[] خیر[]
۲۱- آیا از کاتالوگِ کامپیوتری Burk راضی هستید؟ آری[] خیر[]
۲۲- آیا برای یافتنِ نامِ یک کتاب از Libris که یک مخزنِ اطلاعاتی متعلق به Kungligabiblioteket است استفاده می‌کُنید؟ آری[] خیر[]
۲۳- آیا از کاتالوگِ کامپیوتری Libris راضی هستید؟ آری[] خیر[]
۲۴- آیا برای یافتنِ نامِ یک روزنامه یا نشریه فقط از کاتالوگِ مربوط به همان کتابخانه که در کامپیوترِ موجود است استفاده می‌کُنید؟ آری[] خیر[]
۲۵- آیا برای یافتنِ مقاله‌های مختلف نشریه‌ها یا مجلّه‌ها از کاتالوگِ متعلق به همان کتابخانه که در کامپیوترِ موجود است راضی هستید؟ آری[] خیر[]
۲۶- آیا برای یافتنِ روزنامه‌های صبح و عصر از کاتالوگِ متعلق به همان کتابخانه که در کامپیوترِ موجود است استفاده می‌کُنید؟ آری[] خیر[]
۲۷- آیا برای یافتنِ روزنامه‌ها و نشریه‌های به‌زبانِ سوئدی از Artikelsök استفاده می‌کُنید؟ آری[] خیر[]
۲۸- کاتالوگ کامپیوتری دیگر (لطفاً نام ببرید):.....
۲۹- تا چه میزان از اطّلاعاتی که از کامپیوتر کتابخانه به‌دست آورده‌اید راضی هستید؟
همیشه[] تقریباً همیشه[] اغلب[] به‌ندرت[] هرگز[]
۳۰- آیا دلیلِ رضایتِ شما از اطلاعاتِ به‌دست‌آمده از کامپیوترِ کتابخانه این است که:
°کامپیوترِ دارای کاتالوگِ اطلاعاتیِ وسیعی است[]
°اطلاعاتِ موجود در کامپیوترِ جدید است[]

استفاده از دستگاه کامپیوتر آسان است[]
°به‌دلیل برنامه‌ریزی خوب برای کاتالوگ کامپیوتر یافتن اسم کتاب یا نشریه آسان است[]
°کارکنان کتابخانه با آگاهی از تکنیک کامپیوتر و با حوصله راهنمائی لازم را برای استفادهٔ مراجعه‌کُنندگان از کامپیوتر انجام می‌دهند[]
۳۱- آیا عدم رضایت شما از اطلاعات به‌دست‌آمده از کامپیوتر کتابخانه این است که:
°کامپیوتر دارای اطلاعات وسیعی نیست[]
° اطلاعات موجود در کامپیوتر جدید نیست[]
°استفاده از دستگاه کامپیوتر مشکل است[]
°به‌دلیل بی‌نظمی در برنامه‌ریزی کامپیوتر یافتن اسم کتاب یا نشریه مشکل است[]
°کارکنان کتابخانه به‌علت کمبود اطلاعات یا نداشتن وقت کافی قادر به‌راهنمائی مراجعه‌کُنندگان جهت استفادهٔ از کامپیوتر نیستند[]
°دلیل دیگر (لطفاً توضیح دهید).....
۳۲- اظهار عقیدهٔ شخصی:.....
.....
.....
.....
.....

کتاب:

۳۳- چه کتابهائی را در رشته‌های مختلف زیر از کتابخانه قرض می‌گیرید و می‌خوانید؟

A علوم مربوط به کتاب و کتابداری[]
B مطالب گوناگون و مختلط[]
C دین[]
D فلسفه و روان‌شناسی[]
E علوم تربیتی و علوم آموزشی[]
F زبان[]
G علوم مربوط به شناخت ادبیات منظوم و منثور[]
H ادبیات داستانی، شامل رُمان، نَوول، نمایشنامه، شعر و شبیه به این‌ها[]
I هُنَر، موسیقی، تئاتر و فیلم[]
J باستان‌شناسی[]
K تاریخ[]
L بیوگرافی(تاریخچهٔ زندگی افراد، زندگی‌نامه، تَذکره) و شجره‌نامه (نَسَب، سلسله، دودمان)[]
M علوم مربوط به‌نگارش و مقایسهٔ علمی آداب و رسوم نژادها، انسان‌شناسی اجتماعی و نژادشناسی[]
N جغرافیا[]
O علوم قضائی و علوم اجتماعی[]
P تکنیک، صنعت و علوم ارتباطات[]
Q اقتصاد و علوم مالی مربوط به مواد غذائی[]
R ورزش، بازی و تَفریح[]
S علوم مربوط به ارتش[]

T علوم ریاضی[]
U علوم طبیعی[]
V علوم پزشکی[]
X نُت خوانی و نُت نویسی و تنظیم نُت برای انواع دستگاه‌های موسیقی[]
Y انواع مختلف موسیقی ضبط‌شده (مثل نوار، کاست، LP، CD و شبیه به این‌ها)[]
۳۴- لطفاً نام پنج کتاب را که در زمینه‌های مختلف از کتابخانه قرض گرفته‌اید و خوانده‌اید نام ببرید:
۱- نام فامیل نویسنده:.....نام کوچک نویسنده.....
نام کتاب: .....رشتهٔ کتاب:..... بەزبان: .....
۲- نام فامیل نویسنده:.....نام کوچک نویسنده.....
نام کتاب: .....رشتهٔ کتاب:..... بەزبان: .....
۳- نام فامیل نویسنده:.....نام کوچک نویسنده.....
نام کتاب: .....رشتهٔ کتاب:..... بەزبان: .....
۴- نام فامیل نویسنده:.....نام کوچک نویسنده.....
نام کتاب: .....رشتهٔ کتاب:..... بەزبان: .....
۵- نام فامیل نویسنده:.....نام کوچک نویسنده.....
نام کتاب: .....رشتهٔ کتاب:..... بەزبان: .....
۳۵- اظهار عقیدهٔ شخصی:.....
.....
.....
.....
.....

عقاید شخصی در مورد کتاب:

۳۶- کتاب برای زندگی من ضروری است: آری[] تقریبا[] خیر[]
۳۷- وقتی من کتاب می‌خوانم مشکلاتم را فراموش می‌کُنم: آری[] تقریبا[] خیر[]
۳۸- من فقط برای کسب اخبار و وقایع کتاب می‌خوانم: آری[] تقریبا[] خیر[]
۳۹- من برای رفع کسالت و وقت‌کُشی کتاب می‌خوانم: آری[] تقریبا[] خیر[]
۴۰- وقتی من کتاب می‌خوانم احساس هیجان می‌کُنم: آری[] تقریبا[] خیر[]
۴۱- خواندن کتاب برای من تفریح است: آری[] تقریبا[] خیر[]
۴۲- من همیشه بهترین ادبیات داستانی جهان را می‌خوانم: آری[] تقریبا[] خیر[]
۴۳- من از چاپ کتاب‌های تازهٔ مورد علاقهٔ خودباخَبَرَم: آری[] تقریبا[] خیر[]
۴۴- کتاب بهترین دوست و آموزگار من است: آری[] تقریبا[] خیر[]
۴۵- اظهار عقیدهٔ شخصی:.....
.....
.....
.....
.....

خواندن نشریه:

۴۶- روزنامه‌های خبری صبح و شب:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۴۷- روزنامه/مجلهٔ ورزشی:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۴۸- مجله‌هائی با داستانهای جنائی یا پلیسی-کارآگاهی:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۴۹- نشریهٔ وابسته (مثلِ بولتنِ مربوط به امورِ صنفی/مذهبی/سیاسی/وسایلِ آماتوری):

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۰- مجله‌های مُد

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۱- مجله‌هائی با موضوعِ موتور و اُتومبیل:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۲- مجله‌های کودکان:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۳- مجله‌های سکسی:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۴- نشریه‌های فکاهی:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۵- مجله‌های تکنیکی:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۶- مجله‌هائی در زمینهٔ دکوربندی داخلِ خانه یا شیوهٔ نگهداری باغچه و و ویلا:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۷- روزنامه/مجلهٔ مربوط به اطلاعات و فرهنگ:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۸- مجله‌هائی با داستانهای کوتاهِ عشقی/نوول:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۵۹- روزنامه/مجلهٔ مربوط به فضانوردی یا با داستانهای فضائی:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۶۰- مجله‌هائی با داستانهای ماجراجویانه/پُرهیجان:

همیشه[] بیشترِ مواقع[] گاهی[] هیچ‌وقت[]

۶۱- من نشریه‌های فوق را که علامت زده‌ام با استفاده از زبانهای زیر مطالعه می‌کُنم:

فارسی[] سوئدی[] انگلیسی[] فرانسه[] آلمانی[] ایتالیائی[] اسپانیائی[]

زبان/زبانهای دیگر (لطفاً توضیح دهید).....

۶۲- اظهارِ عقیدهٔ شخصی:.....

.....

.....

.....

.....

از همکاری شما متشکرم

MUSIKINSTRUMENT

Andelar av befolkningen som spelat musikinstrument

mätningen 1991-93 — Jämförelse 83-85 85-87 87-89 89-91 91-93

100 / 75 / 50 / 25 / 0

under senaste veckan | under senaste månaden | under senaste halvåret | under senaste året

under senaste veckan | under senaste månaden | under senaste halvåret | under senaste året

Nuläge

20 procent av befolkningen spelar musikinstrument. De flesta som spelar, spelar ofta. Två av tre som utövar musik ägnar sig åt verksamheten under en genomsnittlig vecka. I första hand barn (9-14 år) och i andra hand ungdomar (15-24 år) spelar i mycket större utsträckning än andra. Bland barn och tonåringar är flickor i majoritet men därefter utjämnas skillnaderna och i vuxen ålder är män mer aktiva än kvinnor (opublicerade data från Kulturbarometern 1983-1993). Bland vuxna spelar välutbildade mer än kortutbildade. Hemort och familjesituation (se anvisningar i bilaga 2) verkar i stort sett ha mycket liten betydelse för spel på instrument men i de åldersgrupper där familjebildning sker minskar kvinnorna sin aktivitet mer än männen (opublicerade data).

Förändring

Andelen som spelar musikinstrument minskade något efter 1983-85, men har nu åter kommit upp till 1983-85 års nivå. Den största minskningen skedde i de grupper i befolkningen som är mest aktiva - barn, studerande ungdom och välutbildade. Dessa grupper har nu återigen sin dominerande position. Skillnaden i aktivitet mellan studerande och förvärvsarbetande ungdomar är dock inte längre lika markant som tidigare. Under 1980-talet var män och kvinnor ungefär lika aktiva utövare av musik, men i åldrarna över 25 år är nu (1991-93) män mer aktiva än kvinnor. Bland barn och tonåringar är flickor fortfarande i majoritet av musikutövarna men skillnaderna mellan könen har minskat (opublicerade data).

Spelat musikinstrument 1991-93

senaste veckan

100 / 75 / 50 / 25 / 0

13 15 10 34 20 10 9 6 6 11 15 28 16 10 11 11 20 13 7 10 11 17 14 28 19 14 16 16 19 19 19 20

TOT KÖN M K ÅLDER 9-14 15-24 25-44 45-64 65-79 UTBILDN. FG G EG SYSSELS. Hel arb Del arb Stud FAMILJESIT. 1 2 3 4 HEMORT 1 2 3 4

senaste året

100 / 75 / 50 / 25 / 0

20 20 17 44 26 15 16 11 10 16 28 17 14 28 19 14 16 16 19 19 19 20

TOT KÖN M K ÅLDER 9-14 15-24 25-44 45-64 65-79 UTBILDN. FG G EG SYSSELS. Hel arb Del arb Stud FAMILJESIT. 1 2 3 4 HEMORT 1 2 3 4

s. 2 ur *Kulturbarometern*
Perioden juli 1991–juni 1993

Jan Nordberg
Göran Nylöv

STATENS KULTURRÅD

BIBLIOTEK

Andelar av befolkningen som varit på bibliotek

mätningen 1991-93 — Jämförelse 83-85 85-87 87-89 89-91 91-93

Nuläge

Ungefär sex av tio personer har besökt bibliotek under de senaste tolv månaderna. Huvuddelen av dessa verkar gå ganska ofta och regelbundet. Var femte person i landet besöker biblioteket under en genomsnittlig vecka.

Att gå på bibliotek är beroende av både ålder och utbildning. Barn och studerande ungdom besöker bibliotek särskilt ofta. Bara 6 procent i åldern 9-14 år har inte alls besökt något bibliotek under det senaste året. Biblioteksbesök bland vuxna är betydligt mer utbrett bland välutbildade och betydligt mindre utbrett bland kortutbildade än för genomsnittet av befolkningen. Biblioteksbesök är bara något svagare utbildningsberoende än museibesök. Kvinnor går något mer på bibliotek än män, till en del beroende på att de i större utsträckning arbetar deltid. Andelen biblioteksbesökare är något mindre i huvudstadsregionen än i andra delar av landet men i övrigt varierar inte biblioteksutnyttjandet nämnvärt med avseende på hemortens storlek och tätortsgrad.

Förändring

Biblioteksvanorna har inte förändrats i befolkningen som helhet sedan 1983 men stabiliteten beror delvis på en höjd utbildningsnivå - större andel högutbildade och mindre andel lågutbildade 1991 än 1983. Inom varje utbildningsgrupp för sig har biblioteksutnyttjandet minskat något - mest bland de högskoleutbildade minst bland dem som enbart har grundskola eller folkskola. Skillnaderna mellan välutbildade och kortutbildade har alltså minskat något.

Varit på bibliotek 1991-93

s. 18 ur *Kulturbarometern*
Perioden juli 1991–juni 1993

Jan Nordberg
Göran Nylöv

STATENS KULTURRÅD

s. 2 ur *Kulturbarometern i detalj : Tema litteratur och bibliotek*
juli 1990,
Jan Nordberg
Göran Nylöv
SR & STATENS KULTURRÅD

INTRESSET FÖR LITTERATUR

Andel av befolkningen vars intresse för litteratur är

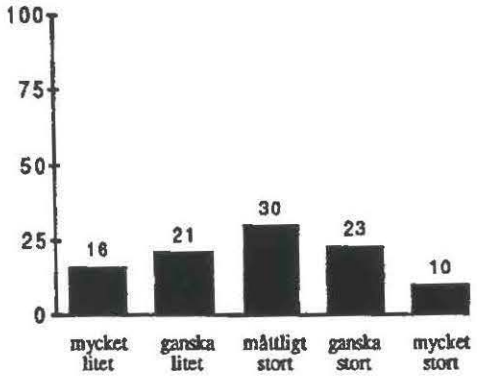

Jämförelse: Andel av befolkningen vars intresse för musik respektive konst är

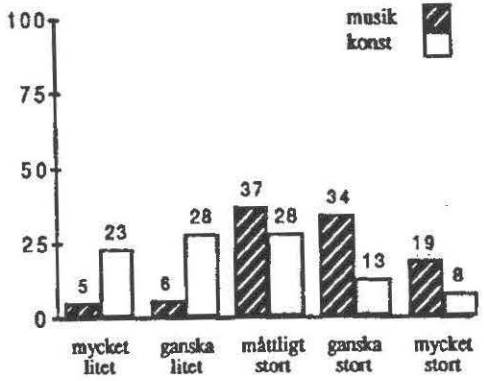

Andelar av befolkningsgrupper som har "mycket stort intresse" för litteratur

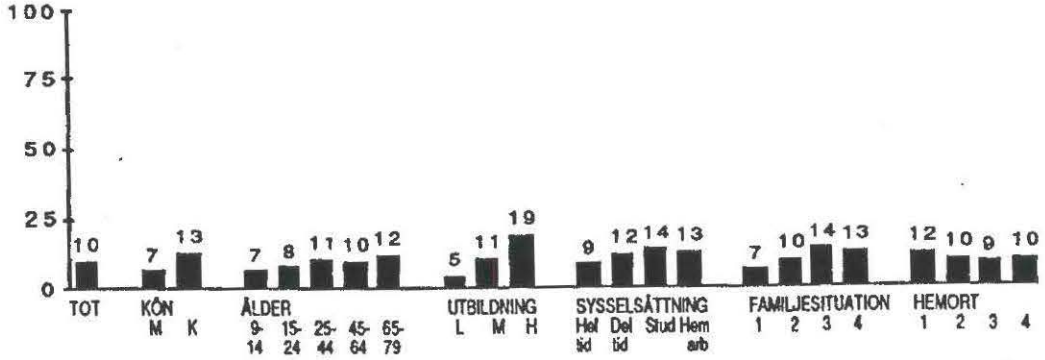

Ungefär en person av tre i åldrarna 9-79 år har ett mycket stort eller ganska stort intresse för litteratur enligt egen bedömning. Var tionde - ca 720.000 personer - uppger sig ha ett mycket stort litteraturintresse. Å andra sidan har mer än var tredje person ett ganska svagt intresse för litteratur. Av dessa saknar något mindre än hälften nästan helt intresse.

Intresset för litteratur är inte så utbrett som intresset för musik i Sverige (jfr *Kulturbarometern i detalj: Tema Musik*). Men i jämförelse med intresset för bildkonst är intresset för litteratur något större (jfr *Kulturbarometern i detalj: Tema Konst, Museer och utställningar*).

Intresset för litteratur är i första hand beroende av utbildning, och i andra hand av kön. De högutbildade är klart överrepresenterade och de lågutbildade i motsvarande grad underrepresenterade bland dem som uttrycker ett mycket stort intresse för litteratur. Kvinnor har i genomsnitt ett större litteraturintresse än män. Litteraturintresset är däremot bara i begränsad utsträckning beroende av ålder - äldre har ett något större intresse än yngre - och bara obetydligt beroende av hemortsstorlek när man ser till andelen som säger sig ha ett mycket stort intresse för litteratur.

Bland pensionärer finns dock många ointresserade (se *tabellbilaga* 2, s 22).

s. 8 ur *Kulturbarometern i detalj : Tema litteratur och bibliotek*
juli 1990,
Jan Nordberg
Göran Nylöv
SR & STATENS KULTURRÅD

LÄST SERIETIDNING

Drygt 25 procent av befolkningen har läst någon serietidning under den senaste veckan, medan å andra sidan något mer än halva befolkningen inte läst någon serietidning alls under det senaste året.

Att läsa serietidningar är mycket vanligt bland ungdomar under 15 år, men också i åldersgruppen 15-24 år. Även småbarnsföräldrar läser serietidningar i större utsträckning än genomsnittet av befolkningen. Män (pojkar) läser oftare än kvinnor (flickor).

Var femte person läser varken böcker eller serietidningar.

De flesta serietidningsläsare läser också böcker, men 6 procent av befolkningen läser serietidningar men inga böcker. I åldersgruppen 25-44 år läser dock en av tio endast serietidningar (se *tabellbilaga*, s 27). Även ganska många ungdomar håller sig helt till seriet.

Nästan alla barn (9-14) år läser både böcker och serietidningar.

Läst serietidning

Andel av befolkningen 9-79 år som läst serietidning

Bok och/eller serietidning

Andel av befolkningen 9-79 år som senaste 12 månaderna läst

Andelar av befolkningsgrupper som senaste 12 månaderna läst serietidning

s. 9 ur *Kulturbarometern i detalj* : *Tema litteratur och bibliotek*
juli 1990,
Jan Nordberg
Göran Nylöv
SR & STATENS KULTURRÅD

Befolkning i mill.	TOT	KÖN		ÅLDER					UTBILDNING			SYSSELSÄTTNING				FAMILJESITUATION				HEMORT			
		Man	Kv	9-14	15-24	25-44	45-64	65-79	Låg	Me-del	Hög	Hel-tid	Del-tid	Stud	Hem-arb	1	2	3	4	1	2	3	4
	7,2	3,6	3,6	0,7	1,2	2,4	1,8	1,1	3	2,1	1,4	3,2	0,8	0,6	0,3	2,7	2,6	3,9	1	1,3	1	2,8	2,1
BAS	1113	559	554	118	188	369	277	161	439	343	213	504	116	108	31	423	382	152	156	161	147	470	327
INTRESSET FÖR LITTERATUR																							
- mycket litet	16	20	12	4	17	14	14	29	27	12	4	14	11	12	27	12	21	13	15	12	15	18	17
- ganska litet	21	24	19	24	18	22	21	22	26	20	12	24	20	13	13	20	21	21	26	18	24	23	19
- måttligt stort	30	29	30	35	30	28	34	21	27	33	27	31	31	25	37	33	29	22	30	37	25	28	31
- ganska stort	23	21	26	30	27	24	21	16	15	23	37	23	26	36	10	28	18	30	16	21	25	23	24
- mycket stort	10	7	13	7	8	11	10	12	5	11	19	9	12	14	13	7	10	14	13	12	10	9	10
FAVORITBOK/FAVORITFÖRFATTARE																							
Nämnt favoritbok/favoritförfattare inom																							
- vuxenlitteratur	41	37	45	22	49	40	48	37	33	48	57	44	45	52	29	39	43	46	38	48	38	40	38
- barn- och ungdomslitteratur	6	5	7	36	6	2	2	2	3	3	1	2	3	8	3	13	2	2	2	2	5	5	9
Nämnt favoritbok/favoritförfattare med inriktning på																							
- prosa	46	41	50	53	53	41	46	38	35	49	57	44	48	58	29	49	43	48	38	49	43	44	46
- poesi	4	4	4	0	2	4	5	6	3	4	7	5	4	1	3	2	5	7	2	7	6	3	2
- seriealbum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Som favoritförfattare nämnt en kvalitetsförfattare som																							
- ej är verksam nu (-1900)	3	3	2	3	2	1	4	5	4	2	2	2	2	2	0	2	4	1	3	3	3	2	3
- ej är verksam nu (1900-)	10	11	9	2	5	9	16	14	9	9	18	11	6	6	10	4	16	9	12	13	10	9	9
- är verksam nu, debut före 1970	10	8	14	21	3	9	14	10	6	10	15	8	17	6	6	9	12	11	9	9	16	9	11
- är verksam nu, debut 1970 el. senare	2	2	4	5	3	4	1	2	1	2	4	3	2	3	3	4	1	3	1	4	1	2	2
Som favoritförfattare nämnt en underhållningsförfattare inom genren																							
- kärlek/romantik (samtida författare)	4	0	7	4	7	5	1	1	3	6	2	3	9	5	6	5	1	6	6	4	3	4	4
- kärlek/romantik (äldre författare)	1	1	2	0	0	1	1	4	2	1	2	1	1	0	3	1	2	1	1	1	1	1	3
- historisk/bygdeskildring	4	4	5	0	1	2	9	7	6	4	3	4	7	0	0	0	8	3	6	4	3	4	5
- spänning	16	17	14	14	34	16	10	5	9	22	20	17	15	35	6	24	8	23	7	17	12	17	15
- science fiction	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0	1	0	0	0	0	0	1	0
- humor, kåseri	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
- övrig underhållningslitteratur	1	1	2	9	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	3	1	0	0	1	1	1	2

s. 22 ur *Kulturbarometern i detalj : Tema litteratur och bibliotek* juli 1990,
Jan Nordberg
Göran Nylöv
SR & STATENS KULTURRÅD

Nämnt favoritbok/favoritförfattare som är																							
- svensk	25	21	30	31	13	22	37	27	22	26	30	25	30	15	19	19	32	26	27	30	27	23	25
- dansk, norsk, finländsk eller isländsk	1	1	1	2	2	1	0	1	1	1	2	1	1	2	0	2	0	1	1	0	1	1	1
- engelsk, amerikansk	21	20	22	21	41	21	14	10	13	25	29	21	20	43	10	30	12	27	11	21	19	22	21
- från annat land än ovanstående	2	3	2	1	2	2	2	2	0	1	7	2	3	3	3	1	3	2	1	1	3	1	2
LÄSTE BOK SENAST																							
- senaste veckan	49	44	55	85	61	45	40	35	33	51	62	43	55	79	22	64	38	44	46	58	44	49	49
- senaste månaden	61	58	66	96	79	58	51	43	44	65	76	57	65	94	32	78	47	56	63	71	60	61	60
- senaste halvåret	70	68	75	97	87	69	63	51	53	76	88	69	75	100	51	86	57	69	71	79	73	71	68
- senaste året	74	70	79	99	90	73	67	54	56	80	90	72	80	99	58	89	61	71	72	79	77	74	71
- längre sedan el. aldrig läst	26	30	21	1	10	27	33	46	44	20	10	28	20	1	42	11	39	29	28	21	23	26	29
UNDER SENASTE 12 MÅNADERNA LÄST																							
+ skönlitteratur (prosa)	61	53	69	71	79	59	59	40	46	69	75	60	72	82	52	73	51	56	56	66	59	61	60
därav läst																							
- deckare, äventyrs- eller agentroman	37	40	34	57	53	34	32	20	25	41	48	38	35	53	13	51	28	33	29	41	37	40	33
- science fictionberättelse	9	11	7	14	21	6	7	2	7	9	11	9	6	19	0	15	4	9	4	10	9	8	10
- kärleksroman eller romantikbok	27	11	42	17	36	30	22	22	24	33	29	24	49	41	19	28	23	26	31	27	32	26	26
- annan roman	16	18	14	42	37	12	3	0	6	18	17	12	8	41	10	31	2	16	7	16	14	14	18
+ skönlitteratur (poesi)	10	7	13	5	7	11	11	13	7	12	15	10	11	12	13	8	12	11	11	11	10	11	8
+ facklitteratur	54	55	52	86	61	53	46	37	35	56	71	48	50	89	26	67	41	49	62	58	52	53	52
därav läst																							
- om teknik eller natur	26	33	19	25	26	30	27	16	18	28	41	29	29	32	6	27	23	29	28	32	27	25	23
- om konst, kultur, eller läst biografier eller memoarer	12	10	14	6	5	12	17	14	7	12	24	12	15	11	16	8	15	11	13	17	12	12	9
- om samhälle, politik, historia, geografi eller ekonomi	23	25	20	24	23	23	24	18	15	23	37	22	20	35	13	23	21	20	28	21	22	24	22
- om psykologi eller samlevnadsfrågor	13	8	18	4	13	20	12	9	6	18	25	13	23	21	10	13	10	14	21	12	16	15	10
- om religion eller livsåskådningsfrågor	12	10	13	17	11	12	10	12	7	13	16	9	11	19	16	13	11	11	10	6	8	15	10
- skol- eller kursbok	31	31	31	82	49	29	16	5	13	33	37	24	19	83	6	53	11	27	25	30	30	31	33
+ barn- och ungdomslitteratur	30	28	33	83	44	31	11	6	12	31	36	24	31	49	25	48	9	44	21	31	31	27	32
därav läst																							
- barn- eller ungdomsbok	23	19	28	77	19	25	10	6	10	19	27	17	30	22	23	33	7	39	21	21	24	22	24
- seriealbum	16	18	14	42	37	12	3	0	6	18	17	12	8	41	10	31	2	16	7	16	14	14	18
SKÖN- OCH/ELLER FACKLITTERATUR:																							
Senaste 12 månaderna läst																							
- varken skön- eller facklitteratur	27	31	23	6	11	28	34	47	45	20	11	29	22	1	45	13	40	31	28	20	25	28	31
- vuxenlitteratur	73	69	77	94	89	72	66	53	55	80	89	71	78	99	55	87	60	69	72	80	75	72	69
därav läst																							
- enbart skönlitteratur	19	13	25	8	28	20	20	16	20	23	18	23	28	10	29	20	18	20	20	21	22	19	18
- enbart facklitteratur	12	16	8	23	11	13	7	12	9	11	14	11	6	17	3	14	9	13	14	14	16	12	9
- både skön- och facklitteratur	42	40	44	63	50	39	39	25	26	46	57	37	44	72	23	53	33	36	38	45	37	41	42

s. 23 ur *Kulturbarometern i detalj : Tema litteratur och bibliotek*
juli 1990,
Jan Nordberg
Göran Nylöv
SR & STATENS KULTURRÅD

Irans härskare och dynastier genom historien

Den viktigaste källan för nedanstående översikt är en liknande lista, kallad *Rulers and Dynasties of Persia-Iran* / Kees van 't Hoff på Internet, http://www.cwi.nl/~keesh/Iran/dyns.html, enligt versionen som var tillgänglig 1996-12-13. Denna lista har jag översatt, bearbetat och korrigerat i enlighet med Moïns persiska uppslagsbok, Norstedts uppslagsbok och Focus uppslagsbok.

Den här listan är en kronologisk översikt över de härskare och dynastier som regerat över Iran genom historien, från mederna till den nuvarande regeringen i Iran. Tiden som står efter varje namn är den period som den berörde personen regerade över hela/delar av Iran. Vidare finner man ibland att en härskare/dynasti som tidigare tvingats abdikera lyckas återta tronen. Det betyder att vederbörande lyckats ta makten tillbaka från sin rival/erövrare. Därför ser man ibland att olika personer under samma tid regerar över Iran. Det betyder att dessa personer står i konflikt/strid med varandra, och var och en regerar över en del av landet tills någon annan starkare härskare kommer och ändrar på detta förhållande.

Lista över Irans härskare och dynastier:

Mederna

Deioces, 728 f.Kr.-675 f.Kr.
Fraortes (Kashtariti?), 675 f.Kr.-653 f.Kr.
Scythiskt styre
Cyaxares, 625 f.Kr.-585 f.Kr.
Astyages, 585 f.Kr.-550 f.Kr.

Akhemeniderna

Akhemenes
Teispes
Cyrus I
Cambyses I (Kambiz)
Cyrus den store, början på Akhemenidernas imperium, 559 f.K.-530 f.K.
Kambiz II, 530 f.Kr.-522 f.Kr.
Darius I den store, 522 f.Kr.-486 f.Kr.
Xerxes I (Khasheyar), 486 f.Kr.-465 f.Kr.
Artaxerxes I, 465 f.Kr.-425 f.Kr.
Xerxes II, 425 f.Kr.-424 f.Kr (45 dagar)
Darius II, 423 f.Kr.-404 f.Kr.
Artaxerxes II, 404 f.Kr. - 359 f.Kr.
Artaxerxes III, 359 f.Kr. - 339 f.Kr.

Arses, 338 f.Kr.-336 f.Kr.
Darius III, 336 f.Kr.-330 f.Kr.

Den hellenistiska perioden

Alexander (III) den store, 330 f.Kr.-323 f.Kr.
Philip III (Arrhidaeus), 323 f.Kr.-317 f.Kr.
Alexander IV, 317 f.Kr.-312 f.Kr.

Seleukiderna

Seleucus I, 312 f.Kr.-28l f.Kr.
Antiochus I Soter, 281 f.Kr.-261 f.kr. (medregent?)
Seleucus, 280 f.Kr.-267 f.Kr. (medregent?)
Antiochus II Theos, 261 f.Kr.-246 f.Kr.
Seleucus II Callinicus, 246 f.Kr.-238 f.Kr.

Arsakiderna, Parthiskt imperium

Arsaces, 238 f.Kr.-217 f.Kr. (eller 211 f.Kr.?)
Artabanus (Ardawan) or Arsaces II, 211 f.Kr.-l91 f.Kr.
Priapatius I, 191 f.Kr.-176 f.Kr.
Phraates I, 176 f.Kr.-171 f.Kr.

Den Phil-hellenistiska perioden

Mithradates I, 171 f.Kr.-138 f.Kr.
Phraates II, 138 f.Kr.-128 f.Kr.
Artabanus I, 128 f.Kr.-123 f.Kr.
Mithradates II (den store), 123 f.Kr.-87 f.Kr.
Gotarzes, 90 f.Kr.-80 f.Kr.
Orodes I, 80 f.K.-77 f.Kr.
Sanatruces, 77 f. Kr.-70 f.Kr.
Phraates III, 70 f.Kr.-57 f.Kr.
Mithradates III, 57 f.Kr.-55 f.Kr.
Orodes II, 57 f.Kr.-37 f.Kr.
Phraates IV, 37 f.Kr.-2 f.Kr.
Phraates V, 2 f.Kr.-4 e.Kr.
Orodes III, 4 e.Kr.-7 e.Kr.
Vonones, 7 e.Kr.-11 e.Kr.

Den anti-hellenistiska perioden

Artabanus II, 12-38
Gotarzes II, 38-51
Vardanes I, 39-45
Vonones II, 51
Vologases I, 51-78
Vardanes II, 55-58
Vologases II, 77-80
Artabanus III, 80-81
Pacorus, 78-105

Slutet av det Parthiska imperiet

Vologases III, 105-147
Osroes, 109-129
Mithridates IV, 129-147
Vologases IV, 147-191
Vologases V, 191-208
Vologases VI, 208-222
Artabanus IV, 213-224

Sassaniderna

Ardashir I, 224-241
Shapur I, 241-272
Hormizd I, 272-273
Bahram I, 273-276
Bahram II, 276-293
Bahram III, 293
Narses, 293-302
Hormizd II, 302-309
Shapur II, 309-379
Ardashir II, 379-383
Shapur III, 383-388
Bahram IV, 388-399
Yazdegerd I, 399-420
Bahram V Gur, 420-438
Yazdegerd II, 438-457
Hormizd III, 457-459
Piruz, 457-484
Balash, 484-488
Kavadh (Qobad) I, 488-496
Tahmasb, 496-499
Kavadh I, 499-531
Khosrow I (Anosheravan), 531- 579
Hormizd IV, 579-590
Khosrow II Parviz, 590
Bahram VI, 590-591
Khosrow II Parviz, 591-628
Bestam (i Medien), 591-596
Kavadh (Qobad) II Shiruye (Siroes), 628-630
Ardashir III, 628-630
Shahrbaraz, 630 (kvinna)
Purandokht, 629-631(kvinna)
Azarmedukht, 631-632 (kvinna)
Hormizd V, 63 1-632
Khosrow III, 632-633
Yazdegird III, 632-651

Araberna - de ortodoxas kalifat (650 -661)

Uthman (Osman), 650 - 656

Ali, 656-661

Araberna - umayyadiernas kalifat (661- 750)

Mu'awiya I, 661-680
Yazid I, 680-683
Mu'awiya II, 683-684
Marwan I, 684-685
Abd-al-Malik, 685-705
Al-Walid I, 705-715
Solejman 715-717
Omar II, 717-720
Yazid II, 720-724
Hisham, 724-743
Al-Walid II, 743-744
Yazid III, 744
Ibrahim, 744
Marwan II, 744-750

Araberna - abbasidernas kalifat (750 - 821)

Abu al-Abbas al-Saffah, 750-754
Al-Mansur, 754-775
Al-Mahdi, 775-785
Al-Hadi, 785-786
Harun al-Rashid, 786-809
Al-Amin, 809-813
Al-Ma'mun, 813-833

Iranskt intermezzo (821-1055), saffariderna, Samaniderna, ghaznaviderna, buyiderna

Samaniderna (Turkestan)

Nasr I, 864-892
Ismail, 892-907
Ahmad, 907-914
Nasr II, 914-942
Nuhl, 942 - 954
Abd al-Malik I, 954-961
Mansur I, 961-976
Nuh II, 976-997
Mansur II, 997-999
Abd al-Malik, 999

Ghaznaviderna (Khurasan)

Sebüktigin, 977-997
Ismail I, 997-998
Mahmud, 998-1030
Mohammad, 1030
Masoud I, 1030-1040
Mohammad (återupprättad), 1040-1041
Maudud, 1041-1048

Masoud II, 1048
Ali, 1048-1049
Abd al-Rashid, 1049-1051
Toghril, 1051-1052
Farokhzad, 1052-1059
Ibrahim, 1059-1099
Masoud III, 1099-1115
Shirzad, 1115-1116
Arslan-Shah, 1116-1117
Bahram-Shah, 1117-1157
Khusrow-Shah, 1157-1160
Khosrow-Malik, 1160-1186

Seljuqiderna

Seljuqidernas stora sultanat

Toghril-Beg, 1038-1063
Alp-Arslan, 1063-1072
Malik-Shah, 1072-1092
Berk-Yaruq, 1092-1105
Malik-Shah II, 1105
Mohammad I, 1105-1118
Sandjar, 1118-1157

Irak och västra Iran

Mahmud II, 1118-1131
Toghril II, 1131-1134
Masoud, 1134-1152
Malik-Shah III, 1152 - 1153
Mohammad II, 1153-1159
Solejman, 1160
Arslan, 1160-1175
Toghril III, 1175-I 194

Ghuridernas imperium Shansabanidernas dynasti (Afghanistan)

Izz al-Din Husein I, 1117-1146
Sayf al-Din Suri, 1146-1149
Baha al-Din Sam I, 1149
Ala al-Din Husein II, 1149-1161
Say al-Din Mohammad I, 1161-1163
Ghiyath al-Din Mohammad II, 1163-1203
Mu'izz al-Din Mohammad III, 1203-1206
Ghiyath al-Din Mahmud, 1206-1210
Baha al-Din Sam II, 1210
Ala al-Din Atsiz, 1210-1214
Ala al-Din Mohammad IV, 1215-1215

Intervall med Atabeg och Khwarazm-Shah

Anushtigins dynasti (Khwarazmianernas imperium)

Qutb al-Din Mohammad I (Khwarazm-Shah), 1098 - 1128

Ala al-Din Atsiz, 1128-1156
Taj al-Donja II Arslan, 1156-1172
Jalal al-Donja Sultan-Shah, 1172-1193
Ala al-Din Tekish, 1172-1200
Ala al-Din Mohammad II, 1200-1220
Jalal al-Din Mingburnu, 1220-1231

Il-Khanerna (Mongoler)

Hülagü Khan, 1256-1265
Abagha, 1265-1282
Tegüder, 1282-1284
Arghun, 1284-1291
Gaykhatu, 1291-1295
Baydu, 1295
Mahmud Ghazan, 1295-1304
Uljaytü, 1304-1316
Abu-Said, 1317-1335
Arpa, 1335-1336
Musa, 1336-1337
Mohammad, 1336-1338
Sati-Beg, 1338-1339
Jahan-Temür, 1339-1340
Solejman, 1339-1343

Intervall med jalayiriderna (Azerbaidjan), injuiderna (Fars), mozaffariderna (Yazd, Fars)

Timuriderna och turkmenerna

Timuriderna

Timur, 1393-1405
Miran-Shah (västra Iran), 1405-1408
Khalil (västra Iran 1409-1411), 1405-1409
Shahrokh-Shah, 1409-1447
Ulugh-Beg, 1447-1449
Sultan-Abu-Said, 1451 - 1469

Transoxianerna

Abd al-Latif, 1449-1450
Abd Allah, 1450-1451
Abu-Said, 1451-1469
Ahmad, 1469-1494
Mahmud, 1494-1495
Bajsunqur, 1495-1497
Babur, 1497-1498
Ali, 1498-1500
Babur (återupprättad), 1500-1501

Khurasan

Babur, 1449-1457
Mahmud, 1457-1459

Abu-Said, 1451-1469
Husein Bayqara, 1469-1506
Badi al-Zaman, 1506-1507

Qara Qovunlu (Västra Iran)
Qara-Yusef, 1389-1420
Eskandar, 1420-1438
Jahan-Shah, 1438-1467
Hasan-Ali, 1467-1469

Aq Qoyunlu (Östra Iran)
Qara-Osman, 1403-1435
Uzun-Hasan, 1453-1478
Sultan-Khalil, 1478
Yaqub, 1478-1490
Rostam, 1492-1494
Ahmad, 1497

Safaviderna
Esmail, 1501-1524
Tahmasb, 1524-1576
Esmail II, 1576-1577
Sultan Mohammad, 1 577-1587
Shah-Abbas I, 1587-1629
Safi I, 1629-1642
Abbas II, 1642-1666
Safi II, 1666-1694
Shah-Sultan-Husein, 1694-1722

Ghalzayiderna (Afghanerna)
Mahmud, 1722-1725
Ashraf, 1725-1729

Safaviderna
Tahmasb II, 1722-1732
Abbas III, 1732-1736

Afshariderna
Nader-Shah, 1737-1747
Ali-Qoli (Adil), 1747-1748
Ebrahim, 1748-1749
Shahrokh, 1748-1749

Safaviderna
Shah-Solejman II (Mir Sayyed Mohammad), 1749-1750
Esmail III, 1750-1773

Afshariderna
Shahrokh, 1748-1795

Zanderna (Västra Iran)

Mohammad-Karim-Khan Zand, 1751-1794

Qajarerna

Aqa-Mohammad-Khan eller Aqa Mohammad Shah, 1796-1797
Fath-Ali-Shah, 1797-1834
Mohammad-Shah, 1834-1848
Naser al-Din-Shah, 1848-1896
Mozaffar al-Din-Shah, 1896-1907
Mohammad-Ali-Shah, 1907-1909
Ahmad-Shah, 1909-1925

Pahlavi

Reza-Shah, 1925-1941
Mohammad-Reza-Shah, 1941-1979

Den islamiska republiken

Ayatollah Ruhollah Khomeini eller imam Khomeini, 1979-Juni 1989
Hodjjat-ol-islam Ali Khameneï, 1989 -

Högskolan i Borås

Högskolan i Borås är en nationell högskola. Studenter kommer från hela landet för att studera här. Högskolan består av fem institutioner och utbildningsprogram och kurser ges inom områdena bibliotek och information, textil, teknik, pedagogik samt data och ekonomi.

Högskolans lokaler ligger mitt i centrala Borås.

1977 grundades Högskolan i Borås, men de textila utbildningarna har sitt ursprung ännu längre tillbaka i den statliga Tekniska Väfskolan som inrättades redan 1866.

Forskning och utvecklingsarbete är en expanderande del av högskolans verksamhet. Högskolan samverkar här med företag, statliga myndigheter och kommuner i Sjuhäradsbygden och i andra delar av landet och utlandet.

Institutionen bibliotekshögskolan

Bibliotekshögskolan har funnits i Borås sedan 1972.

I många år var bibliotekshögskolan i Borås landets enda specialhögskola för bibliotekarier, men genom universitetens och högskolornas nya frihet har bibliotekarieutbildningar inrättats även på andra universitet.

Bibliotekarieutbildningen leder till en magisterexamen som omfattar sammanlagt 160 poäng (motsvarar åtta terminer), varav minst 80 poäng inom ämnet biblioteks- och informationsvetenskap.

Forskarutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap ges vid Göteborgs universitet.

Institutionen bibliotekshögskolan
Högskolan i Borås
Biblioteket
16000 000090766
n i Borås
BORÅS
16 40 00

BADA – BORÅS AKADEMISKA DIGITALA ARKIV

Detta är en inskannad och digitaliserad magisteruppsats från BHS (Bibliotekshögskolan) vid Högskolan i Borås. Magisteruppsatsen skrevs som examensarbete på bibliotekarieutbildningen mellan åren 1995 och 2006.

Bibliotek & läranderesurser (BLR) vid Högskolan i Borås har utfört digitaliseringen och har använt de exemplar som funnits i bibliotekets samlingar i befintligt skick.

De digitaliserade magisteruppsatserna är publicerade i Borås Akademiska Digitala Arkiv (BADA), som är högskolans system för digital publicering. http://bada.hb.se

Upphovsrätten tillhör författarna.

Publiceringsår i BADA: 2014

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION